

Eischen de wettelijke bepalingen omtrent de overeenkomst van levensverzekering herziening? Zoo ja, in welken zin?

Praeadvies van **Mr. W. L. P. A. Molengraaff.**

Toen mij door het Bestuur der Nederlandsche Juristen-Vereeniging de vereerende uitnoodiging werd gedaan over bovenstaande vraag een praeadvies uit te brengen, heb ik niet dan aarzelend daaraan gevolg gegeven. Ik kon mij toch niet ontveinzen dat het onderwerp, ja uiterst belangrijk, om zijne maatschappelijke beteekenis van hoog gewicht en daardoor zeer aantrekkelijk is, maar tevens groote moeilijkheden oplevert, moeilijkheden die zich steeds voordoen waar een nieuw instituut van uit een legislatief oogpunt moet worden bekeken. moeilijkheden hier des te grooter, omdat over de juridieke appreciatie van de handelingen, wier regeling men wenscht, niets minder dan eenstemmigheid bestaat. De overweging echter dat een praeadvies geen monographie behoeft te wezen en de praeadviseur ook niet ten opzichte van alle controversen, waartoe het jus constitutum aanleiding geeft, stelling behoeft te nemen. deed mij ten slotte mijne bedenkingen overwinnen.

In de volgende bladzijden zal men dan ook geen dogmatische beschouwingen aantreffen, maar bloot eene aanwijzing van de verschillende punten, die bij eene eventuele wetgeving op de levensverzekering geregeld behooren

te worden of althans voor regeling in aanmerking komen, alsmede van de wijze waarop m. e. de regeling behoort te geschieden.

Ik heb daarbij getracht zooveel mogelijk de klippen te ontzeilen, waarop, naar het mij voorkomt, heel wat schrijvers over levensverzekering zijn gestrand. In de eerste plaats wordt door vele schrijvers al te uitsluitend gelet op de overeenkomst, waarbij men in geval van zijn overlijden de uitkeering van een kapitaal bedingt, en deze als het type van de levensverzekering-overeenkomst aangenomen. Door verwaarloozing van de vele andere vormen van dit contract komen zij noodzakelijk tot eenzijdige conclusiën.

Eene andere fout, waarin vooral, doch niet alleen, Duitsche schrijvers zijn vervallen, is het overschatten van de beteekenis, die de techniek van het levensverzekering-bedrijf voor de rechtsbetrekkingen heeft, welke uit de overeenkomst van levensverzekering voortspruiten. Telkens ziet men de regels, waarnaar het bedrijf wordt uitgeoefend, op den voorgrond geplaatst, en daarnaar de rechtsbetrekkingen van partijen beoordeeld, waardoor maar al te vaak de eigenlijke inhoud der overeenkomst wordt miskend en aan hetgeen in rechte irrelevant is juist een beslissende invloed toegekend.

Een derde klip, misschien wel de gevaarlijkste, is deze dat men zich zoo licht, zij het onbewust en onwillekeurig, in zijn oordeel laat leiden door eene zekere sympathie voor deze of gene categorie van de vele personen op wier dikwijls tegenstrijdige belangen gelet moet worden. Men denke hierover inderdaad niet te licht; sympathie en antipathie spelen op het gebied van het recht een grootere rol dan men wel geneigd is aan te nemen. Aan de zijde waar onze sympathie is, wordt door ons allicht ook het recht gevonden. Moge de invloed dier menschelijke zwakheid vooral

te duchten zijn bij eene uitlegging van het positieve recht, ook de wetgever staat daaraan in niet geringe mate bloot. Dat er alle reden is bij regeling der levensverzekering hiervoor te waarschuwen en den wetgever toe te roepen op zijne hoede te zijn, zal weldra blijken.

Overgaande tot onze eigenlijke taak dienen wij in de eerste plaats het gebied te begrenzen, waarover ons onderzoek zal loopen. Verlangd wordt bespreking van de wettelijke bepalingen omtrent de overeenkomst van levensverzekering. Hebben wij daaronder alleen te verstaan de overeenkomst waarover de artt. 302 vlg. W. v. K. handelen, de overeenkomst tot uitbetaling van een kapitaal bij overlijden? of wel is het woord gebezigd als *nomen generis* ter aanduiding van al die verschillende overeenkomsten, die door levensverzekering-maatschappijen plegen gesloten te worden? Het Bestuur der Juristen-Vereeniging deelde mij mede dat het laatste de bedoeling is.

De overeenkomsten nu die door levensverzekering-Mijen plegen gesloten te worden, zijn niet gering in aantal en van zeer verschillenden aard. Zoo houdt bijv. de Algemeene Mij. van Levensverzekering en Lijfrente er 31 verschillende tarieven op na voor even zoovele verschillende overeenkomsten, welke zij bereid is te sluiten.

Wanneer men deze overeenkomsten nauwkeurig nagaat, blijkt echter alras, dat zij terug te brengen zijn tot twee grondvormen. Alle toch zijn zij, indien men let op de praestatie des verzekeraars, òf kapitaal- òf renteverzekeringen, d. w. z. de verzekeraar verbindt zich bij al deze overeenkomsten onder bepaalde voorwaarden tot uitbetaling, hetzij van een kapitaal, hetzij van eene lijfrente. Let men daarentegen op het tijdstip of liever op de voorwaarde der uitbetaling, dan kunnen zij alle teruggebracht worden tot

verzekeringen, hetzij ter zake des doods, hetzij bij leven, d. w. z. de verzekeraar verbindt zich bij al deze overeenkomsten tot eene uitkeering, hetzij in geval van overlijden van een bepaald persoon, hetzij in geval van diens leven op een bepaald tijdstip. Door deze grondvormen met elkander te verbinden, daarin allerlei wijzigingen van ondergeschikten aard aan te brengen, en ook de contrapraestatie van den verzekeringsnemer op verschillende wijze te regelen, verkrijgt men de talrijke combinaties die tegenwoordig door de Mijen. worden aangeboden (1).

De omtrent al deze overeenkomsten bestaande wettelijke bepalingen behooren dus ter toetse gebracht te worden, het onderzoek naar het jus constituendum al deze overeenkomsten te omvatten. De bestaande wettelijke bepalingen zijn: 1° de 16de titel, 2de afd., 3de boek van het Burg. Wetb., van de overeenkomst van lijfrente en derzelver gevolgen, artt. 1812—1824, en 2° de 10de titel, 3e afd., 1ste boek van het Wetb. v. Kph., van levensverzekering, artt. 302—308. Niemand, die deze artikelen doorleest, zal beweren dat hierin eene juiste en voldoende regeling van de onderwerpelijke contracten wordt gevonden. De 13 artikels, aan de overeenkomst van lijfrente gewijd, zijn voor een groot deel overtollig en laten niettemin verschillende van de belangrijkste vragen onopgelost. Met de levensverzekering is het nog veel erger gesteld, van eene „regeling” kan men eigenlijk niet spreken, daar de wet zich slechts over enkele punten uitlaat en niet anders kent dan de verzekering van een kapitaal uit te keeren bij overlijden.

Onvolledigheid, grenzende aan gemis van wettelijke rege-

(1) Een goed overzicht dier verschillende combinaties is te vinden bij CHAUFTON, les assurances, leur passé, leur présent, leur avenir, t. I, p. 313 s.

ling, is de hoofdfout van de bestaande wet. Maar bovendien kan men den wetgever terecht het verwijt doen, dat zijne regeling, voor zoover hij er eene gegeven heeft, berust op eene geheel verkeerde appreciatie van het te behandelen onderwerp. Terwijl hij scheidde wat bijeenhoorde en van de beide contracten het eene: de lijfrente, in het Burg. Wetb. behandelde, het andere: de levensverzekering, in het Wetb. v. Kooph., — waarschijnlijk op geen anderen grond dan deze, dat de lijfrente een vanouds gebruikelijke overeenkomst is, de levensverzekering daarentegen, vroeger met geen goed oog aangezien, eigenlijk een kind van den lateren tijd, — vereenigde hij wat gescheiden had behooren te blijven, en koppelde hij, — zich door den naam latende misleiden — twee heterogene overeenkomsten, de zakenverzekering en de levensverzekering, aan elkaar vast, beide behandelende als soorten van één geslacht, de schadeverzekering.

Gevolg van het brengen der levensverzekering onder dit verkeerde gezichtspunt is de toepasselijkheid van den negenden titel van het 1ste Bk. van het Wetb. v. Kooph. „van de assurantie of verzekering in het algemeen” ook op de levensverzekering, waarvan de nadeelige gevolgen niet geheel geneutraliseerd worden door art. 305 W. v. K., hetwelk ons de levensverzekering, weer geheel in strijd met het haar toegekende karakter van schadeverzekering, doet kennen als eene overeenkomst tot uitbetaling van een vooraf bepaalde geldsom.

Bij dit punt dienen wij een oogenblik stil te staan, daar afkeuring van het stelsel der wet ons ten plicht stelt het standpunt aan te wijzen waarop de wetgever zich bij eene nieuwe regeling behoort te stellen. De vraag moet dus beantwoord worden, wat is levensverzekering in de uitgebreide beteekenis hierboven aangewezen? Daartoe hebben

wij na te gaan welke de inhoud is van de overeenkomsten die door de levensverzekering-Mijen. worden gesloten; welke verbintenissen partijen daarbij op zich nemen; want alleen uit zijnen inhoud kan de juridische natuur van een overeenkomst worden opgemaakt.

Raadpleging nu van de gebruikelijke tarieven en voorwaarden der levensverzekering-Mijen. leert ons dat de levensverzekering is eene overeenkomst, waarbij de eene partij (de verzekeraar) zich verbindt om tegen genot van eene premie betaalbaar in eens of in termijnen, hetzij in geval van het overlijden van een bepaald persoon, hetzij in geval van diens leven op een bepaald tijdstip (1), een vastgesteld kapitaal of eene bepaalde jaarlijksche rente aan een aangewezen of door de andere partij (den verzekeringnemer) nader aan te wijzen persoon te voldoen (2).

(1) Wil men de verzekering tegen ziekte, invaliditeit en ongelukken mede omvatten, dan definieere men liever: eene overeenkomst, waarbij de eene partij (de verzekeraar) zich verbindt om tegen genot van eene premie, betaalbaar in eens of in termijnen, een vastgesteld kapitaal of eene bepaalde jaarlijksche rente aan een aangewezen of door de andere partij (den verzekeringnemer) nader aan te wijzen persoon te voldoen, met dien verstande dat de praestatie van een der partijen of van beiden, hetzij geheel, hetzij wat het tijdstip of den duur betreft, afhankelijk wordt gesteld van het leven, de ziekte, de invaliditeit of den dood van een of meer aangewezen personen. Verg. Hongaarsch Hwb. a. 498.

(2) Verg. de definities van Mr. P. H. R. VAN ROSSEM, diss. een vraag over levensverzekeringsrecht, bl. 71; M. TH. GOUDSMIT, Hand. Ned. Jurist. Ver. 1884, I, bl. 158; F. BUFF, diss. über einige Fragen aus dem Gebiete der Lebensversicherung, S. 23; STOBEE, Handb. d. deutschen Privatr., III, § 198, S. 363; KÖNIG, die Versicherungsgeschäfte in ENDEMANN'S Handb. f. Handels-, See- u. Wechslr., III, § 414, S. 783; CHAUFON, t. a. p. no. 177; J. W. SMITH, a compendium of mercantile law, 9th ed., p. 400; BUNYON, Life insurance, p. 4 bij CRAWLEY, the law of life insurance, p. 20; MARSHALL bij COUTEAU, traité des ass. sur la vie, no. 31; ELLIS, the law of fire and life insurance bij DE MONTLUC, des ass. sur la vie, p. 83; Hong. Handelswetb. art. 498. Het

Hiermede meen ik het vrij getrouwe signalement gegeven te hebben — en wat behoort eene definitie anders te zijn dan een signalement — van de overeenkomsten, die tegenwoordig door de levensverzekering-Mijnen. worden gesloten, als behorende tot hun eigenaardigen werkkring, en die in de practijk onder den naam van kapitaal- en renteverzekeringen bekend zijn, eene terminologie die erop wijst, dat men beide beschouwt als soorten van één geslacht.

Vragen wij ons thans af welke de inhoud is van de overeenkomst, die ook nu nog met den naam verzekering zonder meer, ook wel met dien van zakenverzekering of schadeverzekering wordt aangeduid. Zij is de overeenkomst waarbij de eene partij (de verzekeraar) zich verbindt om tegen genot van eene premie aan de andere (den verzekerde) de schade te vergoeden, welke deze in geval van het plaats grijpen van eene onzekere gebeurtenis zal lijden, eene definitie materiëel van diegene, welke in art. 246 W. v. K. wordt gevonden, niet afwijkende. Indien wij nu de beide definities, die van de levensverzekering en de zakenverzekering met elkander vergelijken, blijkt dadelijk welke de punten zijn van overeenkomst en verschil.

De overeenkomst is hierin gelegen: dat de verzekeraar zich bij beide contracten jegens de andere partij verbindt tot, aan deze dus waarborgt, de uitkeering van een geldsom bij het plaats grijpen van eene gebeurtenis, waarvan hetzij het plaats grijpen zelf, hetzij het tijdstip, waarop dit zal geschieden, onzeker is; het verschil: in het feit dat bij de levensverzekering het bedrag der geldpraestatie vooruit geëfixeerd wordt, bij de (zaken)verzekering daarentegen afhangt

meerendeel dezer definities heeft alleen betrekking op de meest gebruikelijke der levensverzekeringsovereenkomsten: de verzekering van een kapitaal op één leven en de lijfrente-verzekering, sommige zelfs uitsluitend op de kapitaalverzekering.

van de grootte der geleden schade, mitsdien nooit hooger kan zijn dan noodig is om de geleden schade te vergoeden. Bedoelde overeenkomst tusschen beide contracten, gepaard aan de omstandigheid dat het bedrijf zoowel van hen, die van het sluiten van deze, als van hen die van het sluiten van gene contracten hun beroep maken, technisch op dezelfde wijze wordt gevoerd en economisch op gelijke beginselen berust, heeft er toe geleid beide contracten met denzelfden naam te noemen, beide als loten van een stam te beschouwen en ook in rechte als zoodanig te behandelen. In het verschil, waarop wij zoeven wezen, vinden daarentegen velen aanleiding aan beide contracten in het rechtssysteem een afzonderlijke plaats aan te wijzen, in rechte hunne wederzijdsche onafhankelijkheid te bepleiten.

Het laatste schijnt mij beslist de voorkeur te verdienen. Ik grond deze uitspraak hierop dat de gelijkheid in uiterlijken verschijningsvorm, de overeenstemming van de technische en economische grondslagen van het bedrijf des verzekeraars en des levensverzekeraars, hoe groote beteekenis daaraan ook uit een maatschappelijk oogpunt moge toekomen, in rechte, d. w. z. voor de rechtsverhouding der contracteerende partijen, geheel irrelevante omstandigheden zijn, terwijl het feit dat de verbintenis des verzekeraars bij zakenverzekering is eene verbintenis tot vergoeding van schade, juridiek van zoo beslissende beteekenis is en zoo geheel zijn stempel heeft gedrukt op de rechtsbetrekkingen die uit de overeenkomst van zakenverzekering voortvloeien, dat eene gelijkvormige regeling van beide contracten eenvoudig niet mogelijk is, wil men beide tot hun recht laten komen.

De leer van het belang, in dien zin dat gedurende de verzekering de mogelijkheid moet bestaan dat de verzekerde door de onzekere gebeurtenis schade zal lijden, van de

dubbele verzekering, van de oververzekering, de taxatie, het abandonnement, de franchise en de partiële schade, van overwegend belang voor de schadeverzekering, heeft voor de levensverzekering niet de minste beteekenis. Vandaar dat wij het afkeuren dat de wetgever van 1838 de levensverzekering als een onderdeel van de schadeverzekering heeft behandeld, dat wij het als een eerste eisch bij wettelijke herziening beschouwen, dat de individualiteit der levensverzekering in hare beide vormen van kapitaal- en renteverzekering worde erkend.

Maar meer dan dit, dan afzonderlijke regeling van beide overeenkomsten naar eigen beginselen, verlangen wij niet; wil men al wat verzekering heet, op grond van dien naam of van de gelijkheid in de uitoefening van het bedrijf, samenvatten in een hoogere eenheid, aan die eenheid den generieken naam van verzekering geven, en aldus de schadeverzekering en de levensverzekering als soorten tot één geslacht brengen, ik heb er vrede mede, mits men als kenmerk van het geslacht verzekering het vergoeden van schade late vervallen. Door sommige schrijvers wordt dit gedaan. Zoo behandelt CHAUFTON, in zijn boven aangehaald werk, alle overeenkomsten die den naam verzekering dragen, hoewel hij toch blijkens de definitie, die hij van levensverzekering geeft, deze overeenkomst geenszins als een schadevergoedings-contract beschouwt. Hij onderscheidt (dl. 1, bl. 312, n°. 176) de assurantie in twee groote takken: „d'un côté, l'assurance du capital déjà formé et incorporé dans certain objets déterminés, comme une maison, un champ ensemencé, un troupeau de moutons, une balle de coton; — de l'autre l'assurance du capital en voie de formation, mais non encore réalisé la seconde (branche) comprend tous les combinaisons de l'assurance dite sur la vie.” Evenzoo wordt in Engeland en in de Vereenigde

Staten de levensverzekering steeds als een species van 't geslacht verzekering behandeld en beschouwd, hoewel uitdrukkelijk zoowel in de rechtspraak als in de literatuur erkend is dat de levensverzekering niet is: „a contract of indemnity” (1). In Duitschland wordt deze opvatting o. a. voorgestaan door W. ENDEMANN, *das Deutsche Handelsrecht*, 4de dr., § 202 en 208, volgens wien niet de vergoeding van schade, maar de praestatie van een geldsom in geval van het plaats grijpen eener bepaalde gebeurtenis, het onderwerp uitmaakt van de overeenkomst van verzekering.

Aangenomen al dat deze beschouwing uit een theoretisch en leerstellig oogpunt instemming verdient, blijft het toch nog de vraag of de wetgever haar ook in de wet behoort neder te leggen. Mij komt het voor dat zij ontkennend moet worden beantwoord, omdat het bedingen van schadevergoeding dan wel van een vaste uitkeering van zoo beslissenden invloed is op de rechtsbetrekkingen van partijen, dat voor het geslacht verzekering nagenoeg geene algemeene bepalingen zouden kunnen gegeven worden. Samenvatting van verschillende overeenkomsten onder een meer algemeen begrip heeft in een wet alleen dan reden van bestaan, indien het daardoor mogelijk wordt voor het geheele geslacht algemeene bepalingen te geven, die anders bij elke soort zouden herhaald moeten worden. Is dit niet het geval dan kan het opstellen van een algemeen, doch in rechte irrelevant begrip, slechts verwarring stichten, zooals dan ook in ons positief recht bijv. het begrip kansovereenkomst, in art. 1811 B. W. omschreven, doch overigens

(1) CRAWLEY, *the law of life insurance*, bl. 19 en 27 (Dalby c^a. the India and London Life Assurance Co.) Verg. ook G. VIBERT, *le contrat d'assurance sur la vie*, 1877.

ontbloot van alle rechtsgevolgen, ruimschoots heeft gedaan.

Het hier gezegde wordt bevestigd door het Hongaarsche Handelswetboek. Daarin worden de schadeverzekering en de levensverzekering samengevat onder den naam verzekering (titel 7 van boek II). In een eerste hoofdstuk worden algemeene bepalingen gevonden, terwijl het tweede en derde hoofdstuk bijzondere voorschriften bevatten voor de schade- en voor de levensverzekering. Bij raadpleging dier algemeene bepalingen blijkt, dat zij uitsluitend betrekking hebben op de regeling van het verzekeringsbedrijf en voorschriften behelzen omtrent het beleggen der reserve, het opmaken der balans, het optreden van buitenlandsche maatschappijen en derg. meer, een onderwerp dat men ten onzent, speciaal voor levensverzekering-Mijen., bij afzonderlijke wet wenschte te regelen (1). De rechten en plichten, voor partijen uit de overeenkomst voortspuitende, worden in het Wetboek daarentegen, voor schade- en levensverzekering ieder afzonderlijk, in de daarvoor bestemde hoofdstukken behandeld; alleen verklaart a. 506 negen van de 35 artikels over de schadeverzekering, voor zooverre den aard der zaak dat toelaat en niet reeds afwijkende bepalingen zijn vastgesteld, op levensverzekeringen toepasselijk. Hetzelfde valt op te merken in het Italiaansche Handelswetboek. Bk. 1 tit. XIV behandelt de overeenkomst van verzekering in drie hoofdstukken, waarvan het tweede aan

(1) Verg. de Handelingen v. d. Ned. Juristenver. 1884 (Praeadviezen van Mrs. M. TH. GOUDSMIT en L. WOLTERBEEK over de vraag: »Is wettelijke regeling van het bedrijf der levensverzekering wenschelijk? Zoo ja, in welke richting en op welke grondslagen?) en het Verslag van de Staatscommissie ingesteld bij K. B. van 4 Oct. 1883, no. 32 tot voorlichting der Regeering omtrent eene wettelijke regeling betreffende de inrichtingen van levensverzekering, opgenomen in de Staatscourant 1887, no. 262.

de verzekeringen tegen schade, het laatste aan de verzekeringen op het leven is gewijd. Het eerste hoofdstuk, algemeene bepalingen bevattende, bestaat uit niet meer dan 6 artikels, waarvan dan nog één eene definitie en twee verwijzingen bevatten.

De hier verdedigde meening, dat de levensverzekering met de schadeverzekering niets anders gemeen heeft dan den naam, daarentegen de rechtsgevolgen van beide overeenkomsten geheel uiteenloopen, wordt meer en meer gedeeld (1). Indien nog velen (2) aan een tegenovergesteld gevoelen vasthouden en zich afgetoofd hebben om, niettegenstaande de levensverzekering recht geeft op eene vaste uitkeering, daarin het schadevergoedings-element op te sporen, laat zich dit uit verschillende oorzaken verklaren. Bij de meeste schrijvers is het de zucht om aan te toonen dat de levensverzekering een geoorloofd, zedelijk, ernstig contract is, dat de bescherming en belangstelling van den wetgever overwaardig is en met spel en weddenschap niets te maken heeft. Het feit dat de Code Civil aan spel en weddenschap

(1) J. A. LEVY, levensverzekering, in *Themis*, 1875, bl. 121 vlg.; v. ROSSEM, t. a. p. bl. 44—71; ADLER, *Zft f. Reichs- u. Landesrecht*, Bd. 2, S. 40—48; THÖL, *Handelsrecht*, 6 Aufl. § 310; STOBBE, *Handbuch etc.* III, § 498; LABAND in *Festgabe zum Doctorjubiläum Thöl's: die juristische Natur der Lebens- und Rentenversicherung*; HEINRICH in *Zft. f. d. ges. Handelsr.*, Bd. 20, S. 339 ff; ELSTER, *die Lebensversicherung in Deutschland*, S. 34 en in de *Verhandlungen des 16ten Deutschen Juristentags*, Bd. 1, S. 207; BUFF, t. a. p., S. 2—30; KÖNIG, t. a. p. § 413, 414; GAREIS, *das Deutsche Handelsrecht*, § 72a; ALAUZET, *traité général des assurances*, t. II, no. 546 s.; REHFOUS, *le contrat d'assurance en cas de décès* (1887), chap. I.

(2) BLIN, *de l'assurance sur la vie*, chap. I, III; HERBEAULT, *traité des assurances sur la vie*, no. 22 s., no. 46 s.; STAUDINGER, *Rechtslehre vom Lebensversicherungsvertrag*, S. 21, benevens de in de volgende noten aangehaalde schrijvers.

de actie ontzegt, daarnevens de kanscontracten opsomt zonder de levensverzekering te noemen, en deze ook niet elders regelt, geeft hiertoe, vooral den Franschen schrijvers, aanleiding (1).

Anderen (2) weer laten zich leiden door de overweging dat de Mijen. van levensverzekering hun bedrijf uitoefenen op dezelfde wijze en naar gelijksoortige grondslagen als de Mijen. van schadeverzekering het hunne, vergetende dat voor het rechtskarakter van de enkele overeenkomst van verzekering de inrichting van het bedrijf des verzekerders eene geheel onverschillige zaak is, daar de overeenkomst geen enkel beding, hetzij rechtstreeks of zijdelings, omtrent die inrichting of met het oog daarop bevat. Bovendien bepaalt zich het onderzoek meestal eenzijdig tot de verzekering van een kapitaal bij overlijden.

Al zijn er dus nog velen, die in de overeenkomst van levensverzekering een indemniteits-contract zien, de macht

(1) Men zie bijv. A. DE COURCY, *précis de l'assurance sur la vie*, p. 3: »Pour qu'une telle convention (l'assurance sur la vie) ne soit pas un simple pari, pour qu'elle ait bien les caractères d'une assurance, il faut que son objet soit la réparation d'un préjudice accidentellement éprouvé, et d'un préjudice appréciable à prix d'argent, puisqu'elle ne peut promettre que de l'argent.» DE MONTLUC, t. a. p., p. 150: »l'assurance sur la vie n'étant pas formellement admise par nos Codes, nous ne pouvons l'y introduire que par assimilation au genre d'assurances qui y sont réglées, sinon le contrat tombera sous le coup des articles 1965 et 1966, parce qu'il ne sera plus qu'un simple jeu ou pari, qu'une simple loterie, pour parler plus exactement.»

(2) COUTEAU, *traité des assurances sur la vie*, no. 94 s., 201 s.; benevens vele Duitsche schrijvers, o. a. REULING, in *Zft. f. d. ges. Handelsr.*, Bd. 15, S. 58; PREDÖHL in *Zft. f. d. ges. Handelsr.*, Bd. 22, S. 441 ff; RÜDIGER, *die Rechtslehre vom Lebensversicherungsvertrag* (1885); EHRENBURG, *die juristische Natur der Lebensversicherung* in *Zft. f. d. ges. Handelsr.*, Bd. 32, S. 409 ff. Verg. ook GOLDSCHMIDT, *Handb. d. Handelsr.*, 2te Aufl., Bd. 4, S. 582 ff.

der feiten dwingt toch ook hen, om, zonder uitzondering, te erkennen dat de door den verzekeraar uit te keeren geldsom van den aanvang af onherroepelijk vaststaat, en niet, op grond dat de geleden schade minder bedraagt, verminderd kan worden. Vandaar dan weer allerlei spitsvondige onderzoekingen naar het eigenlijke verzekerde interest. De meerderheid schijnt tegenwoordig als zoodanig te beschouwen het uit te keeren kapitaal zelf, als spaarresultaat dat een ontijdige dood ons verhindert te bereiken. Evenwel bestaat nog weer verschil van meening over de vraag of wij bloot met verzekering van een kapitaal (1) te doen hebben, dan wel met eene verzekering van een kapitaal verbonden met een spaarcontract (2).

Juist omdat echter, wat men hiervan ook moge aannemen, het feit, dat de levensverzekeraar, in tegenstelling van den zaken- of schadeverzekeraar, een van den aanvang af gefixeerd bedrag heeft uit te keeren, nooit is weg te redeneeren en dus in elk geval met al zijne gevolgen tot het wezen van de levensverzekering-overeenkomst behoort, en voor deze eene van de schadeverzekering afgezonderde regeling noodzakelijk maakt, kan de weinig verkwikkelijke dogmatische strijd, dien wij hier aanroerden, verder buiten beschouwing blijven. Wel willen velen uit het schadevergoedingskarakter van de levensverzekering afleiden, dat deze overeenkomst alleen dan geldig is, als er bij het afsluiten daarvan een verzekerbaar belang bestaat, daarmede wordt echter niet zoozeer bedoeld dat er mogelijkheid van

(1) O. a. HERBEAULT, no. 46 s.; COUTEAU, no. 200.

(2) O. a. SENÉS, *théorie juridique des assurances sur la vie*, LÉVEILLÉ, *mémoires présentés au concours du doctorat de 1869* (faculté de Paris) en TISSIER, *des assurances sur la vie en dr. franç.*, aangehaald bij HERBEAULT en COUTEAU. MALSS, in *Zft. f. Versicherungsrecht*, II, S. 229, REULING, PREDÖHL, RÜDIGER en EHRENBURG, t. a. p.

schade moet aanwezig zijn, maar veeleer dat er een redelijk, serieus motief moet wezen, waardoor het sluiten der verzekering verklaard wordt. Met een postulaat der indemniteitsleer hebben wij dus ook hier niet te doen.

Wij stipten reeds aan dat het Wetboek van Koophandel de levensverzekering (daaronder alleen begrepen de verzekering van een kapitaal bij overlijden) geheel beschouwt als een schadeverzekering en wel als eene verzekering tegen het nadeel dat de dood toebrengt aan een derde (1). Zij was zelfs tot op de wijziging van art. 302 door de wet van 1 Juni 1875 (S. n°. 81) slechts voor een bepaalden tijd, niet voor het geheele leven toegelaten. Niettegenstaande deze opvatting van den aard van het contract ging toch ook bij onzen wetgever de practijk boven de leer. Art. 305 erkent uitdrukkelijk dat de verzekerde som een eens voor altijd vastgesteld bedrag is; eene bepaling door de regeering gemotiveerd met de woorden: „verzekering op het leven is het eenige kontrakt, waaromtrent geen bewijs van het belang dat de verzekerde heeft, gevorderd kan worden” (2).

Schijnt door dit met het indemniteitskarakter onverzoenlijke artikel met het vereischte van het belang geheel gebroken, het woord „belanghebbende” in de artt. 302 en 303, alsmede de plaatsing der artikels aan de levensverzekering gewijd, geven weer aanleiding tot twijfel en maken de uitlegging der wet onzeker. Zoo zijn er die meenen dat den levensverzekeraar het bewijs vrijstaat, dat er te hoog verzekerd is, of dat het geldelijk belang bij het overlijden van het verzekerd leven heeft opgehouden te bestaan of in waarde is verminderd (3), die betoogen dat de levensver-

(1) SLPKENS in de 2de Kamer, 9 Mrt. 1826 (VOORDUIN, dl. IX, bl. 219).

(2) VOORDUIN, ad art.

(3) DIEPHUIS, Handb. v. h. Ned. Handelsrecht, dl. III, bl. 203; J. A. HINGST, diss., de wet van 1 Juni 1875 (S. n°. 81), bl. 33, 50.

zekering is vastgeklonken aan de leer van het belang met al zijne consequenties (1). Om de onzekerheid nog grooter te maken onttrekt eindelijk art. 308 de „weduwenfondsen, tontines, maatschappijen van onderlinge levensverzekering en andere dergelijke overeenkomsten op levens- en sterftেকansen gegrond, waartoe eene inlage of eene bepaalde bijdrage of beide gevorderd wordt” aan de bepalingen omtrent de levensverzekering, zoodat bijv. op de contracten der onderlinge levensverzekering-Mijen. de bepalingen van artt. 302—307 niet toepasselijk zijn. Maar wat zijn de kapitaal- en renteverzekeringen in hunne veelvoudige schakeeringen anders dan juist overeenkomsten op levens- en sterftেকansen gegrond? Er wordt dan ook verdedigd dat elke kapitaal-verzekering gesloten zonder belang een geoorloofd kans-contract sui generis is, vallende onder art. 308 (2).

In verband met de onvolledigheid en volkomen ongenoegzaamheid der wettelijke bepalingen, welke wel door niemand betwist zullen worden, toont het hier aangaande den aard van de levensverzekering-overeenkomst in het midden gebrachte, d. m. voldoende aan hoe dringend noodzakelijk het is dat tot eene wettelijke regeling dier overeenkomst worde overgegaan. Het levensverzekerings-recht wordt thans feitelijk geheel beheerscht door de voorwaarden der Mijen. van levensverzekering, die op verscheidene punten niet overeenstemmen, en duidelijk den twijfel verraden, welke in de practijk, bij gemis aan wettelijke voorschriften, omtrent verschillende belangrijke rechtsquaesties bestaat.

(1) J. A. LEVY, onaantastbaarheid van levensverzekeringpolissen in W. v. h. R. no. 5461, naar aanleiding van een advies door mij gegeven in de Verzekeringsbode van 24 Sept. 1887, overgenomen in W. v. h. R. no. 5459.

(2) DIEPHUIS, t. a. p., bl. 208; HINGST, t. a. p., bl. 34 vlg. en 50.

De eerste der door het Bestuur gestelde vragen wordt dus door mij toestemmend beantwoord.

De nieuwe wettelijke regeling zal zich behooren uit te strekken tot al die overeenkomsten, welke de uitkeering van een kapitaal of rente in geval van het overlijden of in leven zijn van een bepaald persoon tot onderwerp hebben, eene uitkeering op de een of andere wijze aan de levens- of sterftেকansen van een of meer personen verbinden. Zij zal dus in de plaats moeten treden niet alleen van de artt. 302—308 W. v. K., maar ook van de artt. 1812—1824 B. W., welke over lijfrente handelen. Regeling alleen van de kapitaalverzekering, het eene deel van de transactiën, die door de levensverzekering-Mijen. gesloten worden, ware half werk, te meer af te keuren omdat kapitaal- en renteverzekering zeer nauw verwante overeenkomsten zijn, die in vele opzichten gelijkvormige regeling toelaten.

Voor de nieuwe wetsbepalingen is in het kader der bestaande wetboeken de aangewezen plaats, die welke tegenwoordig door de overeenkomst van lijfrente wordt ingenomen. De kapitaal- en renteverzekeringen kunnen door hen, die nog hechten aan de onderscheiding tusschen burgerlijke en handelscontracten, zeker nooit anders dan tot de essentiëel burgerlijke contracten gebracht worden; met handel in engeren of ruimeren zin hebben zij niets hoege-naamd uit te staan. Bovendien passen zij geheel in het contracten-systeem van ons Burgerlijk Wetboek, hetzij men ze tot de kanscontracten wil brengen, dan wel hunne verwantschap met geldleening, spaarovereenkomst, en derg. op den voorgrond stellen (1).

De hier bepleite gemeenschappelijke regeling van de kapitaal- en renteverzekering maakt de opneming van eene

(1) Verg. het schema dat GAREIS, t. a. p., S. 457 in de noot geeft.

definitie, als de hierboven bl. 79 gegevene, in de wet noodzakelijk, ten einde het gebied af te bakenen, waarvoor de bepalingen der wet zullen gelden. Wordt geen definitie gegeven, doch bepaalt men er zich toe het woord „levensverzekering” of iets dergelijks te gebruiken, de beteekenis en de omvang van dit woord zullen weldra eene onoplosbare controverse zijn, en daardoor de beoogde rechtszekerheid geheel gemist worden. Overweging verdient het of het misschien niet beter ware de uitdrukking „levensverzekering” te vervangen door de in de praktijk gebruikelijke woorden „kapitaal-” en „renteverzekering”; althans schijnt de term „renteverzekering” de voorkeur te verdienen boven het omslachtige „overeenkomst van lijfrente”, thans in het B. W. gebruikt.

De terminologie, in de wet aan te nemen, verdient trouwens in zijn geheel zorgvuldig overwogen te worden; op dit punt toch heerscht groote verwarring, zoodat verscheidene levensverzekering-Mijen. het noodig geacht hebben de voorwaarden, waarop zij hunne overeenkomsten sluiten, te openen met eene verklaring omtrent de door haar aangenomen terminologie.

Volgens de wet heet hij, die de kapitaal- of renteverzekering sluit: „de verzekerde” of „geldschieder”; de persoon van wiens leven of sterven de praestatie des verzekeraars afhangt: „de persoon wiens leven verzekerd is” of „op wiens lijf de rente is gevestigd”; de persoon eindelijk die de uitkeering zal genieten, indien deze in eene lijfrente bestaat: „de renteheffer”. Daarentegen verstaan verschillende schrijvers en sommige buitenlandsche wetten, o. a. het Hongaarsche Handelswb. (1), onder „verzekerde” niet „den

(1) Art. 498: »celui dont la durée d'existence, la santé ou l'état de conservation corporelle dont lieu au paiement, est l'assuré”, naar de

contractant" maar „dengene wiens leven verzekerd is", terwijl eindelijk COUTEAU dien naam de meest passende acht om dengene aan te duiden, die de uitkeering zal genieten (1).

De Nederlandsche Mijen. van levensverzekering (2) houden zich evenmin aan de terminologie onzer wet, zonder nochtans eene gemeenschappelijke terminologie te volgen. Zoo lezen wij in de bepalingen en voorwaarden der Holl. Sociëteit: „de persoon wiens leven is verzekerd, heet: „verzekerde"; de persoon ten wiens behoefte de verzekering is gesloten, heet: „bevoordeelde". De Nederland noemt in hare voorwaarden dengene, die het contract van kapitaal- of renteverzekering sluit: den „kontraktant", en spreekt verder van den „persoon, op wiens hoofd of leven de verzekering of lijfrente is gevestigd", en van den „bevoordeelde" of

vertaling bij CHAUFTON, t. II. Evenzoo de Allgemeine Versicherungsbedingungen des Vereins Deutscher Lebensversicherungs-Gesellschaften, § 4. afgedrukt o. a. bij RÜDIGER. Tot dit Verein behooren 17 Maatschappijen.

(1) COUTEAU, t. a. p., no. 34: „dans l'assurance en cas de décès l'assuré n'est pas le contractant, c'est le bénéficiaire."

(2) Door mij werden bij de samenstelling van dit praeadvies geraadpleegd de voorwaarden en reglementen van de volgende Nederlandsche Maatschappijen van levensverzekering, in den tekst aangeduid met de achter de namen gestelde verkortingen: de Hollandsche Sociëteit van levensverzekeringen (Holl. Sociëteit); de Mij. van Onderlinge Levensverzekering (de Onderlinge); de vennootschap »Nederland" (Nederland); de Verzekeringsbank »Kosmos" (Kosmos); de Nationale Levensverzekeringsbank (de Nat. L. Bank); de eerste en tweede Hollandsche Mij. van Levensverzekering (1ste en 2de Hollandsche); de Nederlandsche Verzekerings-Bank (de Ned. V. Bank); de Levensverzekering-Mij. »Dordrecht" (Dordrecht); de Onderlinge Levensverzekering van »Eigen Hulp" (Eigen Hulp); de Algemeene Mij. van Levensverzekering en Lijfrente (de Algemeene); de 1ste Nederlandsche Verzekering Mij. op het leven, tegen invaliditeit en ongelukken (de 1ste Nederlandsche); de Verzekering Mij. »Utrecht" (Utrecht).

„rechthebbende tot ontvangst”. De Nat. L. Bank duidt den contractant aan met den naam „contractant”, „eigenaar der polis” of „verzekerde”; dengene van wiens leven of overlijden de uitkeering afhangt met den term: „de persoon, wiens leven is verzekerd”. Art. 4 van het Regl. der 2de Hollandsche luidt: „Hij die de premie betaalt, is „lid” der Mij.; de persoon, op wiens leven de verzekering is gevestigd, wordt aangeduid door den naam van „verzekerde”, en degene, te wiens behoefte dezelve is gesloten, door dien van „bevoordeelde”. Art. 1 van het regl. van Eigen Hulp bepaalt: „Bij de toepassing van dit reglement wordt verstaan door: „deelnemer”, hij die de verzekering heeft gesloten of hij op wien de rechten en verplichtingen van deelnemer zijn overgegaan; „verzekerde”, hij van wiens overlijden of in-leven-zijn het recht op uitkeering afhankelijk is; „bevoordeelde”, hij te wiens behoefte de uitkeering is bedongen; „verzorger”, hij die in het levensonderhoud van den verzekerde voorziet of geacht wordt te voorzien”. De termen „verzekerde” en „bevoordeelde” worden hier gebruikt zoowel van dengene op wiens hoofd de kapitaalverzekering is gevestigd en die tot ontvangst van het kapitaal gerechtigd is, als van dengene op wiens hoofd de lijfrente is gevestigd en die tot ontvangst dier rente gerechtigd is; „verzorger” ziet op contracten tot uitkeering in geval van overleven; degene dien de bevoordeelde moet overleven is de verzorger.

Anders is weer de terminologie van de 1ste Nederlandsche. Art. 1 der algemeene voorwaarden van verzekering dezer Mij. luidt: „als „verzekerde” wordt beschouwd degene, die met haar een contract sluit, bij welk contract minstens eene som van f 500 kapitaal of f 100 lijfrente moet worden verzekerd”. Verder wordt de persoon van wiens overlijden de uitkeering afhankelijk is, gewoonlijk

aangeduid als de persoon, bij wiens overlijden de Mij. nadeel heeft.

Blijkt uit dit alles een groot verschil van opvatting bij de betrokken Mijen., het gemis aan een vaste terminologie komt het meest uit in het reglement van de Kosmos en in de voorwaarden van de Algemeene. In het reglement van de Kosmos wordt de contractant nu eens genoemd „aanvrager” dan weder „verzekerde”; bijv. in art. 8: „Elke polis bevat de vermelding der algemeene en bijzondere voorwaarden, waardoor de wederzijdsche rechten en verplichtingen, zoowel der Mij., als der verzekerden, nauwkeurig worden omschreven”, en in art. 15 „wordt door den verzekerde of door den wettigen eigenaar der polis eene opheffing van het verzekeringscontract aangevraagd, zoo verbindt zich de Mij. tot het inkoop van de polissen” enz., kan „verzekerde” alleen slaan op den contractant. De naam „verzekerde” wordt evenwel in andere artikelen gegeven aan dengene van wiens overlijden de uitkeering afhangt, zoo in art. 20.

Deze verwarring, ook op te merken in de voorwaarden der Algemeene, is hieruit te verklaren dat bij het opmaken van het reglement te uitsluitend gedacht schijnt te zijn aan verzekering van een kapitaal uit te keeren bij overlijden van den contractant, hoewel het ook moet dienen bij verzekering van een kapitaal uit te keeren bij overlijden van een derde. Om billijk te zijn moeten wij echter erkennen, dat de fout waarin de Kosmos en de Algemeene zijn vervallen, door de meeste schrijvers over deze materie wordt gemaakt. Telkens ziet men het woord „verzekerde” gebruikt worden, zoowel om den contractant als den persoon van wiens leven of dood de uitkeering afhangt, aan te duiden. De spraakverwarring neemt steeds toe omdat er niet eens overeenstemming bestaat tusschen die schrijvers, welke

zich van de terminologie, die zij gebruiken, rekenschap geven (1).

Het gegeven overzicht maakt elk betoog van de noodzakelijkheid om bij wetsherziening de aan te nemen terminologie zorgvuldig na te gaan, overbodig. Het beste ware, in navolging van het Strafwetboek, de beteekenis van de te bezigen uitdrukkingen in de wet uitdrukkelijk aan te geven. Met de terminologie van het Wetb. v. Kooph. moet gebroken worden. Hoewel de reglementen en voorwaarden der Mijen. geenszins overeenstemmen blijkt toch zooveel, dat de uitdrukking verzekerde bij voorkeur gebruikt wordt voor hem van wiens overlijden of in leven zijn de uitkeering afhangt. Daarom schijnt het mij het meest aanbevelenswaardig toe, te bepalen: contractant of verzekeringnemer is hij die de overeenkomst van kapitaal- of renteverzekering sluit; verzekerde, hij van wiens overlijden of in-leven-zijn het recht op uitkeering afhankelijk is; bevoorreedde of verzekeringbeurder (renteheffer), hij die tot ontvangst der uitkeering gerechtigd is:

In den hier aangegeven zin zullen in dit praeadvies deze woorden worden gebezigd.

Volgens geldend recht is noch voor de overeenkomst van

(1) Om nog een voorbeeld te geven, bij HERBEAULT, no. 57, lezen wij: «Nous appelons:.... assuré, celui qui paie les primes,.... tiers assuré, celui sur la tête duquel l'assuré contracte une assurance en cas de décès»; daarentegen bij COUTEAU, no. 38: «Assuré. On appelle ainsi celui sur la tête duquel repose l'assurance. Preneur d'assurance. Celui qui fait le contrat d'assurance», en bij DE MONTLUC, p. 164:.... «la vie assurée, c'est-à-dire la chose assurée, c'est la tête de cette personne déterminée; l'assuré, c'est celui qui s'est fait promettre pour lui, ou tout au moins pour ses ayants-droit, le paiement d'une somme stipulée pour le cas échéant.»

lijfrente, noch voor die van levensverzekering een bepaalde (spec. een schriftelijke) vorm vereischt; de oorkonde (polis) die van de laatste overeenkomst moet worden opgemaakt, is bloot een bewijsmiddel. Zij is noodig omdat, met uitsluiting van het getuigenbewijs, schriftelijk bewijs gevorderd wordt overeenkomstig de bepalingen van art. 257 W. v. K.

Voldoende redenen om op dit punt van het bestaande recht af te wijken zijn niet aanwezig. Alleen zal de uitsluiting van het getuigenbewijs, de bepaling dus dat eene schriftelijke oorkonde (polis) moet worden opgemaakt, moeten worden uitgebreid tot de lijfrente (renteverzekering), waardoor echter, indien men let op art. 1933 B. W., praktisch geen wijziging van belang zal plaats hebben.

Wij achten het dus wenschelijk dat ook de jure constituendo de overeenkomst tot stand kome, zoodra partijen tot overeenstemming zijn gekomen, zoodra bijv. de Mij. de aanvraag van den verzekerde heeft aangenomen, en dat de polis alleen vereischt worde probationis causa (1).

Schijnbaar zijn hiermede de voorwaarden van sommige Verzekering-Mijen. in strijd, zoo art. 4 van de voorwaarden der Nat. Lev. Bank: „de verzekering vangt aan dadelijk na betaling der eerste premie”, en art. 4 van de voorwaarden der 1ste Nederlandsche: „Valt . . . hare beschikking (scil. op de aanvraag) gunstig uit, dan stelt zij hem (scil. den aanvrager) tegen teekening van een ontvangstbewijs in het bezit van de Polis, zoodra de poliskosten en de eerste termijn van premiebetaling zullen zijn voldaan, waarna hij onmiddellijk in de rechten der verzekerden treedt”. Oppervlakkig gelezen wordt hier de totstandkoming van de overeenkomst van nog iets anders dan de toestemming afhan-

(1) Juist: art. 5 van de voorwaarden der Ned. V. Bank: »Bij aanneming (lees: aanneming) der verzekering wordt door de Directie, ten bewijze hiervan, eene polis afgegeven.»

kelijk gemaakt, in werkelijkheid hebben wij daarentegen te doen met een min gelukkige formulering van eene andere overigens juiste gedachte. Men onderscheide toch wel het oogenblik, waarop de overeenkomst tot stand komt, van dat waarop het risico van den verzekeraar een aanvang neemt.

Eene vergelijking met de schadeverzekering is op dit punt volkomen op haar plaats. Evenals men op 1 Januari zijn huis kan verzekeren voor den tijd van één jaar, aanvangende 1 Mei d. a. v., en het risico des verzekeraars, m. a. w. de verzekering, in dit geval eerst begint den 1sten Mei, terwijl het contract 1 Januari tot stand komt, zoo kunnen ook bij kapitaal- en renteverzekering die beide tijdstippen, afsluiting der overeenkomst en aanvang van het risico, zeer uiteenloopen. Wat het laatste betreft zijn partijen geheel vrij vast te stellen wat zij willen, eene vrijheid die hun behoort te worden gelaten. De bovenbedoelde voorwaarden nu bepalen niet anders dan dat het risico des verzekeraars eerst begint te loopen van af de betaling der eerste premie (1). Maar daarom ook verdient de redactie van art. 10 der vroegere voorwaarden (2) van de Algemeene verre de voorkeur. Wij lezen hier: „De risico op eene verzekering vangt aan zoodra de eerste premie betaald is” (3), eene redactie die verkeerde gevolgtrekkingen voorkomt.

Het zal thans duidelijk zijn, waarom het geen aanbeveling verdient, in navolging van verscheidene buitenlandsche polissen, te bepalen dat de overeenkomst eerst perfect wordt door de tijdige betaling der premie of wel door afgifte van de polis tegen premiebetaling (4). Partijen kun-

(1) Verg. KÖNIG, bl. 788 vlg.

(2) November 1887 zijn nieuwe voorwaarden vastgesteld.

(3) Anders art. 8 van de Kosmos.

(4) Art. 9 van de nieuwe voorwaarden der Algemeene: „De verzekering komt tot stand door het overgeven der polis tegen betaling van de eerste premie.”

nen het met dit beding beoogde resultaat beter en langs juister weg bereiken door den aanvang van des verzekeraars verbintenis van de premiebetaling te doen afhangen, voorafgaande praestatie door den verzekerde te bedingen enz.; dit alles betreft niet de totstandkoming van de overeenkomst maar haren inhoud, het oogenblik waarop de wederzijdsche verbintenissen volkomen werking zullen verkrijgen.

Uitgaande van het juiste beginsel dat de wetgever, voor overeenkomsten bepalingen van aanvullend recht gevende, als regel alleen datgene heeft te stellen wat gewoonlijk bedongen wordt, bestaat er misschien aanleiding tot de vraag of niet moet worden bepaald dat, behoudens tegenbeding, het risico des verzekeraars begint met het oogenblik der eerste premiebetaling. De door mij geraadpleegde voorwaarden van Nederlandsche Mij. doen mij eene bevestigende beantwoording vooralsnog niet noodzakelijk achten; uit het stilzwijgen der wet zal volgen dat het risico van den verzekeraar begint met het oogenblik van het totstandkomen der overeenkomst, voor zoover niet iets anders bedongen is.

Voorschriften omtrent den inhoud van de polis acht ik onnoodig. Waar de wet eene schriftelijke akte voorschrijft, volgt uit die bepaling van zelf dat partijen daarin de verbintenissen die zij op zich nemen, volledig moeten omschrijven. De opsomming van enkele hoofdpunten in de wet kan aan dezen eisch niet meer kracht bijzetten, terwijl zij de valsche voorstelling in de hand werkt, dat men het niet in de wet genoemde ook niet in de polis behoeft te vermelden.

Moet het een ieder vrijstaan een kapitaal- of renteverzekering te sluiten? Ziedaar een der belang-

rijkste van de vele vragen die de wetgever zich zal hebben voor te leggen.

Voor de lijfrente geeft het B. W. geen speciale bepaling, een ieder dus die tot handelen bevoegd is, zal een renteverzekering kunnen sluiten. Daarentegen veroorlooft art. 302 W. v. K. de verzekering van iemands leven alleen ten behoeve van een daarbij belanghebbende, wat zoowel geldt voor de verzekering van het leven van een derde als voor die van het eigen leven. De bij het contract bevoordeelde moet dus in elk geval de belanghebbende wezen.

Verscheidene buitenlandsche wetgevingen stellen met meer of minder nadruk soortgelijken eisch door aanwezigheid van belang bij den verzekeringnemer te vorderen. Zoo verbiedt in Engeland de wet van 14 Geo. 3 c. 48 (1774), de zg. *Gambling act*, elke verzekering: „made by any person or persons, bodies politic or corporate, on the life or lives of any person or persons, or on any other event or events whatsoever, wherein the person or persons for whose use, benefit, or on whose account such policy or policies shall be made, shall have no interest, or by way of gaming and wagering”. „In all cases”, voegt de 3de sect. er bij, „where the insured hath interest in such life or lives, event or events, no greater sum shall be recovered or received from the insurer or insurers than the amount or value of the interest of the insured in such life or lives, or other event or events.” Sect. 11 van de Married Women's property Act 1882 (45/46 Vict. c. 75) staat echter zonder eenige beperking aan de vrouw toe haar eigen leven of dat van haren man te verzekeren.

In Amerika gelden ten opzichte van het verzekeraar belang gelijke beginsels. The civil code of New-York (ontwerp van DUDLEY FIELD, ingevoerd in Dakota en Californië) omschrijft in § 1520 wat in zake levensverzeke-

ring door de wet beschouwd wordt een verzekeraar belang te zijn. De Belgische wet vordert alleen belang bij verzekering van het leven van een derde; art. 41 al. 3: „l'assurance sur la vie d'un tiers est nulle, s'il est établi que le contractant n'avait aucun intérêt à l'existence du tiers”. Evenzoo het Ital. Hwb. art. 449 al. 2. Daarentegen zijn de Hongaarsche handelswet, art. 499, en de Pruissische wet van 11 Juli 1845 (KÖNIG, bl. 785) tevreden met toestemming van den derde als de verzekering op het leven van een derde wordt genomen, terwijl een ieder zijn eigen leven mag verzekeren. In Frankrijk eindelijk, waar de levensverzekering niet wettelijk geregeld is, is dit punt geheel overgelaten aan de literatuur en de jurisprudentie. De schrijvers zijn verdeeld; zij die in de levensverzekering eene schadeverzekering zien, houden meerendeels aan het vereischte van een verzekeraar belang vast (1), anderen daarentegen verlangen niet anders dan dat er zij een „contrat sérieux et fait de bonne foi” (2). De jurisprudentie beweegt zich geheel in de laatste richting, o. a. op grond van het Avis du Conseil d'État van 18 Juli 1818, luidende: „Cet engagement, en d'autres termes, l'assurance sur la vie, peut être autorisé; mais il ne doit pas être permis d'assurer sur la vie d'autrui sans son consentement” (3).

Dit overzicht geeft echter geen volkomen duidelijk beeld van den bestaanden rechtstoestand, veelmin van den feitelijken loop van zaken. In de eerste plaats moeten wij opmerken, dat bij verzekering van eigen leven feitelijk nergens naar belang gevraagd wordt, immers de jurisprudentie in Engeland en Amerika, de eenige landen waar de wet dezen eisch stelt, neemt aan dat een ieder tot elk bedrag een

(1) DE MONTLUC, chap. VI; DE COURCY, chap. 4.

(2) COUTEAU, no. 284 en 285; HERBEAULT, no. 134—138.

(3) Verg. vooral HERBEAULT en COUTEAU, t. z. p.

verzekerbaar belang heeft bij zijn eigen leven, terwijl ook the civil code van Dakota en Californië § 1520 bepaalt: „Toute personne a un intérêt assurable 1° à sa propre vie et à sa propre santé” (1). Evenmin wordt ergens voor verzekeringen op eigen leven verlangd dat de bevoordeelde, die trouwens bij het sluiten van het contract niet altijd bij name bekend is, door den dood van den verzekeringnemer schade zal lijden. In Engeland werd uitdrukkelijk beslist dat de Gambling act alleen betrekking heeft op de oorspronkelijke contractanten, en dat het daarin vervatte verbod dus niet slaat op den bevoordeelde (2). In den zelfden zin het Reichs-Ober-Handels-Gericht, 3 Jan. 1873, Entscheidungen, VIII, S. 306 (3).

Maar ook ten aanzien van verzekeringen op het leven van derden is de toestand weinig anders. De Engelsche jurisprudentie houdt nog het strengst vast aan den eisch, dat de verzekeringsnemer een financiële belang moet hebben bij het leven van den verzekerden persoon. Toch is meermalen beslist dat dit belang alleen op het oogenblik van het sluiten der verzekering aanwezig behoeft te zijn en dat het contract door het wegvallen daarvan niet nietig wordt. In een der betrekkelijke procedures werd ten opzichte van de practijk geconstateerd dat het de gewoonte der verzekering-Mijen. is om steeds te betalen, zonder eenig onderzoek in te stellen naar het bestaan van een verzekeraar belang. Volgens de Amerikaansche jurisprudentie is nauwe verwantschap een voldoende belang; dit behoeft niet van financiële aard te zijn. Hetzelfde lezen wij in het rapport van de Commissie uit de Belgische Tweede Kamer bij de

(1) Naar de vertaling bij CHAUFTON.

(2) CRAWLEY, the law of life insurance, p. 29.

(3) E. LABAUVE, Entscheidungen des R.O.H.Ger. im Versicherungswesen, S. 294.

behandeling van de wet van 1874: „un intérêt d'affection provenant par exemple des liens de famille nous paraît devoir suffire” (1). Het Hof van Cassatie te Parijs, arrest van 14 Dec. 1853 (een der weinige beslissingen over deze vraag in Frankrijk geweest), oordeelde het belang des verzekeringnemers bij het leven van den derde verzekerde voldoende bewezen: „1° par l'estimation que les parties avaient volontairement faite de l'objet assuré; 2° par le consentement de Ch. dont la vie était assurée”. Evenzoo zijn er Fransche schrijvers die vasthouden aan de leer dat de levensverzekering een indemniteits-contract is, en toch het belang door de toestemming van den derde verzekerde voldoende gejustificeerd achten (2).

Ten onzent bestaat omtrent dit punt geen jurisprudentie; evenals elders houden de Mijen. zich met een onderzoek

(1) COUTEAU, no. 286, II, p. 93. Verg. a. 1971 v. h. Alg. Preuss. Landr., en a. 499 al. 2 Hong. Hwb.

(2) Dat de indemniteitsleer met zijn vereichte van een verzekeraar belang bij hen vooral dienst moet doen om, in tegenstelling van spel en weddenschap, het geoorloofde en zedelijke van de levensverzekering in het licht te stellen, toont ons op opmerkelijke wijze het populair geschreven werkje van DE COURCY. Hij wordt niet moede ons te herhalen dat de levensverzekering is een «contrat d'indemnité.” Waar hij echter het Engelsche proces Goodsall ca. Boldero bespreekt, critiqueert hij het daarin gewezen vonnis, waarbij de actie tot uitbetaling tegen de verzekering-Mij. werd ontzegd op grond dat de verzekeringnemer, die als schuldeischer eene verzekering op het leven van den staatsman W. PITT genomen had, van dezen niets meer te vorderen had (na den dood van PITT waren nl. zijne schulden door den Staat integraal voldaan). DE COURCY schrijft daarover letterlijk: «Quand une compagnie a consenti à garantir une somme déterminée sur la vie d'un débiteur au profit d'un créancier, quand elle a pris cet engagement sans réserves et sans exprimer qu'elle aurait le droit de discuter le chiffre de la créance, elle aurait bien mauvais grâce à prétendre exercer un pareil droit après l'événement, et manquerait même à la loyauté. Elle a contracté un engagement formel et précis, il faut l'exécuter” (p. 112).

naar het belang van den verzekeringnemer bij het leven des derden niet op; zij verlangen hoogstens dat in de aanvraag de reden voor de verzekering opgegeven worde, en weigeren deze te sluiten, indien geen serieuze reden kan worden aangevoerd. Overigens achten zij een voldoende waarborg gelegen in de noodzakelijke toestemming des derden. De Mijen. toch vorderen bij verzekering op het leven van een derde, dat de aanvraag voor de verzekering door den derde medeondertekend worde, terwijl deze zich bovendien aan een geneeskundig onderzoek moet onderwerpen. Wetten, die zooals art. 303 W. v. K. en art. 499 Hong. Hwb. verzekering op het leven eens derden toelaten buiten diens toestemming, verliezen de practijk geheel uit het oog.

Resumeerende komen wij tot dit resultaat: tot het sluiten van een lijfrente (renteverzekering) is belang in het algemeen geen vereischte. Evenmin tot het sluiten van een kapitaal-verzekering op eigen leven, onverschillig te wiens behoefte dit ook geschiede. Voor de geldigheid eener verzekering op het leven van een derde vorderen enkele wetten (Engeland, België, Italië, Amerika) en verschillende schrijvers het bestaan van belang bij dit leven; dit behoeft echter, volgens veler opvatting, geen financieel belang te zijn (Amerikaansche jurisprudentie, Belgische wetgever), in elk geval geen voortdurend belang. Volgens andere wetten is toestemming van den derde verzekerde voldoende. De practijk van alle landen beschouwt het belang ook bij die soort van kapitaal-verzekering als niet te behooren tot het wezen der overeenkomst; toestemming van den derde is daarentegen altijd noodig. Behalve misschien in Engeland staat het partijen vrij tot een willekeurig bedrag te verzekeren, onverschillig hoe groot het belang mocht wezen (1).

(1) Hongarije a. 501, België a. 41 al. 2, Wetb. v. Kph. a. 305.

Welke zal nu de beslissing van den wetgever moeten zijn? Dat de bevoordeelde ten tijde van het sluiten van het contract een financieel belang hebbe bij het leven van den verzekeringnemer kan niet als vereischte gesteld worden, al ware het alleen reeds omdat de bevoordeelde gewoonlijk eerst door het overlijden van den verzekerde definitief wordt aangewezen; terwijl de eisch dat het overlijden zelf hem financieel benadeele de levensverzekering onbruikbaar zou maken. Van belang van den verzekeringnemer bij zijn eigen leven of dood kan evenmin sprake zijn. De kapitaal- en renteverzekeringen, afhingende van eigen leven of dood, dienen om op een bepaalden leeftijd of bij het overlijden de beschikking te verkrijgen over een bepaald kapitaal of een bepaalde rente ten eigen behoefte of ten behoefte van een ander. De redenen waarom men dit wenscht, kunnen van den meest verschillenden aard zijn. Voor den wetgever bestaat er niet de minste aanleiding, daarop eene zekere contrôle uit te oefenen; zij zoude, indien zij al ware door te voeren, slechts leiden tot het verlammen van de werking van een der meest nuttige overeenkomsten van het moderne verkeersrecht. Dit is zoo waar dat daar, waar men nog door de wet gedwongen wordt bij elke levensverzekering naar het belang te vragen, zonder tegenspraak wordt aangenomen dat een ieder altijd een financieel belang heeft bij zijn eigen leven.

Blijft dus alleen de quaestie, hoe te beslissen bij verzekeringen op het leven van een derde? Het spreekt van zelf dat, welke ook het antwoord zij, dit hetzelfde moet wezen voor de kapitaal-, zoowel als voor de renteverzekering. Indien wij de redenen nagaan, die in Engeland en elders geleid hebben tot het verbod van deze verzekeringen, tenzij de verzekeringnemer (financieel) belang hebbe bij het leven van den verzekerden derde, dan blijkt dat er nooit een andere

reden geweest is, dan vrees voor misbruiken. De wetgever wenschte het aangaan van niet serieuze overeenkomsten, gelijkstaande met spel en weddenschap, tegen te gaan. Zoo lezen wij in de considerans van de Engelsche wet van 1774, dat „it hath been found by experience that the making insurances on lives, or other events, wherein the assured shall have no interest, hath introduced a mischievous kind of gaming”. Voor zoover de schrijvers over levensverzekering niet op dogmatische gronden, omdat zij de levensverzekering beschouwen als een verzekeringscontract in eigenlijken zin, tot welks wezen een financiëel of economisch belang behoort, een dergelijk belang vorderen, doen zij dit eveneens omdat zij het noodzakelijk achten ten einde misbruiken, de ontarding van de levensverzekering in spel en weddenschap, te voorkomen.

Is deze grond, de eenige waarmede wij rekening hebben te houden, voldoende te achten? Zijn misbruiken inderdaad te vreezen? Hoewel zij in Engeland in de vorige eeuw voorgekomen schijnen te zijn, kan ik toch niet nalaten mij af te vragen of die vrees thans niet overdreven zou wezen, indien wij nagaan dat ten onzent de practijk het belang des verzekeringnemers niet verifiëert en er dus feitelijk reeds sedert jaren gelegenheid bestaat overeenkomsten van rente- en kapitaalverzekering van het gevreesde soort te sluiten, zonder dat van misbruiken tot nog toe is gebleken. Trouwens dit laat zich gereedelijk verklaren; het levensverzekeringbedrijf wordt gedreven, en kan uit den aard niet door anderen gedreven worden, dan door groote maatschappijen, die wel te allen tijde zullen zorgen dat de overeenkomsten, die zij sluiten, niet uitsluitend dienstbaar gemaakt worden aan spel of weddenschap. Zij weigeren eenvoudig op de aanvraag in te gaan, indien voor de verzekering geen plausibele reden kan worden opgegeven.

Maar bovendien de overeenkomst, waarbij eene uitkeering van kapitaal of rente bedongen wordt in geval van het overlijden van een derde, is uit haren aard, wegens haren mogelijk langen duur, de kans dat geen van beide partijen er noemenswaard bij winnen zal, geheel ongeschikt om voor speeldoeleinden te dienen. Daarvoor zou alleen in aanmerking kunnen komen de tijdelijke verzekering van een kapitaal of rente op het leven van een derde, bijv. van een kapitaal uit te keeren indien de derde binnen één maand, binnen een of twee jaren komt te overlijden. Hoogstens zou er dus reden zijn om voor de geldigheid van dergelijke contracten, indien zij gesloten worden met iemand die het levensverzekeringbedrijf niet uitoefent, het bestaan van een financieel belang te vorderen. Maar ook dit komt mij onnoodig voor; immers het is een feit dat er niettegenstaande art. 1825 B. W. toch veel gespeeld en gewed wordt; maar dat daartoe dikwijls den vorm van een tijdelijke verzekering op het leven van een derde gekozen wordt, zou ik welhaast met eenige zekerheid durven ontkennen.

Op al deze gronden acht ik een verbod van verzekering op een anders leven zonder belang onnoodig; het komt mij bovendien voor afkeurenswaardig en gevaarlijk te zijn. Wat toch zal het gevolg wezen van dit verbod? Dat de verzekeraar de uitkeering zal kunnen weigeren, op grond dat de verzekering indertijd zonder belang gesloten is; zal kunnen weigeren ook wanneer de verzekeringnemer gedurende tal van jaren de premie stipt heeft voldaan. Dit nu acht ik in veel hogere mate immoreel dan het sluiten der overeenkomst door iemand, die geen belang heeft, ooit kan wezen. Dergelijke schennis der goede trouw behoort allerninst door den wetgever mogelijk gemaakt te worden. De levensverzekering-Mij., die er zich aan schuldig

maakte, zou trouwens haren goeden naam spoedig verliezen, haar clientèle zien verlopen (1), zoodat het eigenbelang der Mijnen hen zal weerhouden om zich op het verbod der wet te beroepen. De ervaring hier en elders, waar de wet nog belang vordert, bevestigt dit volkomen.

Onze conclusie kan dus geen andere wezen dan deze, dat de wet niet als voorwaarde voor de geldigheid van eenige kapitaal- of renteverzekering behoort te stellen, dat de verzekeringnemer financieel of economisch belang hebbe bij het leven van den verzekerde. Zij bepale er zich toe, in overeenstemming met de practijk, toestemming te vorderen van dengene wiens leven verzekerd wordt (2).

Ten slotte zij nog opgemerkt dat, mocht in de wet een verbod van verzekeringen op het leven van een derde, tenzij de verzekeringnemer financieel belang hebbe bij dit leven, worden opgenomen, daarnaast de bepaling nood-

(1) »In Barber v. Morris it was shewn to be the practice of the same office (the Pelican), which resisted payment in Godsall v. Boldero, to pay in all cases without inquiring into the existence of an insurable interest, and evidence was given to the effect that after that decision their business suffered so severely that they changed their practice". CRAWLEY, p. 28.

(2) De Staatscommissie van 4 Oct. 1883 stelt als art. 6 van haar concept-ontwerp van wet op het levensverzekeringbedrijf voor: »Indien uit een polis van verzekering niet mocht blijken, dat de verzekerde zijne toestemming heeft gegeven tot de verzekering in de polis vermeld, zijn de bestuurders der onderneming bij welke de verzekering is gesloten, verplicht, binnen acht dagen na onderteekening der polis, aan het verzekerd hoofd, of bij minderjarigheid of curateele van dezen, aan diens ouders, voogden of curators per aangeteekenden brief van de verzekering kennis te geven." De Commissie had hierbij vooral het oog op de begrafenisfondsen. Eene kennisgeving dat het contract tot stand gekomen is lijkt ons echter een zonderlinge waarborg om het sluiten van het contract met verkeerde bedoelingen tegen te gaan.

zakelijk zal zijn, dat de verzekeraar, die zich op het verbod beroept, en niet kan aantonen misleid te zijn, verplicht is al de genoten premiën (de door hem genoten contra-prestatie) met de renten van dien terug te geven. Immers het ware de grootste onbillijkheid indien de verzekeraar, door een beroep op de nietigheid der overeenkomst, zich aan zijne verplichting zou kunnen onttrekken, en bovendien lucreeren wat door zijn mede-contractant ter nakoming van het contract en met het oog op de te ontvangen contra-prestatie is voldaan. Ook vergete men niet dat een wettelijk verbod, om overeenkomsten van kapitaal- of renteverzekering zonder belang te sluiten, zich gelijkelijk richt tot beide partijen, den verzekeraar zoowel als den verzekeringnemer.

Verplichtingen van den verzekeringnemer. — Bij schadeverzekering rust op den verzekerde de verplichting vóór het sluiten der overeenkomst alle hem bekende omstandigheden, waarvan de kennis voor den verzekeraar van belang is, aan dezen mede te deelen, op straffe van nietigheid der verzekering, onverschillig of de verzekerde te goeder of te kwader trouw is. Behoort dezelfde verplichting opgelegd te worden aan hem, die een kapitaal- of renteverzekering sluit?

Het spreekt van zelf dat, waar de wet de levensverzekering beschouwt als een species van de schadeverzekering, voor beide dezelfde regel geldt. Evenzoo komen de schrijvers, die op dogmatische gronden in de levensverzekering eene echte verzekering, d. w. z. een indemniteits-contract zien, tot de conclusie, dat het zoogen. leerstuk der reticentie ten volle op de levensverzekering toegepast moet worden. Dergelijke overwegingen kunnen echter niet gelden voor den wetgever, die te onderzoeken heeft welke regeling voor de levensverzekering, onafhankelijk van elke qualificatie, de

meest passende is; nog afgezien daarvan dat hij, het contract nemende gelijk het is, noodzakelijkerwijze de indemniteitsleer zal behooren te verwerpen.

Ter rechtvaardiging van den regel, — dat de verkeerde opgave of verzwijging, door den verzekerde, hoezeer te goeder trouw, gedaan, van hem bekende, voor den verzekeraar belangrijke omstandigheden, nietigheid van de overeenkomst van verzekering na zich sleept, — wordt gewoonlijk aangevoerd, dat de verzekerde, zoo veel hem dit mogelijk is, alle ter zake dienende inlichtingen aan den verzekeraar behoort te verstrekken, omdat hij weet dat de verzekeraar daarop zijne kansberekening moet baseeren en hij de eenige is die hem alle noodige gegevens kan verschaffen. Nu moge het waar zijn dat de verzekeraar de noodige gegevens alleen van den verzekerde kan ontvangen, dit neemt niet weg dat bedoelde redeneering de werkelijkheid geheel uit het oog verliest. De leer der reticentie, zooals zij zich bij de schadeverzekering heeft ontwikkeld, is, hare juistheid overigens in het midden gelaten, voor de levensverzekering geheel onbruikbaar.

Immers, welke gegevens de levensverzekeraar voor het maken zijner kansberekening en ter juiste appreciatie van het door hem te loopen risico noodig heeft, kan alleen hij, geenszins de verzekeringnemer beoordeelen. Alleen de verzekeraar weet bij ervaring op welke omstandigheden hij te letten heeft. Het is daarom een onbillijke eisch dat de verzekeringnemer hem ongevraagd al deze omstandigheden zal mededeelen; de verzekeringnemer kent ze wel, maar weet niet welke van invloed zijn op het risico en op de verbintenis van den verzekeraar, welke niet; hij kan dus niet weten welke hij al dan niet moet mededeelen; bekendheid met eene omstandigheid, die hem toeschijnt van niet de minste beteekenis te zijn, kan voor den verzekeraar van gewicht wezen, en omgekeerd.

In de practijk wordt hiermede rekening gehouden. Elke Mij. vordert van hem, die eene verzekering wenscht te sluiten, de indiening van bepaalde in de voorwaarden en reglementen der Mijen. aangewezen stukken. Onder deze neemt het voorstel tot (of de aanvraag van) de verzekering de voornaamste plaats in. Daarvoor moet, volgens de voorwaarden van alle Mijen., gebruik gemaakt worden van een gedrukt formulier, dat door de Mij. verkrijgbaar gesteld wordt, en waarin, gedeeltelijk in den vorm van vragen, de omstandigheden worden aangewezen, die de Mij. verlangt te kennen. De practijk is dus deze, dat de Mijen. aan den aanvrager opgeven wat door dezen moet worden medegedeeld, wat zij noodig hebben te weten.

De wetgever behoort dit alles in aanmerking te nemen en bij gevolg uit te gaan van de stelling, dat het de taak van den verzekeraar is aan den verzekeringnemer op te geven, welke omstandigheden hij moet kennen, om de overeenkomst te kunnen sluiten. Dit leidt er noodzakelijk toe den verzekeringnemer geen andere verplichting op te leggen dan omtrent de aan hem opgegeven punten naar beste weten inlichtingen te geven. De overeenkomst mag alleen nietig zijn, als de verzekeringnemer de hem door den verzekeraar, met het oog op het te sluiten contract, gevraagde inlichtingen niet naar waarheid of onvolledig beantwoordt, m. a. w. de verzwijging van omstandigheden waarnaar de verzekeraar niet heeft gevraagd, behoort als reden van nietigheid te vervallen.

Waarschijnlijk zullen sommigen dit afkeuren, m. i. echter ten onrechte, immers de verzekeraar heeft steeds de gelegenheid om vóór het sluiten van het contract aan den verzekeringnemer vragen te stellen omtrent al die punten, waarvan de ervaring hem leert, dat zij bij eene levensverzekering op het risico van invloed kunnen zijn; verzuimt hij dit te doen, habet quod sibi imputet.

Terwijl de meeste Ned. Mijen. in hunne voorwaarden den inhoud van art. 251 W. v. K. reproduceeren en dus nietigheid van de verzekering bedingen, zoo dikwijls er ook maar iets verzwegen is, dat op eenigerlei wijze van invloed had kunnen zijn op de sluiting der verzekering door de Mij., hebben verscheidene van onze jongere Mijen. het hier voorgedragen stelsel aangenomen. In hunne voorwaarden wordt van verzwijging als reden van nietigheid der verzekering niet meer gerept. Zoo bepaalt het reglement van Eigen Hulp in art. 28: „De overeenkomst is nietig en de reeds betaalde premiën worden niet teruggegeven, wanneer de in art. 10 bedoelde vragen niet naar waarheid zijn beantwoord en de risico van het genootschap dientengevolge is vergroot geworden,” terwijl art. 10 al. 1 luidt: „Wie eene verzekering wil sluiten, moet zich daartoe aanmelden bij de directie of bij een der agenten, en naar waarheid de vragen beantwoorden betreffende de punten, waaromtrent kennis voor het sluiten der verzekering vereischt wordt.” Insgelijks art. 3 van de voorwaarden van de 1ste Nederlandsche: „Het contract is nietig en de betaalde premiën vervallen aan de Mij., wanneer aan de verplichtingen in het voorgaande artikel genoemd, niet naar behooren is voldaan en daardoor de risico der Mij. grooter is geworden”; het voorgaand artikel zegt: „ieder die zich bij de Mij. wenscht te verzekeren, of bij het contract betrokken is, is verplicht de vragen, die hem gesteld worden, naar waarheid te beantwoorden en alle inlichtingen te verstrekken, alsmede die bescheiden over te leggen, die van hem worden gevorderd.” Wij lezen eveneens in art. 21 van de voorwaarden der Algemeene: „Indien later mocht blijken, dat in een der stukken, als grondslag der verzekering aangenomen (waaronder een schriftelijke aanvraag op een formulier, dat kosteloos ten kantore der Mij. of bij hare

agenten verkrijgbaar is, art. 2) onware opgaven zijn geschied, zal, tenzij de Directie naar billijkheid anders mocht beslissen, het recht op de uitkeering vervallen." Beter nog, met het oog op de verzekeringen van het leven van een derde, art. 16 van de voorwaarden van de Ned. Vz. Bank: „De verzekering is nietig in de volgende gevallen: a. indien de aanvraag of een der overige stukken, ten grondslag der verzekering strekkende, met medeweten van den aanvrager, hetzij valsch, hetzij vervalscht zijn, hetzij valsche opgaven bevatten" (1).

Dit behoort ook het standpunt te zijn waarop de wetgever zich plaatst (2). Er blijft echter nog de vraag te beantwoorden of elke onware opgave, die het risico des verzekeraars verzwart, ook die welke te goeder trouw en uit onbekendheid gedaan is, nietigheid van het contract zal na zich sleepen, dan wel of dit alleen het gevolg behoort te wezen van te kwader trouw gedane onware opgaven. Voor de strengere beslissing kan men aanvoeren, dat de verzekeringnemer, indien hij van de juistheid van eenig door hem op te geven feit niet volkomen zeker is, dit behoort te vermelden (3), waarna dan de verzekeraar kan beoordeelen of hij onder deze omstandigheden al of niet op

(1) Door de Amerikaansche Mij. is dit algemeen aangenomen. Verg. art. 13 van de conditions générales de la police américaine, hierna op bl. 115 nt. 1 afgedrukt.

(2) Verg. Hong. Hwb. a. 474 al. 3, een artikel toepasselijk zoowel op schade-, als op levensverzekering (jo. art. 506): »Si, lors de la conclusion du contrat d'assurance, le contractant est invité par l'assureur à remplir un questionnaire, il ne répond que de la vérité des indications données dans ce questionnaire.»

(3) »In the absence of specific knowledge the declarant should speak as to his belief only. This will be particularly necessary where the insurance is on the life of another, and the facts are consequently not within the declarant's own knowledge." CRAWLEY, p. 35.

het voorstel wil ingaan. Verder dat, bij beperking der nietigheid tot het geval van onware opgaven te kwader trouw gedaan, het bewijs der kwade trouw door den verzekeraar, die zich op de nietigheid beroept, zou moeten, maar niet dan uiterst zelden en zeer bezwaarlijk zal kunnen worden geleverd, zoodat er feitelijk geen waarborg meer zal zijn voor de nakoming door den verzekeringnemer van den plicht om de waarheid mede te deelen.

Daarentegen valt ten gunste der mildere beslissing op te merken, dat reeds verscheidene Mijen. van levensverzekering haar hebben aangenomen, en dat overeenkomsten als de kapitaal- en renteverzekering, die gewoonlijk bestemd zijn over tal van jaren te loopen en waarbij de spaarpenningen van den verzekeringnemer gedurende al dien tijd gemoeid zijn, dezen de grootst mogelijke zekerheid behooren te verschaffen, en niet dan in buitengewone gevallen aan vernietiging of ontbinding moeten blootstaan. Voor den verzekeringnemer, die te goeder trouw is, behoort daarom de rechtsgeldigheid van het gesloten contract vast te staan. Het is wel aan deze overwegingen te danken, dat de zoogen. onaantastbaarverklaring van de polissen van levensverzekering in de practijk ingang heeft gevonden. Verschillende Duitsche en de meeste Engelsche en Amerikaansche Mijen. geven tegenwoordig zg. unanfechtbare *Policen*, *undisputable policies*, krachtens welke zij zich tot betaling verplichten ook al mocht blijken dat door den verzekeringnemer in het voorstel der verzekering onware opgaven gedaan zijn (1), mits

(1) De onaantastbaarheid-clausule bepaalde zich oorspronkelijk tot onaantastbaarverklaring der polis, tenzij in geval van bedrog. Zoo nog de Engelsche clausule (zie de volgende noot). Tegenwoordig gaan echter verschillende, vooral Amerikaansche Mijen. verder, door de uitzondering voor het geval van bedrog niet meer te noemen (zie bl. 115 noot 1), eene

de verzekering minstens drie jaren heeft geduurd (1).

Ten onzent heeft dit voorbeeld nog geen navolging gevonden, waartoe zal bijdragen dat dit beding, naar onze meening evenwel ten onrechte, door sommigen in strijd met de wet wordt geacht (2). Teekenend is het zeker dat „de Algemeene”, die in de onaantastbaarheid der polissen nooit iets anders kon zien dan een concurrentie-middel, in een der blaadjes die zij geregeld ten behoeve harer agenten uitgeeft, schrijft: „Is eene verzekering te goeder trouw gesloten, maar hebben in de opgaven, die tot grondslag der verzekering hebben gediend, te goeder trouw onjuistheden plaats gehad, dan zal geene ernstige Directie er aan denken, de verzekering nietig te verklaren” (*Verzekeringsbode*, 26 Nov. 1887, bl. 69). Habemus reum confitentem. Waar de tegenstanders zoo spreken hebben de voorstanders hun pleit gewonnen; zij willen niet anders dan datgene, wat elke ernstige directie zal doen, aan de niet ernstige directies (die kunnen immers ook voorkomen) ten plicht stellen. Trouwens de ernstige directies behoorden

praktijk die ik geenszins wensch te verdedigen. Trouwens het blijft de vraag of de Mij. toch niet het recht behoudt zich op bedrog te beroepen.

(1) Als voorbeeld moge dienen de clause opgenomen in de polissen van de Commercial Union: Provided further, and the Comp. hereby declare that, notwithstanding the provisions hereinbefore contained, if no error in the said Proposal and Declaration and Statement shall be discovered by or on behalf of the Comp. within the period of three years from the date hereof, and provided the age of the Life Assured shall have been admitted by the Directors, the Policy will not then be deemed to have become void under the provisions in that behalf hereinbefore contained, except in case of fraud.

(2) Dat de zg. onaantastbaarverklaring der polis in geen enkel opzicht door onze wet wordt gewraakt, werd door mij betoogd in de *Verzekeringsbode* van 24 Sept. 1887 (overgenomen in W. no. 5459), en tegen Mr. LEVY's bedenkingen in W. no. 5461 en 5467 verdedigd in W. no. 5465 en 5469.

geen bedingen te maken, die zij zelf zoo onredelijk vinden, dat zij protesteeren tegen de bloote veronderstelling, dat zij er zich wel op eens op zouden kunnen beroepen.

Tot nadenken stemt ook dat in het vaderland der levensverzekering, in Engeland, in zake *Wheelton* ca. *Hardisty* door de rechters der Exchequer Chamber uitdrukkelijk werd beslist, dat „innocent misstatements or non-disclosure do not avoid a contract of life insurance, unless there be a condition that they shall” (CRAWLEY, p. 129, 130). eene beslissing later gevolgd in *Fowkes* ca. *Manchester & c. Co.* (CRAWLEY, p. 131).

Wanneer wij dit alles wèl overwegen, gelooven wij dat de wetgever verstandig zal handelen door als regel in de wet neer te schrijven, wat krachtens de aangehaalde beslissingen in Engeland rechtens is. Hij bepale dat, tenzij iets anders bedongen is, alleen het te kwader trouw onjuist beantwoorden van door den verzekeraar, met het oog op het te sluiten contract, gedane vragen de overeenkomst nietig doet zijn. Alleen dan zal de kapitaal- en renteverzekering aan haar doel volledig beantwoorden en den verzekeringnemer inderdaad zekerheid geven, dat hij zelf of de door hem aangewezen persoon op het door hem gewilde oogenblik de fondsen zal verkrijgen, waaraan hij behoefte heeft, en tot welker verkrijging hij zich veelal niet geringe opofferingen getroost.

Meent men echter dat dit te ver gaat, dan worde althans het recht van den verzekeraar, om zich op nietigheid wegens te goeder trouw gedane onware opgaven te beroepen, gebonden aan een korten termijn, bijv. van drie of vier jaren van af de totstandkoming der overeenkomst (1).

(1) De Amerikaansche Mijen. hebben dit stelsel algemeen aangenomen. Althans art. 13 van de conditions générales de la police Américaine, (eene vertaling van de gewone voorwaarden der Amerikaansche Mijen.

Welk stelsel in de wet ook aangenomen moge worden, in elk geval zal, op het voetspoor van art. 281 W. v. K., bepaald moeten worden, dat de verzekeraar de genoten premies met de interessen moet teruggeven, indien het contract vernietigd wordt op grond van te goeder trouw gedane onjuiste verklaringen, welke altijd contractueel een grond van nietigheid kunnen uitmaken. „An action will lie for the return of the premiums or their return will be ordered if the policy is avoided for the innocent misrepresentations of the insured, *Feisc ca. Parkinson, Anderson ca. Fitzgerald*” (CRAWLEY, p. 138) (1). Ja, dit wordt zoozeer door de billijkheid geboden, dat ik zou wenschen dat de wet elk beding van het tegendeel nietig verklaarde. En dit te eerder, omdat het beding van verval der premies aan de Mij. in de voor-

bij CHAUFTON, t. a. p., n°. 566), luidt: «Si une déclaration faite, dans la proposition de la présente police, se trouve fautive à quelque égard que ce soit, le contrat deviendra nul et sans effet, et toutes les primes payées seront acquises à la Compagnie, pourvu toutefois que cette fautive déclaration soit découverte par la Comp., et notifiée à l'assuré dans les trois ans de la date du présent contrat.»

Volgens § 9 b van de Allgemeine Versicherungsbedingungen der 17 Mijen, behoorende tot de Vereeniging van Duitsche Levensverzekerings-Mijen. (afgedrukt o. a. bij RÜDIGER, S. 315 ff.), moet de verzekeraar, indien het contract vijf jaren heeft bestaan, kwade trouw (böse Absicht) van den verzekeringnemer bewijzen, om de nietigheid der overeenkomst op grond van onjuiste of onvolledige opgaven te kunnen invoeren.

(1) Verbeurte van de premies schijnt door de Engelsche Mijen. in den regel niet bedongen te worden, alleen de nietigheid van het contract. Cf. les conditions générales de la police Anglaise bij CHAUFTON, n°. 567, art. 1 al. 2. — Art. 10 van de Belgische wet van 11 Juni 1874: «Si l'assuré a agi de bonne foi, il pourra en cas d'annulation du contrat, réclamer suivant les circonstances, toutes les primes payées ou une partie seulement.» — De Duitsche Mijen. keeren de volle premiënreserve uit, zie hieronder bl. 119.

waarden der Ned. Mijen. zonder uitzondering wordt aangetroffen.

Nu weet ik wel, dat men mij te gemoet zal voeren, dat de Mijen. er niet aan denken om anders dan in bijzondere omstandigheden van hun recht gebruik te maken; dit neemt niet weg dat zij het kunnen doen. De verzekeringnemer kan het slachtoffer worden van dit beding en juist dat behoort de wet niet toe te laten. Dat een verzekeringnemer, die te goeder trouw alle vragen, hem door den verzekeraar gesteld, beantwoordt, daarna met dezen een contract sluit, gedurende misschien 40 jaren prompt de premie betaalt, er aan bloot kan staan om op het oogenblik dat de betaling moet plaats hebben, afgescheept te worden met de boodschap dat hij zijne uitkeering verbeurd heeft en alle premies er bij, op grond dat hij zich voor 40 jaren vergist heeft in een zijner verklaringen, mag in een welgeordende maatschappij niet mogelijk zijn. Men vergete niet dat de wetten niet gemaakt worden met het oog op de goeden en rechtvaardigen, maar veeleer om aan de slechten en onrechtvaardigen de handen te binden.

Indien de wet den door ons gewenschten regel stelt: nietigheid alleen in geval van kwade trouw, of indien zij althans de nietigheid in geval van goede trouw tot een kort tijdsverloop beperkt, en daarnaast voor dit geval de verbeurdverklaring van de premies absoluut verbiedt, zal ook dit voordeel verkregen worden, dat de Mijen. zich genoopt zullen zien den invloed van de onjuistheid der verklaringen van den verzekeringnemer op de wederzijdsche verbintenissen in geval van goede trouw op meer rationeele wijze te regelen, door in plaats van daaraan nietigheid en verbeurte der premies te verbinden en zodoende voor zich zelf de mogelijkheid eener ongeoorloofde verrijking open te stellen, naar omstandigheden premieverbetering of reductie van de verzekerde

som te bedingen, voldoende om zich voor schade te vrijwaren. Door enkele Mijen. wordt deze meer rationeele behandeling van 't contract reeds toegepast in geval van onjuiste opgave van den ouderdom, voor de kansberekening een factor van beslissend gewicht.

Zoo lezen wij in de voorwaarden van de Nat. L. Bank, art. 3: „Indien er dwaling mocht hebben plaats gehad in de opgave van den ouderdom des persoons of der personen, wiens of wier leven is of zijn verzekerd, zal de verzekering niet van onwaarde zijn, doch slechts eene bijbetaling op de te gering gestelde premie, of een korting op de uit te keeren gelden ten gevolge hebben. Mocht het echter blijken, dat de ouderdom, tijdens het sluiten der verzekering, hooger was dan de hoogst in het betrokken tarief opgenomene, zal de polis nietig zijn, en de helft van de waarde der verzekering bij de Bank in de kas, op schriftelijke aanvraag daartoe en tegen inlevering en kwijting der polis, worden teruggegeven.” Het reglement van Eigen Hulp zegt hieromtrent in art. 28: „Blijkt het dat te lage premie betaald is ten gevolge van onjuiste opgaaf van den leeftijd in het voorstel tot deelneming, dan wordt ter keuze van de Directie, òf het te weinig betaalde met bijberekening van samengestelde rente ad 4 % bijgepast, òf slechts zoodanig bedrag uitgekeerd als waarop de deelnemer aanspraak heeft volgens het aangenomen tarief.” Een dergelijke bepaling geeft art. 3 van de voorwaarden van de 1ste Nederlandsche, met de belangrijke bijvoeging: „Is de onjuiste opgaaf van den bij het contract betrokken persoon (of personen) oorzaak, dat te veel is betaald, dan wordt het te veel betaalde zonder vergoeding van rente teruggegeven.” Het meest liberale standpunt wordt te dezen echter ingenomen door de Ned. Verz. Bank; art. 20 harer voorwaarden luidt: „Wanneer bij het aangaan der verzekering of later mocht

blijken, dat hetzij in de aanvraag, hetzij in de overige stukken, den grondslag der verzekering uitmakende, te goeder trouw eene vergissing heeft plaats gehad, zal deze, naar haren aard, zooveel mogelijk hersteld worden."

De gegeven voorbeelden maken duidelijk wat wij zouden wenschen, zonder daarom nog wetsvoorschriften van dien inhoud te verlangen, overtuigd als wij zijn dat dergelijke regelingen geheel aan het onderling goedvinden van partijen moeten worden overgelaten.

Ten slotte zij hier nog opgemerkt, dat volgens de algemeene voorwaarden der 17 Deutsche Mijen. de volle premie-reserve wordt uitgekeerd, als onschuldige dwaling aanleiding gaf tot de onjuiste of onvolledige opgaaf (1). Bovendien komt de onaantastbaar-verklaring van de polis, in den zin van het niet-ervallen der polis na drie of vijf jaren ook bij „wissentlich falsche Angaben", in Deutschland meer en meer in zwang; zij is, naar ik van bevoegde zijde verneem, reeds door een tiental Mijen. aangenomen (2).

Allerminst kan ik dan ook de juistheid erkennen van deze uitspraak van REHFOUS (t. a. p. bl. 42): „En résumé, il est de principe en théorie et en pratique et l'accord règne sur ce point: qu'en cas de déclarations inexactes ou incomplètes de la part du preneur d'assurance, l'assureur est libéré de toute obligation, et conserve les primes payées". In Frankrijk werd die theorie en practijk o. a. krachtig bestreden door LABBÉ, in Sirey, 1880, II, p. 225 s.

De voornaamste verplichting, die uit de overeenkomst

(1) Dat de voorwaarden der Nederl. Mijen. naast die der Engelsche, Amerikaansche en Deutsche zusterinstellingen geen gunstig figuur maken, behoeven wij wel niet meer te constateeren.

(2) Hiertoe behooren o. a. de Vesta te Posen, de Levensverzekering-Mij. te Leipzig en de Concordia te Keulen.

voor den verzekeringnemer voortvloeit, is de verplichting om de premie te betalen. De premie is òf een premie in eens, gewoonlijk koopsom geheeten, en dadelijk te betalen, òf een premie in den eigenlijken zin des woords, op de daarvoor vastgestelde vervaldagen, gewoonlijk jaarlijks, gedurende een bepaald aantal jaren of gedurende het leven te voldoen.

In Frankrijk en Engeland heeft de meening ingang gevonden, dat de verzekeringnemer eene verplichting tot premiebetaling niet op zich neemt, maar geheel vrij is telken jare de verzekering te doen eindigen of wel voort te zetten. De polissen der Fransche Mijen. geven daartoe eenige aanleiding; zij bepalen nam. omtrent de premiebetaling: „Le paiement des primes (autres que la première annuité ou fraction d'annuité) étant toujours facultatif....., la police ne continue à avoir d'effet que si la prime ou la fraction de la prime a été acquittée à l'échéance, ou, au plus tard, avant l'expiration des délais fixés au § suivant, qui sont laissés à l'assuré pour manifester sa volonté d'acquitter ou non la dite prime ou portion de prime" (1).

Hierop steunende betoogen verscheidene schrijvers, dat het wezen der overeenkomst van levensverzekering de nietgebondenheid van den verzekeringnemer medebrengt. Zoo lezen wij bij DE COURCY, t. a. p., bl. 3: „les engagements ne sont donc pas proprement synallagmatiques; la continuation du contrat après chaque année, est facultative pour l'assuré; elle est conditionnelle pour la Comp." COUTEAU verheft deze stelling zelfs tot een der grondwaarheden van de leer der levensverzekering. Hij zegt (n°. 35): „Quelle

(1) Conditions générales de la police française bij CHAUFON, t. II, n°. 565, p. 290.

que soit la durée indiquée au contrat, l'assurance est temporaire Il est impossible qu'il en soit autrement Jamais personne n'eût voulu s'engager pour toute sa vie. (n°. 36) La conséquence de ce principe — qui est de l'essence même du contrat — que l'assurance en cas de décès est une succession d'assurances temporaires, a fait inscrire dans les polices des compagnies françaises, deux règles dont la portée est considérable pour la solution des difficultés juridiques. 1re règle: la prime se paie d'avance. 2e règle: le paiement des primes est facultatif."

Nader wordt dit thema uitgewerkt in nos. 132—139, onder het opschrift: „de la règle: le paiement des primes est facultatif." Hier heet het in n°. 134 o. a. „Cette convention est indispensable. C'est une condition essentielle du contrat. Le paiement facultatif des primes est la règle qui donne le caractère, le type de l'assurance vie. La nature du contrat le commande". Uit dit beginsel deduceert hij ten slotte voor nagenoeg alle rechtsvragen, waartoe de levensverzekering in Frankrijk aanleiding heeft gegeven, zijne beslissingen. Zijne geheele opvatting van het contract en van de daaruit voortvloeiende rechtsgevolgen wordt er door beheerscht.

Dezelfde meening is ook REHFOUS toegedaan, die tot de slotsom komt (n°. 31): „l'assurance vie entière se compose ainsi d'une série d'assurances temporaires d'un an."

In Engeland telt deze leer evenzeer aanhangers. Men zie CRAWLEY, p. 21, de beslissing van Lord CAIRNS in *Lancaster's Case*: „It is a contract bij which the insured is under no obligation to pay the premiums", en bl. 101: „There can be no breach of the contract on the part of the assured, for he is under no obligation to pay the premiums." Trouwens de Engelsche polissen spreken van be-

taling der premie „in each year during the continuance (voortzetting) of this assurance”.

Niettegenstaande de krachtige aphorismen van COUTEAU kan ik zijne denkbeelden, die ook in Frankrijk niet onweersproken zijn gebleven (1), toch geenszins onderschrijven. Bij elke kapitaal- of renteverzekering, maar vooral bij de verzekering van kapitaal in geval van overlijden (den vorm waarmede de geciteerde schrijvers zich uitsluitend bezighouden) is het den verzekeringnemer te doen om eene overeenkomst, die hem eens voor altijd waarborgt de beschikking over een bepaald kapitaal of bepaalde rente op het overeengekomen tijdstip; hij verbindt zich daarvoor de contrapraestatie te voldoen; dat deze in jaarlijksche, dikwijls nog kleinere termijnen verdeeld wordt, heeft geen andere bedoeling dan de betaling daarvan gemakkelijk te maken. Niemand denkt er aan slechts voor één jaar zich te verzekeren; de wijze, waarop de premie berekend wordt, is daarmede zelfs in lijnrechte tegenspraak; de gelijkheid der jaarlijksche premies toont duidelijker dan iets anders de éénheid der overeenkomst aan.

Dat in de polis het geval, dat de premiebetaling uitblijft, voorzien, en verval der verzekering daaraan als gevolg verbonden wordt, bewijst niets voor het facultatieve van de verbintenis des verzekeringnemers; waar de betalingsplicht over jaren loopt, ligt het in den aard der zaak de eventualiteit dat in dien plicht wordt te kort geschoten in aanmerking te nemen en de gevolgen daarvan te regelen. Ik ga dus liever mede met hen, die van oordeel zijn dat de aard der overeenkomst medebrengt, dat de verzekeringnemer wel degelijk verplicht is op de overeengekomen vervaldagen geregeld de premie te voldoen, tenzij uitdrukke-

(1) Zie BLIN, de l'assurance sur la vie, p. 23 s. HERBEAULT, no. 187.

lijk het tegendeel bedongen is, zooals bijv. in de polissen der meeste Fransche Mijen (1).

Wat hiervan echter zij, dit is zeker dat de opvatting, dat de premiebetaling facultatief is, in de voorwaarden van de Ned. Mijen. niet den minsten steun vindt. Zij spreken nagenoeg alle van „wanbetaling” en van „nalatigheid”, verklaren dat „in gebreke stelling” niet noodig is, dat de overeenkomst „ophoudt” of „vervalt”, indien de „verschuldigde” premie niet op tijd wordt betaald, enz., altemaal uitdrukkingen, die wijzen op een onvoorwaardelijken betalingsplicht van den verzekeringnemer. Alleen in de voorwaarden van de „Kosmos” is eene aanduiding, maar ook meer niet dan dat, te vinden dat de verzekering eene tijdelijke doch jaarlijksch verlengbare overeenkomst zou zijn; immers de kwitantie voor de jaarlijksche premiebetaling noemt a. 13 „verlengingsbewijs”.

Alles wèl overwogen kan voor den wetgever de keus niet moeilijk zijn; hij sluite zich aan bij de Nederlandsche rechtsopvatting dat de verzekeringnemer tot premiebetaling onvoorwaardelijk verbonden is. In geval van wanbetaling der premie heeft de verzekeraar bijgevolg de keuze de premie in rechte in te vorderen, of wel op grond van art. 1302 B. W. ontbinding der overeenkomst met schadevergoeding te vragen. Doet hij het laatste dan moet hij volgens art. 1301 2de lid al de genoten premies teruggeven, waartegen hem alle bewijsbare schade moet worden vergoed. Door compensatie zal dit, bij verzekering van uitkeeringen bij overlijden, ten slotte hierop neerkomen, dat het grootste deel der zoogenaamde reserve aan den verzekeringnemer wordt uitgekeerd. Immers de premie is samengesteld uit drie elementen: de spaarpremie, de risicopremie en een

(1) Verg. KÖNIG, t. a. p., S. 803 ff.; BUFF, t. a. p., S. 25.

zeker bedrag voor administratiekosten en winst. Bij ontbinding der overeenkomst en teruggaaf van de genoten premies bestaat nu voor den verzekeraar de schade in de eerste plaats in het verlies der beide laatste elementen der premies, niet ook van het eerste element, de spaarpremies, die de reserve vormen en wier geaccumuleerd bedrag, ingeval het contract in stand gebleven ware, toch altijd bij het overlijden uitgekeerd zou moeten worden (1). De verzekeringnemer kan evenwel niet op de geheele reserve aanspraak maken, daar de verzekeraar ook winstderving, verlies van de winst, die het voortbestaan van het contract waarschijnlijk zou hebben opgeleverd, in rekening mag brengen.

Tegenover de verplichting des verzekeraars om de betaalde premies terug te geven, staat dus zijn recht om als schadevergoeding te vorderen een bedrag gelijkstaande met de terug te geven risicopremies + den bijslag voor onkosten en winst + de vermoedelijke winstderving, zoodat na compensatie de verzekeringnemer een som zal ontvangen een weinig minder bedragende dan de reserve.

Moelijker wordt het opmaken der schaderekening bij die contracten, waarbij de uitkeering is bedongen in geval van overlijden binnen een bepaalden tijd of van het in leven zijn op een aangewezen tijdstip (tijdelijke verzekeringen en overleveringscontracten), omdat dan niet alleen onzeker is wanneer de uitkeering zal geschieden, maar ook of zij wel ooit zal behoeven gedaan te worden. Hier zal de waarschijnlijkheidsrekening te hulp moeten komen en de kans, die de verzekeraar had om niet te behoeven uit te keeren, ge-

(1) Verg. RÜDIGER, t. a. p. § 3 en EHRENBURG in het Zft. f. d. ges. Handelsr., Bd. 33, S. 41 ff.

waardeerd moeten worden; de waarde dier kans zal een der elementen van de schaderekening zijn.

Dit alles laat zich afleiden uit de algemeene voorschriften van ons Burg. Wetb. over ontbinding van wederkeerige overeenkomsten op grond van wanpraestatie. Wenscht men voor de levensverzekering geen andere, speciale bepalingen dan zal ook de titel over levensverzekering over de ontbinding dier overeenkomst op grond van wanbetaling des verzekeringnemers kunnen zwijgen. De voorwaarden der levensverzekering-Mijen. geven echter aanleiding tot het stellen der vraag, of voor ons contract niet van het voorschrift van art. 1302 B. W. moet worden afgeweken. Eenstemmig toch wordt door alle Mijen. bedongen dat de ontbinding der overeenkomst in geval van wanbetaling niet in rechte behoeft gevraagd te worden, maar dat zij van rechtswege ontbonden zal zijn, hetzij zonder in-gebreke-stelling, door het enkele feit der niet-betaling vóór of op den vervalldag, of binnen de gewoonlijk toegestane respijtdagen, hetzij na ingebrekestelling, in welk geval echter steeds bepaald wordt dat daarvoor eene gerechtelijke akte niet noodig is, maar eene aanmaning per brief volstaat (1).

Het beding dat de ontbinding van rechtswege plaats grijpt, steunt op zeer goede gronden. Het bedrijf der levensverzekering wordt nagenoeg uitsluitend uitgeoefend door groote Mijen., die tal van contracten sluiten, terwijl het meerendeel der contractanten de premies voldoet, niet uit hun overvloed maar met hetgeen zij jaarlijks, dikwijls met moeite, kunnen overleggen, zoodat elke minder gunstige wending der fortuin, elke onvoorziene vermeerdering van uitgaven ten gevolge kan hebben, dat met de premiebetaling in gebreke wordt gebleven. Beide omstandigheden

(1) Zie de voorwaarden van de Nederland en van Eigen Hulp.

maken voor den verzekeraar het gevaar van wanbetaling betrekkelijk groot, en zoo zouden dus de Mijen. telkens zich genoodzaakt zien, hetzij tot gerechtelijke invordering over te gaan, hetzij gerechtelijke ontbinding te vragen. De kosten en moeiten daaraan verbonden, de talrijke processen daarvoor noodig, worden vermeden door de aangehaalde bedingen.

Steunt de bestaande practijk op deze overwegingen ook de wetgever behoort daarmede rekening te houden. Het is wenschelijk dat in de wet bepaald worde, dat de overeenkomst van rechtswege ontbonden is, indien binnen acht of veertien dagen na in-gebreke-stelling de premie niet betaald is. Het belang van beide partijen zal ermede gediend worden, ook dat van den verzekeringnemer, voor wien het een voordeel is, indien het contract door eenvoudige weinig kosten veroorzakende regels wordt beheerscht. Een in-gebreke-stelling achten wij noodig. Men geraakt zoo licht in verzuim, juist als er op bepaalde vervaldagen betaald moet worden, dat het bedenkelijk zou zijn aan het enkele tijdsverloop het verlies van rechten te verbinden, een bezwaar dat niet weggenomen wordt door het toestaan van respijtdagen, zooals door verscheidene Mijen. wordt gedaan. Alleen eene aanmaning, die waarschuwt voor de gevolgen der wanbetaling, kan behoeden voor verrassingen en voor de gevolgen van nonchalance.

Overweging verdient het verder om, in navolging van de wetten van 4 en 8 Juli 1874, *S. n°. 89 en 95*, toe te staan dat de in-gebreke-stelling of waarschuwing per aangeteekenden brief gedaan wordt; alleen om de zaak, niet om den vorm, is het te doen en het valt moeilijk te ontkennen, dat er wel zooveel kans is, dat een aangeteekende brief in handen van den geadresseerde komt, dan een exploit in handen van hem voor wien het bestemd is.

Het stelsel van aanmaning bij aangeteekenden brief is van de Ned. Mijen. aangenomen door de „Nederland”; na afloop der respijtdagen zendt het Bestuur aan den contractant eenen aangeteekenden brief, houdende aanmaning om binnen acht dagen den vervallen premietermijn te voldoen (art. 9, 7 en 6 van de voorwaarden resp. der contracten van verzekering bij overlijden, van samengestelde verzekering en van uitgestelde lijfrente) (1).

Wat bestaande wetten betreft, het Hong. Hwb. art. 505 laat de overeenkomst vervallen, als de premie niet betaald is binnen 30 dagen na den vervaltijd, en huldigt dus het stelsel dat wij meenden te moeten afkeuren, waarmede wij althans de belangen van den verzekeringnemer niet voldoende verzekerd achten.

Het hier in het midden gebrachte geldt zoowel voor den eersten premietermijn als voor alle latere; bijzondere voorschriften voor de wanbetaling van den eersten termijn, zooals verscheidene voorwaarden die bevatten, zijn geheel onnoodig.

De wijze, waarop de overeenkomst ontbonden wordt, is echter slechts de helft der quaestie; de andere helft is de regeling van de gevolgen der ontbinding. Daaromtrent heerscht in de practijk nog weinig overeenstemming. Wat wij hierboven hebben leeren kennen als het resultaat van de toepassing der algemeene bepalingen omtrent de ontbinding van wederkeerige overeenkomsten, is slechts door enkele

(1) Desgelijks de Fransche Mijen. art. 3 al. 3 van de conditions générales bij CHAUFON: » A défaut de paiement dans les trente jours qui suivent l'échéance et huit jours après l'envoi par la Comp. d'une lettre recommandée détachée d'un livre à souche et contenant rappel d'échéance, l'assurance est de plein droit résiliée, sans qu'il soit besoin d'aucune sommation ni autre formalité quelconque" etc.

Ned. Mijen. aanvaard (1). Recht op de reserve wordt den contractant bij ontbinding wegens wanbetaling alleen toegekend door de Nat. Lev. Bank, alsook, doch in een eigenaardigen vorm, door de Nederland. De eerste keert $\frac{3}{4}$ van de waarde der verzekering, bij de Bank in kas, uit, indien eene polis van verzekering op het geheele leven of van gemengde verzekering, waarbij f 300 of daarboven verzekerd is, en waarop minstens drie jaarlijksche premien zijn voldaan, door wanbetaling is vervallen. Bij alle andere verzekeringen zijn in geval van wanbetaling de premies verbeurd.

De „Nederland” geeft den wanbetaler recht op afkoop (2) of herleiding van het contract. Bij contracten van verzekering bij overlijden heeft de verzekeringnemer de keus, evenzoo bij die van uitgestelde lijfrente, mits de persoon, op wiens hoofd de lijfrente gevestigd is, zich in een volkomen goeden gezondheidstoestand bevindt, anders wordt de afkoop niet toegestaan; bij contracten van samengestelde verzekering eindelijk kan alleen herleiding gevraagd

(1) De buitenlandsche Mijen. geven over het algemeen ook op dit punt gunstiger voorwaarden. Zoo betalen de 17 Duitsche Mijen, in geval van wanbetaling na drie jaren, den terugkoop prijs uit, § 7 der Allgemeine Bedingungen. — Insgelijks de Engelsche Mijen. Polis van de Commercial Union: „Should the within policy, after premiums for three whole years have been received thereon, lapse by reason of non-payment of any subsequent premium, the Co. will pay the surrender value of such policy at the time the same lapses.” De »surrender value” bedraagt minstens 40 % van het totaal bedrag der betaalde gewone (d. w. z. niet om de een of andere reden verhoogde) premies. — De Fransche Mijen. geven bij wanbetaling na drie jaren eene vrije polis, de reserve, behoudens eene geringe reductie, als premie in eens beschouwd. Art. 4 der conditions générales de la police française bij CHAUFTON.

(2) De meeste Mijen. geven het recht op afkoop juist alleen in geval van richtige premiebetaling.

worden. In elk geval moet het contract drie jaren of langer gelooopen hebben. De uitkeering bij afkoop bedraagt bij verzekeringen bij overlijden $\frac{2}{3}$ der reserve, bij uitgestelde lijfrenten $\frac{2}{3}$ der reserve, indien het contract minder dan tien jaren, en $\frac{3}{4}$ der reserve, indien het tien jaren of langer gelooopen heeft; bij herleiding wordt de uit te keeren som in overeenstemming gebracht met de betaalde premies en is de contractant van verdere premiebetaling ontslagen.

De meeste andere Mijen. verklaren de betaalde premies verbeurd, hetzij uitdrukkelijk, hetzij implicite, door, in plaats van te spreken van ontbinding, te bepalen dat de overeenkomst eindigt, of vervalt, of iets dergelijks. Wel is in nagenoeg alle voorwaarden te lezen, dat de verzekeringnemer de verzekering weer kan doen herleven, doch bij de appreciatie van de daarmede verleende bevoegdheid dient men wel in het oog te houden, dat de overlegging van een geneeskundig attest of bewijs van goede gezondheid van hem van wiens overlijden de uitkeering afhangt, steeds verplicht is, zoodat de wederopneming van de verzekering niet dan zeer voorwaardelijk plaats heeft, alsook dat aan de directie der Mij. veelal uitdrukkelijk het recht wordt voorbehouden om het verzoek tot herleving der verzekering af te wijzen, terwijl dit ook wel de bedoeling is van die voorwaarden, welke er zich toe bepalen te zeggen, dat de verzekeringnemer in zijne rechten kan hersteld worden. De bepalingen omtrent het herstel der overeenkomst verleen den derhalve aan den verzekeringnemer geen serieus recht, geven hem geen zekerheid dat de wanbetaling nog is te redresseeren, maar zijn veeleer verklaringen van de Mijen. dat zij het zoo kwaad niet meenen, en casu quo wel bereid zullen bevonden worden eenige faciliteiten te verleen, indien zij dit met voordeel voor zich zelve kunnen doen.

Welke is nu, bij dezen toestand van de practijk, de taak van den wetgever. Naar het mij voorkomt, behoort hij tusschen beide te treden en voor te schrijven, welk gedeelte van de reserve bij ontbinding der overeenkomst minstens teruggegeven moet worden, met dien verstande dat het beding, waarbij de verzekeraar zich van die verplichting geheel of gedeeltelijk ontslaat, nietig is. Verbeurdverklaring der premies leidt tot eene door niets gemotiveerde, onrechtmatige verrijking van den verzekeraar, die veel meer tot zich trekt dan de schade bedraagt, die de wanbetaling en ontbinding van de overeenkomst hem veroorzaken. Al gaat het zeker te ver van den wetgever te vorderen, dat hij door dwingende bepalingen het tot stand komen verhindere van alle overeenkomsten, die voor een der partijen nadeelig zijn, en al moet in het algemeen in het verbintenissenrecht aan een ieder de zorg voor zijn eigen belangen zoo veel mogelijk worden overgelaten, er pleiten goede redenen voor in deze materie der vrijheid van partijen zekere grenzen te stellen.

In de eerste plaats bezit de overeenkomst van kapitaal- en renteverzekering uit een maatschappelijk en zedelijk oogpunt een zeer groote beteekenis. Zij bevordert het sparen en is een middel om de in een financieel opzicht kwade kansen des levens te neutraliseeren. Een algemeen gebruik van de verzekering verhoogt de welvaart, en is een der machtigste voorbehoedmiddelen tegen armoede en gebrek. Voor zijne spaarpenningen eene verzekering te nemen is wel het verstandigste wat iemand, wiens inkomsten wisselvallig zijn, of van zijn werkkraft afhangen, kan doen. Van dit alles moet ook de wetgever doordrongen zijn, en daarom behoort hij te zorgen, dat dit lofwaardige gebruik der spaarpenningen niet het verlies daarvan ten gevolge kunne hebben; het is zijn plicht een zoo nuttig contract

met alle waarborgen te omgeven, geschikt om den bloei er van te bevorderen.

In de tweede plaats is van den verzekeringnemer en den levensverzekeraar de eerste de economisch zwakkere. De verzekeraar kent in alle opzichten de gevolgen van de overeenkomst, die hij gaat sluiten, weet waartoe hij zich verbindt en stelt de voorwaarden, terwijl de verzekeringnemer meestal van het een en ander volstrekt niet op de hoogte is. De voorwaarden der verzekering leert hij dikwijls eerst kennen uit de polis die hem na afsluiting der overeenkomst wordt toegezonden, en al worden zij hem vooraf medegedeeld, hij zal toch meestal de portée daarvan niet weten te beoordeelen; hij vertrouwt den inspecteur of agent, die hem komt uitnoodigen het contract te sluiten, en hem verzekert dat de Mij. soliede is en de voorwaarden voordelig zijn.

In de derde plaats mag gewicht in de schaal leggen de schromelijke onbillijkheid, waartoe de verbeurdverklaring der premies bij wanbetaling leidt. De overeenkomst is bestemd over jaren te loopen, gedurende welke de verzekeringnemer aan jaarlijksche spaarpenningen een voor hem aanzienlijk kapitaal heeft op te brengen. Eén ongelukkig jaar, dat hem na jaren van stipte voldoening aan zijne verplichtingen, buiten staat stelt de premie te betalen, zal hem in eens alle rechten doen verbeuren, en daarmede al wat hij spaarde om zich de bedongen uitkeering te verzekeren onherroepelijk doen verliezen! Een beding bij de overeenkomst van levensverzekering, dat de belangen van een der partijen zoozeer uit het oog verliest, mag door den wetgever niet toegelaten worden, evenals bijv. de *societas leonina* door hem niet wordt geduld.

Den levensverzekeraar worde derhalve de verplichting opgelegd, bij ontbinding der overeenkomst wegens wan-

betaling van de premie, indien de overeenkomst drie jaren of langer heeft geduurd, aan den verzekerde uit te keeren minstens $\frac{3}{4}$ van de reserve. In den eisch dat de verzekering drie jaren moet gelooopen hebben, is een waarborg gelegen tegen het lichtvaardig sluiten van overeenkomsten door den verzekeringnemer, terwijl tevens rekening wordt gehouden met het feit dat de Mijen. de drie eerste jaarpremiën voor het grootste gedeelte besteden tot dekking van de onkosten der verzekering.

Hoe de reserve, de contante waarde van de contracten, berekend moet worden, zal de wet moeten aanwijzen, indien dit niet reeds eerder geschiedt in eene wet op de uitoefening van het levensverzekeringbedrijf.

Dat aan de Mijen. zonder onbillijkheid eene uitkeering van $\frac{3}{4}$ der reserve kan worden opgelegd, blijkt voldoende uit de voorwaarden der Nat. Lev. Bank en uit het feit, dat verscheidene Mijen. aan den verzekeringnemer het recht toekennen de overeenkomst op te zeggen en zich verbinden in dit geval 75 % der reserve uit te keeren (zg. afkoop der polis).

Bij overeenkomsten als tijdelijke levensverzekeringen, verzekeringen van toekomstige kapitalen of renten en overlevingscontracten, waarbij de uitkeering afhangt van het overlijden binnen een bepaalden tijd of van het in leven zijn op een bepaald tijdstip, en het mitsdien onzeker is of de verzekeraar wel ooit zal behoeven te betalen, zou de voorgestelde bepaling, hoewel bij de reserveberekening met de kans van niet-uitkeering rekening gehouden wordt, allicht tot onbillijkheid aanleiding kunnen geven. De verzekeringnemer zou er door genoopt kunnen worden de premiebetaling na te laten, indien de gezondheid of de ziekte-toestand van dengene van wiens overlijden of in leven zijn de uit-

keering afhangt, hem aanleiding geeft te vreezen, dat de uitkeering wel nooit verschuldigd zal worden, ten einde nu door middel der ontbinding wegens wanpraestatie althans de reserve meester te worden, eene kwade praktijk waartoe de wet geen aanleiding mag geven. Misschien ware het beste de verplichting tot uitkeering van $\frac{3}{4}$ der reserve bij tijdelijke verzekeringen te doen ophouden als het contract binnen drie jaren zou eindigen, en bij verzekering van uitkeeringen afhangende van het in leven zijn van den bevoordeelde, van den verzekeringnemer overlegging te vorderen van een voldoende bewijs van goede gezondheid van den bevoordeelde, af te geven door een geneesheer door de Mij. aan te wijzen. Opmerking verdient het echter, dat de Nat. Lev. Bank in hare op dit punt liberale voorwaarden zich tot uitkeering van $\frac{3}{4}$ der waarde in kas verplicht, indien eene verzekering op het geheele leven door wanbetaling vervalt, zonder eene uitzondering te maken voor de overlevingscontracten, zooals zij uitdrukkelijk doet waar van crediteering van een deel der premie en het geven van voorschot op de reserve sprake is.

Over de rechten van den verzekeringnemer sprekende verdienen nog eenige punten onze aandacht.

Verschillende Mijen. geven den verzekeringnemer het recht, als het contract minstens drie jaren geloopt heeft, te vorderen crediteering van een deel der premie (Nat. Lev. Bank voor $\frac{1}{3}$ der premie bij verzekering van een kapitaal bij overlijden en bij gemengde verzekeringen, uitgenomen overlevingscontracten); of wel voorschot op de verschuldigde uitkeering, zg. beleening van de polis (de Mij. leent tegen rentevergoeding een som welke hoogstens bedraagt een bepaald gedeelte der reserve en later van de uitkeering wordt afgehouden; Nederland: $\frac{2}{3}$

van de reserve bij contracten van verzekering bij overlijden; Nat. Lev. Bank: $\frac{3}{4}$ van de waarde bij verzekeringen als boven); of wel een zg. vrije polis, herleiding van de verzekering, eigenlijk verbreking der overeenkomst met dien verstande dat de reserve beschouwd wordt als een premie in eens voor een daaraan geëvenredigde uitkeering (Nat. Lev. Bank, bij verzekeringen op het geheele leven en gemengde verzekeringen; 2de Hollandsche; Eigen Hulp, 90 % der reserve geldt als storting in eens, de overige 10 % vervallen aan 't Genootschap, de verzekeringnemer heeft het recht reeds na één jaar; 1ste Nederlandsche; Utrecht, $\frac{4}{5}$ der waarde vormt de eenige premie); of wel afkoop van de verzekering, eigenlijk verbreking der overeenkomst met uitkeering door de Mij. van een deel der reserve (Nederland, uitkeering van $\frac{2}{3}$ of $\frac{3}{4}$ der reserve bij uitgestelde lijfrenten, van een kapitaal naar evenredigheid der betaalde premiën gediscoteerd tegen 4 % bij samengestelde verzekeringen, van $\frac{2}{3}$ der reserve bij verzekeringen bij overlijden; Kosmos, 75 % der reserve bij verzekeringen bij overlijden; Nat. Lev. Bank, $\frac{3}{4}$ van de waarde in kas; 2de Hollandsche, de contante waarde onder aftrek van 5 %; Ned. Verz. Bank, $\frac{2}{3}$ van de waarde; Eigen Hulp, 75 % der reserve; 1ste Nederlandsche, $\frac{3}{4}$ van de waarde; Utrecht, $\frac{4}{5}$ van de waarde, het bestuur heeft de keuze tusschen afkoop of het geven van een vrije polis). Steeds meer wordt het ook gewoonte contracten te sluiten die den verzekeringnemer recht geven op een aandeel in de winst (Dordrecht, Kosmos, Nat. Lev. Bank, Algemeene, Eerste Nederlandsche, Utrecht; voor verzekeringen met of zonder aandeel in de winst bestaan verschillende tarieven). In de voorwaarden van die Mijen., welke de hier bedoelde rechten aan de verzekeringnemers niet toekennen, worden toch meerendeels artikelen gevonden waarin het Bestuur

bevoegd verklaard wordt om verzoeken tot gedeeltelijke crediteering der premie, tot beleening, herleiding of afkoop van de polis, naar bevind van zaken, toe te staan.

Het komt mij voor dat de wetgever aan partijen moet overlaten of zij bedingen omtrent de genoemde punten willen maken en zoo ja, welke; de wet kan er dus van zwijgen. Alleen ware het misschien wenschelijk te bepalen dat de verzekeringnemer, bij verzekeringen van uitkeeringen bij overlijden, tenzij het tegendeel bedongen is, recht heeft de overeenkomst na verloop van drie jaren op te zeggen en in dat geval eene uitkeering van 75 % der reserve te vorderen; het recht op afkoop van de polis toch is vrijwel een gebruikelijk beding geworden en mag dus door de wet tot de naturalia van de overeenkomst gebracht worden, tot datgene wat stilzwijgend geacht wordt bedongen te zijn, indien niet het tegendeel blijkt. Verder behoeft de wet in geen geval te gaan, voor een verbod der contractueele uitsluiting van het recht om afkoop te vragen, bestaat met name dan geen reden als de gevolgen van de ontbinding der overeenkomst wegens wanbetaling, overeenkomstig het hierboven voorgestelde, behoorlijk geregeld zijn.

De hoofdverplichting van den verzekeraar bestaat in het doen van de uitkeering, waartoe hij zich verbonden heeft, zoodra het feit, waarvan de uitkeering afhankelijk is gesteld, heeft plaats gehad. Het bewijs daarvan rust op den bevoordeelde; de verzekeraar zal dus kunnen afwachten, dat deze zich aanmeldt, en hem om zoo te zeggen met de stukken in de hand komt aantoonen dat de uitkeering opeischbaar is geworden. Maar dan zal de uitbetaling ook moeten geschieden met bekwamen spoed. Bij gebreke van eenig afwijkend beding, zou voor de uitkeering van kapitalen een wettelijke termijn van veertien dagen na inleve-

ring der bewijsstukken vastgesteld kunnen worden (1); eenig uitstel toch is absoluut noodig, omdat de verzekeraar den tijd moet hebben de vereischte gelden los te maken. Lijfrenten (overlevingsrenten, pensioenen enz., i. e. w. alle renteuitkeeringen) moeten natuurlijk, tegen overlegging van een bewijs van leven, betaald worden op elken vervaldag zelve, waarvoor bij gebreke van nadere aanwijzing de laatste dag van den termijn is te houden.

Indien de uitkeering in eenig opzicht afhankelijk is gesteld van het overlijden van een bepaald persoon, en dus de verzekeraar, zooals verscheidene voorwaarden dit uitdrukken, nadeel heeft bij dit overlijden, doet zich de groote vraag voor of onder deze uitdrukking verstaan moet worden elk overlijden, onder welke omstandigheden dan ook en onverschillig welke daarvan de oorzaken zijn. Oppervlakkig beschouwd schijnt deze vraag geen vraag te zijn; overlijden zonder meer is elk ophouden te leven. Indien wij echter nagaan dat alle bestaande

(2) De praktijk is zeer verschillend. De Utrecht keert uit kapitalen van hoogstens f500 binnen 8 dagen, van hoogstens f1000 binnen 14 dagen, van meer dan f1000 binnen 30 dagen; de 1ste Nederlandsche: kapitalen van minder dan f1000 binnen één maand, van meer dan f1000 binnen 3 maanden; Eigen Hulp: kapitalen tot elk bedrag na 14 dagen; de Algemeene: binnen één week nadat de stukken door de Directie in orde bevonden zijn, waaromtrent deze zich binnen drie maanden moet verklaren; de Ned. Verz. Bank: binnen één maand na ontvangst der bewijsstukken; de 2de Hollandsche, de Nat. Verz. Bank, de Dordrecht en de Nederland: binnen drie maanden na ontvangst der bewijsstukken; de Kosmos: binnen drie maanden na den dag waarop de Mij. hare verplichting tot betaling heeft erkend, waaromtrent zij zich binnen 14 dagen na ontvangst der bewijzen moet verklaren; de Onderlinge: drie maanden na de aangifte van het overlijden; de Holl. Sociëteit: één maand na de inlevering der bewijsstukken. — Het Hong. Hwb. stelt den verzekeraar zeer hooge eischen; het schrijft uitbetaling voor binnen acht dagen na inlevering der bewijsstukken, a. 503 al. 2.

wettelijke bepalingen en evenzoo de voorwaarden of reglementen van alle Mijen. op dezen regel verscheidene uitzonderingen maken en meer of minder omstandigheden noemen, waaronder het overlijden niet mag plaats hebben, zal de verzekeraar tot de bedongen uitkeering gehouden zijn, dan blijkt de noodzakelijkheid om te overwegen of niet ook *jure constituendo* aan het begrip overlijden zekere grenzen moeten worden gesteld, in dier voege dat partijen geacht worden overeengekomen te zijn dat het overlijden niet zal geschieden onder bepaalde in de wet aan te wijzen omstandigheden.

Tusschen de voorwaarden der Ned. Mijen. valt op dit punt weinig overeenstemming waar te nemen, zij verschillen zoowel in de aanwijzing van de omstandigheden, die van invloed zijn, alsook in de bepaling van den invloed, die deze omstandigheden op de overeenkomst spec. de verplichtingen van den verzekeraar uitoefenen.

In de eerste plaats valt te onderscheiden dat sommige Mijen. alleen letten op de omstandigheden waaronder het overlijden plaats vindt, andere daarentegen reeds invloed toekennen aan het feit dat de verzekerde zich in eene stelling brengt, waarin hij aan grooter doodsgevaar is blootgesteld, zonder af te wachten of dit gevaar zich ook verwezenlijkt.

Zoo vervalt bijv. volgens eenige voorwaarden de verplichting des verzekeraars om de uitkeering te doen, onherroepelijk, d. w. z. de verzekering eindigt (Holl. Sociëteit, Dordrecht, Kosmos (1), Nat. Lev. Bank, Ned. Verz. Bank, Eerste Nederlandsche), als de verzekerde zich begeeft buiten Europa (Holl. Sociëteit; Dordrecht art. 19 i. f.; Kosmos :

(1) Artt. 19 en 20 der voorwaarden. Art. 19 drukt dit uit door te zeggen: dat de verzekering als ongeldig wordt beschouwd, art. 20: dat de polis onwettig wordt verklaard!!

indien de verzekerde Europa verlaat en zeereizen gaat doen, art. 20 *b*; Nat. Lev. Bank, Ned. Verz. Bank, 1ste Nederlandsche), of een zeereis onderneemt (Holl. Sociëteit, Kosmos art. 20*b* even gemeld), of een luchtreis onderneemt (Holl. Sociëteit), of in militairen dienst treedt (Holl. Sociëteit; Ned. Verz. Bank; 1ste Nederlandsche: in tijd van oorlog dienst nemen), of in 't algemeen in oorlogsgevaar zich begeeft (Kosmos, 1ste Nederlandsche), of in zeedienst treedt (Dordrecht: beroep van zeevarende; Kosmos; Ned. Verz. Bank: actieve zeedienst; 1ste Nederlandsche: beroep van zeevarende), of in het algemeen een gevaarlijk beroep gaat uitoefenen (Dordrecht; Kosmos: een werkring, beroep of levenswijze aanvaardt, waardoor zijn leven of gezondheid aan bijzondere gevaren zijn blootgesteld; Ned. Verz. Bank: een gevaarlijk beroep of bezigheid ter beoordeeling van de directie; 1ste Nederlandsche: een beroep dat door de Directie levensgevaarlijk wordt geacht). Indien echter de verzekerde (1) van het een en ander aan de Mij. kennis geeft en bereid is een verhoogde premie te betalen, in elk geval met de Mij. eene nadere overeenkomst sluit, blijft de verzekering doorloopen (Holl. Sociëteit, Dordrecht, Kosmos, Nat. Lev. Bank, Ned. Verz. Bank, Eerste Nederlandsche).

Sommige Mijen. behouden zich het recht voor in bepaalde gevallen het contract op te zeggen; zoo de Kosmos, tegen teruggaaf van de betaalde premies, als de verzekerde zich aan eene losbandige levenswijze schuldig maakt, bijv. aan dronkenschap; Eigen Hulp, tegen teruggaaf van 75 % der

(1) Bij de verzekeringen op het leven van een derde zullen deze verplichtingen volgens de bedoeling der voorwaarden wel op den verzekeringnemer rusten. In geen der voorwaarden schijnt aan dit contract gedacht te zijn; overal wordt alleen van den verzekerde gesproken en blijkbaar voorondersteld dat de verzekeringnemer tevens de persoon is van wiens leven de uitkeering afhangt.

reserve, als de verzekerde zich buiten Nederland heeft gevestigd of langer dan een jaar buitenslands verblijf heeft gehouden; de 1ste Nederlandsche, eveneens tegen teruggaaf van 75 % der reserve, als de verzekerde zich met ter woon buiten Nederland vestigt of langer dan een half jaar in het buitenland verblijf houdt.

In de hier gegeven voorbeelden vervalt de verplichting van den verzekeraar reeds door het enkele feit, dat de verzekerde iets onderneemt, waardoor hij zich naar het oordeel van de Mij. aan een verhoogd doodsgevaar blootstelt. Voor den verzekeringnemer is dit stelsel zeer nadeelig, omdat de gevaarlijke onderneming van tijdelijken aard kan en gewoonlijk ook wel zal zijn; de verzekerde kan in Europa terugkeeren, de lucht- of zeereis eindigen, de militaire of zeedienst verlaten worden, het oorlogsgevaar ophouden

Billijker mogen daarom de voorwaarden heeten, die den verzekeraar ontslaan van de verplichting om de bedongen uitkeering te doen, indien de verzekerde overlijdt gedurende een reis of verblijf buiten Europa (Onderlinge; Nederland; 2de Hollandsche; Algemeene: buiten Europa of beneden 35° N.B.; Eigen Hulp; Utrecht), of op een zeereis (Onderlinge: buiten het Koninkrijk; Dordrecht: op meer dan 24 uur berekend; Nat. Lev. Bank: op hooge zeeën; Algemeene: ten gevolge van zeeramp, voorvallende op reizen ter zee berekend op langer duur dan 14 dagen; Eigen Hulp: op een ander schip dan een stoomschip of een tot vervoer van passagiers ingericht vaartuig; Utrecht: zeereis die langer dan 10 dagen duurt); of ten gevolge van eenig voorval toe te schrijven aan den krijgsdienst (Dordrecht, Algemeene), of middellijk of onmiddellijk ten gevolge van oorlog (Nederland, Nat. Lev. Bank), of tijdens vrijwillig of verplicht deelnemen aan oorlog (Utrecht), of in militairen dienst ten gevolge van eenig gevecht (Onderlinge), of als zeevarende

van beroep (Nat. Lev. Bank), of als zeevarende in de uitoefening van dit beroep (Dordrecht; Algemeene en Eigen Hulp: ten gevolge van een zeeramp den zeeman in de uitoefening van zijn bedrijf overkomen). De meeste dezer Mijen. nemen de vermelde risico's tegen verhooging van premie op zich.

Bovendien sluiten de Mijen. hunne aansprakelijkheid uit, wanneer de dood is veroorzaakt door schuld of toedoen van een belanghebbende bij de verzekering (Holl. Sociëteit, Onderlinge, Dordrecht, Nat. Lev. Bank, Ned. Verz. Bank, Eigen Hulp, 1ste Nederlandsche, Utrecht), of althans door opzettelijk toedoen van den bevoordeelde (Kosmos; 2de Hollandsche; Algemeene: boos opzet of grove schuld), of wanneer de verzekerde persoon in het tuchtauis sterft of als veroordeelde in een gevangenis (1ste Nederlandsche, Nat. Lev. Bank), alsook eenparig in geval van overlijden van den verzekerde door zelfmoord, tweegevecht of doodstraf.

Met betrekking tot den invloed, dien het wegvallen van des verzekeraars verplichting om de bedongen uitkeering te doen, op de tusschen partijen bestaande rechtsverhouding heeft, laten zich twee stelsels onderscheiden. Volgens het eene komt de bevoordeelde in eene hoogst ongunstige positie; hij ontvangt niet alleen niet het bedongen kapitaal of de bedongen rente, maar verbeurt ook alle premies. Dit stelsel wordt gevolgd door de Holl. Sociëteit, de Onderlinge, de Kosmos, de 2de Hollandsche, de Algemeene en de Utrecht. Hiertegenover staat het veel liberalere stelsel dat den belanghebbende recht toekent op de geheele reserve of een deel ervan, en dus de uitkeering daarvan doet treden in de plaats van de uitkeering die anders bij het overlijden zou moeten geschieden.

Dienovereenkomstig wordt uitbetaald door de Nederland, bij samengestelde verzekering: de afkoopwaarde tijdens het

overlijden, bestaande in een kapitaal naar evenredigheid der gestorte premiën gediscoteerd tegen 4 0/0; bij verzekering bij overlijden: $\frac{2}{3}$ van de reserve, mits in het een en andere geval het contract 3 jaren geduurd heeft (is eene eenige premie betaald, en heeft het contract korter dan 3 jaren bestaan, dan wordt $\frac{4}{5}$ dier premie teruggegeven); door de Dordrecht: 75 0/0 der reserve; door de Nat. Lev. Bank: $\frac{2}{3}$ der reserve; door de Ned. Verz. Bank: $\frac{2}{3}$ der reserve, mits de verzekerde niet sterft door toedoen van den belanghebbende bij de uitbetaling, als wanneer alle premies aan de Bank vervallen; door Eigen Hulp: de geheele reserve, eveneens met uitzondering van het geval dat de dood des verzekerden moedwillig is veroorzaakt of verhaast door een belanghebbende of met diens voorkennis door anderen; door de 1ste Nederlandsche: 75 0/0 der reserve onder een gelijk voorbehoud. Van de buitenlandsche Mijen. betalen de Fransche, indien gedurende drie jaren de premies betaald zijn, den afkoopprijs uit, waarop de belanghebbende recht zou gehad hebben in geval van afkoop op den dag voorafgaande aan dien waarop de omstandigheid plaats grijpt, die het contract doet vervallen (1). De 17 Duitsche Mijen. keeren de geheele premiënreserve uit, tenzij de dood van den verzekerde veroorzaakt is door eigen schuld van den verzekeringbeurder (2). De Germania vordert bovendien dat de verzekering drie jaren van kracht is geweest.

De bestaande wetten zijn ten opzichte van het hier besproken punt zeer kort. Ons eigen W. v. K. bepaalt in art. 306 dat de verzekering vervalt indien hij, die zijn leven

(1) Artt. 6 al. 3, 7 al. 3, 8 al. 3 en 9 al. 5 van de conditions générales bij CHAUFTON.

(2) § 6 al. 2 en 11 jo. 10 van de Allgemeine Versicherungsbedingungen.

heeft laten verzekeren, zich van het leven berooft, of met den dood wordt gestraft; terwijl zich nog uit art. 276 laat afleiden dat, indien de dood van het verzekerde leven door schuld van den verzekeringnemer (de verzekerde in de terminologie van het Wetboek v. Koophandel) is veroorzaakt, de verzekeraar geen uitkeering behoeft te doen en de premies kan behouden. De Belgische wet van 11 Juni 1874 art. 41 en het Ital. Hwb. a. 450 stellen den verzekeraar vrij van betaling met behoud der premies, indien de dood van dengene die zijn eigen leven verzekerd heeft het gevolg is van een rechterlijk vonnis, van een tweegevecht, van zelfmoord (behoudens het bewijs dat deze niet vrijwillig (volontaire) geschiedde) of van een misdaad of wanbedrijf door den verzekerde gepleegd en waarvan deze de gevolgen kon voorzien. Bovendien geeft a. 451 der Ital. wet den verzekeraar het recht ontbinding van de overeenkomst te vragen indien de verzekerde zijn woonplaats, beroep, bezigheid of levenswijze in dier voege gewijzigd heeft dat daardoor het risico van den verzekeraar verzaard is; deze is verplicht $\frac{1}{3}$ der premies terug te geven. Hetzelfde wordt bepaald door art. 502 van het Hong. Hwb., terwijl art. 504 van dit wetboek den verzekeraar van de betaling der verzekerde som ontheft, als de verzekerde het leven verliest ten gevolge van een rechterlijk vonnis, van een tweegevecht, of van zelfmoord, of wel op het slagveld of ten gevolge van wonden daar ontvangen. De bevoordeelde heeft recht op $\frac{1}{3}$ der betaalde premies. Indien de bevoordeelde opzettelijk een aanslag doet op het leven van den verzekerde verliest hij elk recht op de verzekerde som en de betaalde premies.

De Amerikaansche en Engelsche polissen bevatten in den regel een zg. „non forfeiture” clause, onaantastbaarheid-clause, krachtens welke na verloop van drie jaren de

verzekeraar onder alle omstandigheden tot betaling verplicht is. Bij wijze van voorbeeld volge hier de „non forfeiture” clause van de polissen der Commercial Union Ass. Co. „Provided also that this Policy after the expiration of three years from the date hereof shall not be liable to forfeiture or extra Premiums for Foreign residence, travel or occupation, provided the Life Assured has attained the age of thirty years, and is not a Naval, Military or seafaring person, and has not during such three years resided or travelled beyond the limits hereinbefore specified, nor entered the Naval, Military or seafaring profession”.

Het gegeven overzicht verschaft ons de noodige gegevens om te beoordeelen welk standpunt door den wetgever in dezen moet worden ingenomen. Het komt mij voor dat hij moet uitgaan van het beginsel dat het contract niet noodzakelijk medebrengt, dat degene van wiens leven de uitkeering afhangt in zijne vrije beweging en in zijn vrijheid van handelen wordt beperkt, dat deze zijne vrijheid in het minst niet wenscht prijs te geven veeleer onbelemmerd te behouden. Is dit zoo, dan mag verval of ontbinding der overeenkomst op grond van het veranderen van woonplaats, ondernemen van reizen of het veranderen van beroep nimmer verondersteld en door de wet niet onder de naturalia der overeenkomst worden opgenomen. Wil de verzekeraar dergelijke bezwarende voorwaarden stellen en ziet de verzekeringnemer, die bij eigen overlijden eene uitkeering bedingt, er niet tegen op zijne vrijheid van beweging aldus aan banden te leggen, of, sluit hij eene verzekering op het leven van een derde, om aan de handelingen van dien derde zoo grooten invloed op zijn contract toe te kennen, het staat hun vrij het uitdrukkelijk overeen te komen.

Dat echter tegen bedingen van dien aard gewichtige bedenkingen zijn aan te voeren, toonden wij boven reeds aan;

hier zij nog aangestipt dat de clause, welke den verzekeringnemer verplicht kennis te geven en een verhoogde premie te betalen, indien hij een beroep gaat uitoefenen, dat hem naar het oordeel van het Bestuur der Verz. Mij. aan grooter levensgevaar blootstelt, op straffe van nietigheid van het contract, zooals het in sommige polissen heet, van den verzekeringnemer meer vergt dan in redelijkheid van hem gevegd kan worden. Immers, zullen er al niet veel verzekeringnemers zijn die de meerdere levensgevaarlijkheid van het eene beroep, van de eene bezigheid, van de eene levenswijze in vergelijking met een ander beroep, eene andere bezigheid enz. kunnen beoordeelen, nog veel minder zullen zij kunnen beoordeelen, hoe het Bestuur der Verz. Mij. daarover denkt, aan wier discretie zij zich dus geheel overgeven.

Er kan dan ook alleen sprake van zijn in de wet bepaalde omstandigheden te noemen, waaronder de dood van het verzekerde lijf niet ten laste van den verzekeraar komt. In de eerste plaats komt daarvoor in aanmerking de omstandigheid dat de dood is veroorzaakt door den bevoordeelde (1). Het ligt in den aard der zaak dat deze geen voordeel mag genieten uit zijn misdrijf. De verzekeraar worde dus ontslagen van de verplichting om de uitkeering te doen als de bevoordeelde opzettelijk of door grove schuld den dood van het verzekerde leven veroorzaakt heeft. Van „toedoen” te spreken, zooals de Mij. Dordrecht e. a., of van „schuld” gaat te ver; „toedoen” omvat elke daad, elke handeling, ook die waarbij van geen „schuld” sprake is, dengene die gehandeld heeft dus niets verkeerd kan worden geweten, terwijl „schuld” aan-

(1) Verg. hierover en over zelfmoord v. ROSSEM, t. a. p. bl. 71 vlg.

wezig is bij elke onvoorzichtigheid of nalatigheid, hoe gering ook.

Onredelijk ware het ook dan de uitkeering te onthouden. Men stelle zich voor dat de verzekerde ten gevolge van zijn eigen onvoorzichtigheid door den bevoordeelde overreden wordt en dien ten gevolge overlijdt; zijn dood is veroorzaakt door toedoen van den bevoordeelde; maar zal men dezen nu onwaardig achten om de verzekerde som te beuren? Of wel zal men dit doen als de bevoordeelde een vuurwapen op den verzekerde heeft afgeschoten, waarvan hij stellig meende dat het niet geladen was, of als op de jacht of op een schietwedstrijd door eene noodlottige onvoorzichtigheid de verzekerde door een schot uit des bevoordeelden geweer doodelijk wordt getroffen? Ik geloof het niet, maar daarmee is dan ook het goed recht aangetoond der voorgeslagen beperking tot „opzet of grove schuld”.

Zijn er meerdere bevoordeelden dan behoort de uitkeering alleen te vervallen voor zooveel betreft het aandeel bestemd voor hem of hen die den dood veroorzaakten.

Met den materiëelen dader moeten de intellectueele dader en de medeplichtige op een lijn gesteld worden.

Van uitkeering van de reserve of een deel daarvan of een gedeelte der premies aan den bevoordeelde kan natuurlijk geen sprake zijn. Toch zou het niet billijk wezen, indien de verzekeraar de reserve onder alle omstandigheden voor zich behield; hij behoort haar uit te keeren aan den-gene die de premies heeft betaald of aan diens erfgenamen, zoo dikwijls de bevoordeelde een derde is (1).

Zelfmoord. — De reden wel aangevoerd voor de uitsluiting van zelfmoord van het risico des verzekeraars, dat de natuurlijke duur van het in aanmerking komende leven

(1) Verg. VAN ROSSEM, bl. 78.

den grondslag der premieberekening vormt, derhalve die natuurlijke levensduur van het grootste belang is (1), houdt geen steek omdat de sterftetafels, waarop de premieberekeningen gebaseerd worden, met zelfmoord wel degelijk rekening houden, in elk geval voor zoover zij dit niet doen, daarop ingericht kunnen worden.

Dat de verzekering-Mijen. den zelfmoord van hun risico plegen uit te sluiten, vindt dan ook veeleer zijn grond in de vrees dat de wetenschap, dat men door de verzekering voor zijn nagelaten betrekkingen heeft gezorgd, den zelfmoord in de hand zal werken. Die vrees is echter te eenemale ongegrond, voor zooveel betreft zelfmoord in niet toerekeningsvatbaren, in psychisch abnormalen toestand; dan is er een ziekte-toestand evengoed als bij elk lichamelijk lijden, bij elken physisch abnormalen toestand. Vandaar dat de jurisprudentie, zoo hier (2) als elders (3), veelal beslist heeft dat zelfmoord alleen slaat op het zich dooden in toerekeningsvatbaren toestand, niet op elke doodelijke handeling verricht met de wetenschap dat de dood moet volgen, en nog veel minder op elk zich zelf ontlijven. Bovendien heeft die vrees weinig reden van bestaan bij verzekering van het leven van een derde (4), en in het algemeen in alle gevallen waarin tusschen het verzekerde leven en den bevoordeelde geen banden van bloedver-

(1) Aldus RÜDIGER, t. a. p., bl. 112.

(2) Arbiters 29 Dec. 1874, *Mag. v. Handelsr.*, 1875, bl. 8.

(3) Zie voor Frankrijk: COUTEAU, no. 397 s.; HERBEAULT, no. 176bis. voor Duitschland: KÖNIG, § 423, S. 814 flg.; voor Engeland: CRAWLEY, p. 52 ff.; SMITH, p. 404/5. Verg. ook VAN ROSSEM, bl. 29 v.; REHFOUS no. 96 s.

(4) Volgens de Engelsche polissen doet zelfmoord van den verzekerde bij verzekering op het leven van een derde de polis niet vervallen. Zie hieronder bl. 153.

wantschap of andere nauwe betrekkingen bestaan (1).

Houden wij dit alles in het oog dan is de conclusie gewettigd, dat er voor den wetgever geen voldoende redenen zijn om zelfmoord van het risico des verzekeraars uit te sluiten, te minder daar het partijen altijd vrijstaat in dien zin een uitdrukkelijk beding te maken. Om elk bezwaar weg te nemen zou in den geest van de onaantastbaarheid-clausule een voorbehoud gemaakt kunnen worden voor de eerste drie of vier jaren van het bestaan der overeenkomst, ten einde te voorkomen dat niet iemand, die in moeilijkheden verkeert, fluks een verzekering ga of late sluiten ter uitkeering bij zijn overlijden van een kapitaal aan zijne betrekkingen, om zich daarna van kant te maken.

Aanvaardt men onze conclusie niet, ook dan, wij wenschen hierop uitdrukkelijk te wijzen, zal toch in elk geval de wet zich er toe moeten bepalen van zelfmoord in toerekeningsvatbaren toestand te spreken (2), of liever van zelfmoord, tenzij in ontoerekeningsvatbaren toestand gepleegd,

(1) In de voorwaarden der Germania wordt hierop eenigszins gelet. De verzekering blijft volgens § 10 al. 1 in geval van zelfmoord, duel, doodstraf en gevangenisstraf van meer dan 2 jaren, wanneer zij gesloten is ten gunste van een derden in de polis met name genoemden persoon, die niet tot de wettelijke erfgenamen van den verzekerde behoort, noch met dezen gehuwd is, ten voordeele van dien derden persoon van kracht, mits de verzekering reeds gedurende vijf jaren onafgebroken ten gunste van dezen derden persoon heeft bestaan, toen de gebeurtenis voorviel, die de verzekering deed vervallen.

(2) De Nat. Lev. Bank sluit uit overlijden van den persoon of personen, wiens of wier leven is of zijn verzekerd door zijn, haar of hun eigen toedoen, hetzij hun gezond verstand hebbende of dat missende. Evenzoo de Nederland: zelfmoord, ook dan, indien deze aan gekrenkte verstandelijke vermogens ware toe te schrijven. De polis van de Holl. Sociëteit spreekt daarentegen van opzettelijken zelfmoord.

daar het bewijs der ontoerekenbaarheid op den verzekeringbeurder moet rusten, als dengene die, gewoonlijk meer bekend met den overledene dan den verzekeraar, dit bewijs het gemakkelijkst zal kunnen leveren (1).

De openbare orde en goede zeden verzetten zich overigens niet tegen aansprakelijkstelling van den verzekeraar in alle gevallen van zelfmoord des verzekerden, immers, een afkeuringswaardige daad moge de uitkeering opeischbaar maken, men vergete niet dat deze bij verzekering van het leven van een derde voor den bevoordeelde een geheel toevallige gebeurtenis is, en dat, ook bij verzekering van eigen leven, door den zelfmoordenaar geen voordeel uit het contract wordt getrokken, maar alleen door personen voor wie die zelfmoord weder eene toevallige gebeurtenis is.

Tweegevecht en doodstraf. — Beide omstandigheden komen in een land als het onze, waar duelleeren niet in de mode en de doodstraf afgeschaft is, zoo zeldzaam voor, maken dus een zoo gering risico uit, dat de wetgever mag aannemen dat de verzekeraar dit voor zijne rekening neemt, tenzij hij het tegendeel bedingt. Bovendien zij opgemerkt, dat de sterftetafels de gevallen van overlijden ten gevolge van tweegevecht en doodstraf geenszins verwaarloozen, althans niet behoeven te verwaarloozen. Afkeuring van het

(1) Verg. v. ROSSEM, t. a. p., bl. 26 vlg.; HERBEAULT, no. 178. In jure constituto is de vraag, op wien de bewijslast rust, op den verzekeraar die van den toerekeningsvatbaren toestand van den overledene, of op den verzekeringbeurder die van het tegendeel, een zeer betwiste. Verg. COUTEAU, no. 398bis ff.; REHFOUS, no. 106; KÖNIG, t. a. p.; RÜDIGER, S. 122. Zij is in den door ons voorgestanen zin beslist in de Belgische wet, art. 41 al. 3. — Dat de verzekeraar den zelfmoord moet bewijzen werd terecht aangenomen door arbiters te Rotterdam, 19 Aug. 1881, *W.* no. 4707; evenzoo Rb. te Amsterdam, 16 Dec. 1887, *P. v. J.* 1888, no. 4.

tweegevecht en het bedrijven van kapitale misdrijven mag niet tot eene andere beslissing leiden, omdat de uitkeering geschiedt aan personen die aan deze handelingen part noch deel hebben, en men derhalve met onthouding der uitkeering onschuldigen zou treffen.

Overlijden in de gevangenis. — Indien, wat ik niet durf te beslissen, een verblijf in de gevangenis van eenigszins langen duur inderdaad eene belangrijke verzwareing van het risico ten gevolge heeft, is er reden den verzekeraar de bevoegdheid te geven om bij het ondergaan door den verzekerde van een gevangenisstraf, die een bepaalden tijdsduur, bijv. twee jaren, overschrijdt, het contract op te zeggen tegen betaling der reserve (1).

Overlijden gedurende een reis of verblijf buiten Europa of buiten Nederland of op een zeereis. — Als regel behoort te gelden dat de verzekeraar dit risico op zich neemt. Het doen van een reis buitenslands, buiten Europa of ter zee, en het verblijven buiten Europa, behoort niet meer tot de zoo hooge uitzonderingen, en de gevaren daaraan verbonden zijn over het algemeen niet zoo buitengewoon meer, dat de partijen geacht zouden moeten worden dergelijke gebeurlijkheden niet te voorzien en een dergelijk risico niet op het oog te hebben, tenzij zij zich daaromtrent uitdrukkelijk verklaren (2). Veeleer mag gevergd worden dat de verzekeraar, die zijn risico in deze richting wil beperken, dit uitdrukkelijk moet bedingen.

Overlijden in militairen dienst, tijdens deelneming aan oorlog, of als zeevarende van be-

(1) De 17 Deutsche Mijen. hebben in hunne algemeene voorwaarden eene bepaling van deze strekking opgenomen, § 10 *e.*

(2) Dit wordt bevestigd door het algeheele gemis aan overeenstemming in de polissen wat betreft den omvang van deze uitzondering.

roep, of als zeevarende in de uitoefening van dit beroep. — Het moet worden erkend, dat het risico verbonden aan deelneming aan een oorlog en aan de uitoefening van het beroep van zeeman buitengewone risico's zijn, welke de verzekeraar zonder uitdrukkelijk beding niet geacht kan worden op zich genomen te hebben. De wet bepale dus dat hij tot uitkeering niet verplicht is, indien de verzekerde overlijdt ten gevolge van deelneming aan een oorlog of als zeevarende in de uitoefening van dit beroep. De bevrijding van den verzekeraar uit te strekken tot het bloote feit van overlijden in militairen dienst, dus ook in tijd van vrede of in 't algemeen buiten deelneming aan den oorlog, alsmede tot het overlijden als zeevarende van beroep, onverschillig of de oorzaak van den dood in de uitoefening van dit beroep ligt, gaat daarentegen te ver. Meent de verzekeraar hen die in militairen dienst treden of zeevarende worden niet anders te moeten blijven verzekeren dan tegen eene verhoogde premie, dan behoort hij dit bij het aangaan der verzekering te bedingen. In vreedstijd is het levensgevaar van den militair en bij verblijf te land de sterftekans van den zeeman van beroep, niet zoo buitengewoon, dat dit risico van zelf geacht moet worden door partijen buitengesloten te zijn. Het beste bewijs voor de juistheid dezer redeneering is wel hierin gelegen dat verscheidene Mijen., zooals wij boven zagen, dit risico zonder eenige verhooging van premie op zich nemen.

Het hier gezegde resumeerende blijkt onze conclusie deze te zijn: dat de wet moet bepalen dat de verzekeraar alleen in de volgende gevallen ontslagen is van het doen der bedongen uitkeering, 1° indien de dood van den verzekerde veroorzaakt is door opzet of grove schuld van dengene, die aangewezen is om de uitkeering te beuren; 2° indien de verzekering nog geen drie jaren geduurd heeft en de ver-

zekerde pleegt zelfmoord; 3° indien de verzekerde omkomt ten gevolge van deelneming aan een oorlog of in de uitoefening van het beroep van zeevarende.

Thans valt nog te onderzoeken of de verzekeraar in deze gevallen toch niet verplicht moet worden de reserve uit te keeren. Over het geval sub 1° gaven wij boven reeds onze meening te kennen; de bevoordeelde kan op de reserve geen aanspraak maken; zij behoort echter uitgekeerd te worden aan den verzekeringnemer of diens erfgenamen, indien hij of zij niet tevens zijn verzekeringbeurder. In het geval sub 2° vermeld, zouden wij den verzekeraar absoluut verplicht willen zien om de geheele reserve uit te keeren, indien de premie in eens is betaald; in dat sub 3° in elk geval. De gronden voor deze solutie behoeven, na hetgeen door ons reeds in het midden is gebracht ten betooge van de noodzakelijkheid om den verzekeraar in geval van ontbinding der overeenkomst op grond van gebleken onware opgaven of van wanbetaling der premie tot uitkeering van een deel der reserve te verplichten, wel niet meer uiteengezet te worden. Het daar gezegde is ook hier toepasselijk.

Evenwel wij zouden hier nog verder willen gaan en den bevoordeelde recht willen geven op de geheele reserve.

De reden is deze dat bij overlijden van den verzekerde onder omstandigheden, die van het risico des verzekeraars uitgesloten zijn, er niet, zooals bij het doen van onware opgaven of bij wanbetaling, wanpraestatie aan de zijde van den verzekeringnemer plaats heeft. Deze verbindt zich niet dat de verzekerde op een bepaalde wijze sterven of op een bepaalde wijze niet sterven zal. De overeenkomst houdt alleen in dat de verzekeraar het risico van het overlijden onder zekere omstandigheden op zich neemt, onder andere omstandigheden niet. Uit het overlijden onder een dezer laatste omstandigheden volgt, dat de voorwaarde, waarvan de uit-

keering afhankelijk is gesteld, niet meer kan plaats grijpen. Maar het is dan ook billijk dat door den verzekeraar het kapitaal, dat door den verzekeringnemer juist met het oog op de vervulling dier voorwaarde is bijeengebracht, wordt teruggegeven.

Jegens den verzekeraar is daarin geen hardheid gelegen, immers hij behoudt dat gedeelte der premies, hetwelk den prijs van het risico, de vergoeding voor administratiekosten en eene billijke winst vertegenwoordigt; wat teruggegeven wordt zijn de spaarpenningen, die hij van den premiebetaler onder zich heeft en die hem ten behoeve der uitkeering zijn ter hand gesteld. De juistheid dezer redeneering wordt gestaafd door het feit dat er Mijen. zijn, zooals de 17 Deutsche Mijen. en ten onzent Eigen Hulp, die de geheele reserve uitbetalen (1).

Bedingen dat de reserve geheel of gedeeltelijk aan den verzekeraar zal verblijven, moeten dus uitdrukkelijk nietig verklaard worden; het openbaar belang is nauw betrokken bij de zekerheid dat spaarpenningen niet verloren gaan. Dit geldt natuurlijk ook voor al die gevallen, die buiten de in de wet opgenomene, krachtens uitdrukkelijk beding in de polis van het risico des verzekeraars uitgesloten zijn. De verlangde wetsbepaling zou dus moeten luiden: „Indien de dood des verzekerden plaats grijpt onder omstandigheden, die den verzekeraar krachtens de bepalingen van de wet of van de polis van de verplichting tot uitkeering der verzekerde som ontheffen, moet de reserve worde uitbetaald. Bedingen van het tegendeel zijn nietig.”

Het is hier de plaats met een enkel woord te wijzen op de eigenaardige clause, welke men in de Engelsche polissen aantreft, krachtens welke de Mij. zich verbindt het contract

(1) Verg. ook COUTEAU, no. 405.

in geval van zelfmoord, treden in krijgsdienst enz. in stand te houden, in geval en voor zooverre een derde bij bezwarenden titel een recht op de polis verkregen heeft (1). CRAWLEY zegt ervan (p. 54): „the proviso that the policy shall remain in force to the extent of any bona fide interest acquired by a third person, is introduced for the benefit of the insured to render the policy marketable”. Bedoelde clause houdt tevens in dat, bij verzekering op het leven van een derde, zelfmoord, duel en doodstraf van den verzekerde de polis niet doen vervallen.

Wij komen thans tot de moeilijkste quaesties waartoe de levensverzekering aanleiding geeft: nl. de vragen hoe de bevoordeelde kan worden aangewezen en welke zijne rechten zijn speciaal tegenover schuldeischers, legitimarissen, mede-erfgenamen enz. van den verzekeringnemer. Beide werden met het oog op het geldend recht hier en elders herhaaldelijk besproken en zijn voor een groot deel de aanleiding

(1) Als voorbeeld volge hier de clause, zooals zij luidt in de polissen der Commercial Union: »Provided always nevertheless that as respects Policies effected by one person on the life of another, and as respects all other Policies to the extent of the bona fide and continuing interest of third persons acquired for valuable consideration (such interest to be proved to the satisfaction of the Directors), the same shall not become void by reason of the Life Assured dying by suicide, duelling, or the hands of justice, or by reason of the Life Assured going beyond the limits hereinbefore expressed, or engaging in active Naval or Military service, or proceeding to any country which is the seat of war, or becoming a seafaring person, if in such several cases the person or persons for the time being interested in such Policy shall give notice of the violation of the said conditions to the Directors of the Comp., and pay the extra Premium that may be required, within thirty days next after it shall have come to the knowledge of such person or persons that the Life Assured has gone beyond such limits, or has otherwise violated the said conditions.”

geweest tot het ontstaan der literatuur over de levensverzekering-overeenkomst. Dit mag niet bevreemden. De praktische bruikbaarheid der levensverzekering hangt immers voor een overwegend deel af van de vrijheid, die men heeft in de aanwijzing van den te bevoordeelen persoon, en van de zekerheid dat de bedongen uitkeering ook zal komen in de handen van hem voor wien zij bestemd is. Bij het stilzwijgen van bijna alle wetgevingen bestond, en bestaat er ook nog, alle reden om te onderzoeken in hoeverre het geldend recht daartoe ruimte laat. Anderzijds kon en kan men zich niet ontveinzen dat, waar de wetgever de burgers in de vrije beschikking over hun vermogen beperkt, de levensverzekering niet het middel mag zijn om des wetgevers verbod te ontduiken. Zoo openbaarde zich op verschillende punten een groote strijd van belangen, die het aanzijn heeft gegeven aan tal van controversen, nu eens in dezen dan weer in genen zin opgelost.

Het komt mij voor, dat bij de behandeling daarvan over het algemeen de sympathie voor den verzekeringbeurder, de weduwe en kinderen als type genomen, al te veel aan het woord is geweest en te veel den doorslag heeft gegeven. Hoogst formalistische constructies van de overeenkomst ten behoeve van een derde en van de schenking, zien wij dienst doen om het zelfstandige, oorspronkelijke en onaantastbare recht van den bevoordeelde te bewijzen. Bovendien vinden wij veelal, spec. bij Duitsche schrijvers, deze geheel averechtsche methode gevolgd, dat vooropgesteld wordt dat de levensverzekering een overeenkomst ten behoeve van derden is, vervolgens het wezen der overeenkomst ten behoeve van derden bepaald en uit de definitie daarvan ten slotte de regels afgeleid worden, die de overeenkomst van levensverzekering beheerschen. In plaats hiervan had men moeten beginnen met voor alles de levensverzekering,

zooals zij zich feitelijk voordoet, te bestudeeren, om eerst op grond van de daarbij gewonnen resultaten, na te gaan onder welk in het geldend recht bekende rechtsinstituten en rechtsbegrippen zij valt.

Maar, wat hiervan ook zij, de wetgever kan zich op een geheel vrij standpunt plaatsen; hij heeft alleen te vragen wat de meest wenschelijke regeling is, gelet op de belangen van alle bij de overeenkomst betrokken personen. Deze regeling legge hij in de wet neder, daarbij zorgende dat het verband met analoge instellingen en verwante onderwerpen behoorlijk in acht genomen worde. Eene opzettelijke behandeling van de controversen, waartoe het geldend recht aanleiding geeft, zal men hier dan ook te vergeefs zoeken. Wij bepalen ons ertoe na te gaan welke voorschriften in de wet noodig zijn om ten opzichte van de rechten der verschillende belanghebbenden rechtszekerheid te verschaffen en tevens de levensverzekering zoo veel mogelijk aan hare heilzame bestemming, overeenkomstig de bedoeling van de contractanten, en zonder verkorting van de rechten van derden, te doen beantwoorden.

Hoe kan de bevoordeelde aangewezen worden? Bij verzekering van eene uitkeering betaalbaar bij overlijden van den verzekeringnemer moet de uitkeering uit den aard der zaak geschieden aan een ander dan den contractant-verzekeringnemer. De overeenkomst wordt dus gesloten ten behoeve van een derde, die de uitkeering zal beuren. Deze uitdrukking wordt hier gebruikt, ik voeg er dit dadelijk bij, in een geheel feitelijke beteekenis, zonder daarbij eenige wettelijke definitie of dogmatisch begrip op het oog te hebben. Verzekeringen van eene uitkeering betaalbaar bij het in leven zijn op een bepaald tijdstip kunnen evenzeer ten behoeve van een ander gesloten worden.

Bij de verzekeringscontracten ten behoeve van een derde

behooren wij voor alles wel te onderscheiden tusschen de verplichtingen, die uit de overeenkomst voor den verzekeringnemer voortvloeien, met name de verplichting om de premie te betalen, en het recht op de uitkeering dat daaraan tegen den verzekeraar ontleend wordt. De verplichting om de premie te betalen blijft steeds op den contractant rusten, zoolang niet de verzekeraar een ander in zijn plaats als debiteur heeft aangenomen. De verplichtingen uit het contract kunnen niet eenzijdig worden overgedragen; waar de contractant de geheele verzekering aan een ander wenscht over te doen, niet alleen het recht op het *commodum*, op de uitkeering, maar ook de verplichting om de premie te betalen, is dus steeds de tusschenkomst en goedkeuring van den verzekeraar noodig. De wet behoeft hieromtrent niets te bepalen of voor te schrijven; het volgt onbetwistbaar uit de algemeene beginsels van ons verbintenissenrecht, speciaal uit de bepalingen omtrent schuldvernieuwing.

Daarentegen zal de wet wel moeten beslissen of ook de toestemming noodig is van den verzekerde, als er eene verzekering op het leven van een derde is gesloten. Wordt deze verzekering, zooals wij zouden wenschen, alleen toegelaten als de te verzekeren persoon daarin toestemt, dan zal diens toestemming evenzeer noodzakelijk moeten wezen om voor den verzekeringnemer een ander in de plaats te stellen. Gaat de wet nog verder en vordert zij, zooals velen willen, bij deze soort van verzekering dat de verzekeringnemer geldelijk belang hebbe bij het te verzekeren leven van den derde, dan moeten ook aan het optreden van een nieuwen verzekeringnemer strengere eischen gesteld worden, zelfs bij de verzekering van eigen leven, welke feitelijk eene verzekering wordt van het leven van een derde als een ander in de rechten en verplichtingen van den contractant treedt. Elke in-de-plaats-

stelling van een nieuwen contractant, die niet ook een geldelijk belang bij het leven van den verzekerde kan aantoonen, zal verboden moeten worden.

Wie de bevoordeelde is, de persoon die de uitkeering beurt, kan voor den verzekeraar van belang zijn, maar zal het lang niet altijd wezen. Hij heeft belang bij den persoon van den bevoordeelde bij alle contracten van overleving, daar deze mede gegrond zijn op den levensduur en sterftekans van den bevoordeelde. Deze zal bij dergelijke contracten dan ook altijd dadelijk met name aangewezen worden, en het ligt in den aard der zaak dat de verzekeringnemer in den persoon van den bevoordeelde na het sluiten der overeenkomst niet meer eenzijdig wijziging kan brengen. Medewerking van den verzekeraar is dus onmisbaar om een ander in de plaats te stellen van den bevoordeelde bij het contract aangewezen. Ook hiervoor is eene uitdrukkelijke wetsbepaling geheel onnoodig.

Bij contracten tot uitkeering van een kapitaal bij overlijden, waarbij het alleen onzeker is wanneer de uitkeering zal moeten geschieden, is het daarentegen den verzekeraar geheel onverschillig aan wien hij uitbetaalt. Hiermede valt samen dat de verzekeringnemer er juist groot belang bij heeft om in de aanwijzing van den persoon des bevoordeelden geheel vrij te zijn en gedurende zijn leven ook vrij te blijven. De meest verschillende redenen laten zich denken waarom de verzekeringnemer vooralsnog geen bevoordeelde aan te wijzen, of ook den in de polis aangewezen persoon later door een ander wenscht te vervangen. Het een en ander heeft in de praktijk ertoe geleid, den verzekeringnemer in de voorwaarden van verzekering het recht toe te kennen voor den bevoordeelde, waar deze met name in de polis is aangewezen, een ander in de plaats te stellen, alsmede om den bevoordeelde kwalitatief aan te wijzen, of wel

de polissen aan order of toonder te stellen, of in blanco te laten (1).

De kapitaalverzekering bij overlijden is dus meer bepaald een overeenkomst ten behoeve van den eigenaar van de polis of, wanneer de verzekering gesloten is op eigen lijf en de verzekeringnemer de polis niet heeft vervreemd, ten behoeve van hem, die, bij het overlijden van den verzekerde, in de polis als bevoordeelde is aangewezen. De voorwaarden van de meeste Mijen., hoe verschillend overigens ook geredigeerd, laten daaromtrent geen twijfel. Zoo lezen wij in de voorwaarden voor de contracten van verzekering bij overlijden en van samengestelde verzekering (uitkeering op een bepaald tijdstip of bij eerder overlijden) der Nederland: „de contractant is bevoegd te allen tijde een nieuwen bevoordeelde aan te wijzen, in de plaats van dengeen of degenen, die in de polis zijn genoemd”; en „de eigenaar van het kontrakt van samengestelde verzekering heeft het recht om den oorspronkelijk aangewezen bevoordeelde door eenen anderen te vervangen”; in art. 6 van het reglement der 2de Hollandsche: „Elk lid heeft ten allen tijde het recht, tegen teruggave der bestaande polis, den aangewezen bevoordeelde door een anderen te doen vervangen; in art 9 van het reglement der Kosmos: „De polis kan, op verlangen des aanvragers, ten name des houders, der erfgenamen of van derden gesteld worden. De Mij. staat evenwel in geene betrekking en verbindt zich tot niets tegenover deze derden; integendeel de aanvrager of diens rechthebbende heeft altoos de vrije beschikking over de polis, tot aan den termijn van uitbetaling”; in art. 22 van 't regl. v. Eigen Hulp: „Is (in de polis) zoodanige aanwijzing (scil. van den

(1) Nuttige wenken omtrent de aanwijzing van den bevoordeelde vindt men, met het oog op het Fransche recht, in het boekje van A. DUBOIS, du bénéfice de l'assurance sur la vie. Instructions pratiques, 1887.

bevoordeelde) geschied, dan kan zij door den deelnemer veranderd worden, mits met schriftelijke kennisgeving aan de directie."

Polissen aan order schijnen door de Ned. Mij. niet uitgegeven te worden; daarentegen vinden wij wel in sommige voorwaarden bepaald dat de polissen ook zonder aan order gesteld te zijn door endossement overgedragen kunnen worden; aldus a. 7 der 2de Holl.: „de bevoordeelde, in het bezit der polis zijnde, kan deze bij endossement aan derden overdragen, zonder verplichting daarvan aan den Directeur mededeeling te doen"; art. 7 van de 1ste Nederlandsche: „ieder verzekerde kan zijne polis met daaruit voortspuitende rechten, bij wijze van cessie, door endossement op de keerzijde der polis aan anderen overdragen"; art. 11 van de Utrecht: „overdracht van polissen kan geschieden bij wijze van cessie door endossement. Van elke overdracht moet het bestuur worden in kennis gesteld"; a. 17 van de Algemeene: „Iedere polis kan door endossement worden overgedragen door hem die de verzekering genomen heeft. De geëndosseerde heeft de bevoegdheid de polis verder te endosseeren, mits daarvan aan de Directie der Mij. worde kennis gegeven." Blijkbaar wordt ook endossement bedoeld in art. 12 van de Nat. Lev. Bank, volgens welk artikel elk eigenaar eener polis gerechtigd is, „deze bij wijze van cessie op een derde over te dragen, zoodat deze betaalbaar kan worden gemaakt aan de echtgenoot van den verzekerde of aan ieder ander".

Van polissen zonder aanwijzing van den bevoordeelde of aan „houder" gewagen alleen de voorwaarden van de Dordrecht, Eigen Hulp en de Kosmos; zij bepalen dat alsdan de uitkeering aan den toonder of houder van de polis zal geschieden. Bovendien wordt in sommige voorwaarden nog gesproken over het opmaken van een polis ten voordeele van een schuldeischer of het afstaan daarvan

als waarborg aan een schuldeischer. Art. 13 der Nederland: „In geval echter in de polis staat uitgedrukt, dat het kontrakt van verzekering strekt tot waarborg eener vordering, kan geen nieuwe bevoordeelde worden aangewezen dan met schriftelijke toestemming van den vorigen”; a. 12 der Nat. Levensv. Bank: „de bevoegdheid tot leening, overdracht, afkoop, vermindering, of tot verandering van begunstigden der verzekering kan echter ten aanzien van polissen, opge maakt ten voordeele van een schuldeischer, of als waarborg van eenig ander belang, in de geschreven voorwaarden der polis vermeld, niet worden toegestaan of erkend, dan onder overlegging van de schriftelijke toestemming van den persoon, wiens belangen door de verzekering gewaarborgd zijn.” De Eerste Nederlandsche en de Dordrecht geven, bij afstand van de polis als waarborg, indien haar daarvan mededeeling is gedaan, aan den belanghebbende of geëndosseerde kennis van eventueele wanbetaling der premie door den contractant; de Algemeene aan ieder geëndosseerde, indien van het endossement kennis is gegeven.

Verscheidene Mijen., met name de Holl. Sociëteit, de Onderlinge en de Ned. Verz. Bank, zwijgen over de aanwijzing van den bevoordeelde en de overdracht der polissen (d. w. z. van het recht op het commodum der polissen, op de uitkeering) geheel. Endossement schijnt echter algemeen toegelaten te worden.

Wanneer wij nu in het oog houden dat de bestaande wet omtrent deze twee zoo hoogst belangrijke punten evenmin iets bepaalt, vreezen wij geen tegenspraak, indien wij wettelijke voorziening en wettelijke regeling hier dringend noodzakelijk noemen; want dat de practijk in deze een voldoende of ook maar eenigszins volledige oplossing heeft weten te vinden, zal wel niemand durven beweren. Rechtszekerheid bestaat niet en de voorwaarden der Mijen. zijn

niet in staat die te geven. Om meer dan één reden. In de eerste plaats, omdat het betwist is of bij het stilzwijgen der wet een levensverzekeringpolis naar rechte aan order of toonder gesteld kan worden, al zijn partijen het daarover eens (1). In de tweede plaats, omdat de quaestie twee zijden heeft. Niet alleen de rechten van den contractant en den bevoordeelde tegenover den verzekeraar zijn hier in 't spel, maar ook de belangen van derden, van erfgenamen, legitimarissen, schuldeischers enz., waarop door partijen geen inbreuk gemaakt mag worden. In hoeverre hunne belangen zich verzetten tegen het aan order of toonder stellen van de polis, zal mede een punt van ons onderzoek uitmaken. Eindelijk zij er op gewezen, dat de voorwaarden der Mijen. alleen het recht des bevoordeelden op de uitkeering regelen, maar open laten wie in voorkomende gevallen het recht op de reserve, op de afkoopsom enz. kan doen gelden.

Gaan wij thans in de eerste plaats na welke, bij verzekering van eigen leven, de verhouding zal worden tusschen den verzekeringnemer, den bevoordeelde en den verzekeraar, wanneer de wet partijen geheel vrijlaat in de aanwijzing van den bevoordeelde in de polis en tevens, in overeenstemming met de practijk, de polis vatbaar verklaart voor endossement.

De toestand wordt dan deze: Partijen hebben de keuze den bevoordeelde in de polis aan te duiden, hetzij bij name, hetzij kwalitatief (bijv. mijne kinderen, mijne erfgenamen, mijne vrouw), of wel de polis aan order of toonder te stellen. Den verzekeringnemer verblijft echter steeds de bevoegdheid de naams- of kwalitatieve aanwijzing van den bevoordeelde naar welgevallen te wijzigen en de blanco-

(1) Dat naar geldend recht de polis aan order gesteld en geëndosseerd kan worden werd, m. i. terecht, aangenomen door de Rb. te Amsterdam, 18 Mei 1849, bev. door Hof Nid. Holland 18 April 1850, M. v. H. 1874, XIII, bl. 118.

polis te naam te stellen, terwijl de met name aangeduide bevoordeelde, als hij in het bezit der polis is, en iedere geëndosseerde na hem het recht hebben de polis bij endossement over te dragen, m. a. w. de polis, waarin de bevoordeelde met name is aangewezen, wordt een endossabel papier, zonder dat de order-clausule daarvoor noodig is.

De uitkeering behoort bijgevolg te geschieden — indien de polis wordt gevonden in de nalatenschap van den verzekeringnemer, aan den daarin aangewezen persoon, of bij gebreke van dien aan de erfgenamen — indien de polis aan een ander is overgegeven, aan hem die bij het overlijden de formeel gelegitimeerde houder van de polis is. In dit stelsel is het trouwens een onmisbare regel, dat de verzekerde som alleen tegen overlegging der polis wordt uitgekeerd (1), ja niet alleen de verzekerde som, maar ook de reserve, in die gevallen welke op geheele of gedeeltelijke uitkeering daarvan recht geven, hetgeen in zich sluit dat voor de verkrijging onder levenden van het recht op het voordeel van de verzekering (uitkeering der verzekerde som c. q. van de reserve) overgave van de polis noodig is.

De verzekeringnemer zal dus de reserve ontvangen indien hij de polis onder zich heeft, onverschillig wie daarin als bevoordeelde is aangewezen, daar deze, tenzij hem de polis eerder wordt ter hand gesteld, eerst recht verkrijgt door den dood van den verzekeringnemer. Heeft de laatste de polis aan een ander overgedragen, dan is daarmede het recht op het voordeel uit de polis voor hem verloren gegaan, en moet dus de uitkeering der reserve aan den formeel gelegitimeerden houder van de polis geschieden.

(1) Verg. art. 17 al. 5 van de nieuwe voorwaarden der Algemeene: »Het endossement heeft ten gevolge dat de uitkeering bij de polis bepaald, aan den geëndosseerde geschiedt.

Dit kan tot eenige moeielijkheid aanleiding geven, omdat de verzekeraar met de overdracht van de polis niet bekend behoeft gemaakt te worden en dus de mogelijkheid bestaat dat hij niet weet wie de eigenaar van de polis is, terwijl deze van het feit dat tot reserve-uitkeering aanleiding geeft en de polis doet vervallen, onkundig blijft. Hetzelfde bezwaar doet zich voor als de verzekeringnemer gebruik wil maken van de hem in de polis gegeven rechten om polisherleiding (conversie der verzekering in een vrije polis) of afkoop te vorderen, welke rechten beide in nauw verband staan met de verplichting tot premiebetaling, en zeer zeker, voor zoverre zij de bevoegdheid in zich sluiten om de verzekering te doen eindigen en zich daardoor van de verplichting tot verdere premiebetaling te bevrijden, evenmin als de verplichting zelve om de premie te voldoen op den nieuwen eigenaar van de polis overgaan; de vrije polis of de afkoop som komt daarentegen aan niemand anders dan den eigenaar van de polis toe. De verzekeringnemer kan dus het recht op polisherleiding en afkoop blijven uitoefenen, ook al heeft hij de polis overgedragen en al weet hij niet wie eigenaar van de polis is, maar de verzekeraar zal de vrije polis alleen afgeven en ook de reserve niet anders uitbetalen dan tegen overlegging van de oorspronkelijke polis.

De eigenaar van de polis loopt dus uit meer dan een hoofde gevaar dat buiten zijn weten de polis waardeloos wordt, en daarvoor in de plaats treedt een recht op uitkeering van de reserve of op afgifte van een vrije polis, welk recht hij uit onbekendheid daarmede niet zal kunnen uitoefenen.

Anders ligt het met het recht om de polis te beleenen; dit zal uit den aard der zaak uitsluitend aan den eigenaar van de polis toekomen onafhankelijk van den verzekeringnemer.

De aangewezen moeilijkheden zouden nagenoeg geheel weg te nemen zijn door den verzekeraar de verplichting op te leggen om, wanneer hem den overgang van de polis in andere handen (de terhandstelling van de polis door den verzekeringnemer aan den daarin genoemden bevoordeelde daaronder begrepen) kenbaar gemaakt is, den hem dus bekend geworden eigenaar van de polis te waarschuwen, indien er een feit plaats grijpt dat tot ontbinding der overeenkomst aanleiding kan geven, zooals bijv. wanbetaling van de premie (1), of indien de reserve verschuldigd wordt bijv. door overlijden onder uitgezonderde omstandigheden, of indien door den verzekeringnemer aanvraag tot herleiding of afkoop wordt gedaan, i. e. w. telkens wanneer er iets geschiedt, dat op de rechten van den bevoordeelde (den eigenaar van de polis) van invloed kan zijn. De belanghebbenden bij het contract, de verzekeraar, de oorspronkelijke contractant-premie-betaler en de bevoordeelde-eigenaar van de polis zouden zich zoodoende in de gelegenheid gesteld zien, zoo dikwijls dit noodig is, hunne betrekkingen nader te regelen, de eigenaar in elk geval nooit onkundig blijven van eenige wijziging, die in zijne rechten plaats grijpt.

Zeker kan niet ontkend worden, dat met dit al de polis nog niet bijzonder geschikt wordt om te circuleeren; de eigenaar verkrijgt nooit een onaantastbaar recht op de uitkeering, de voorwaarden waaronder de overeenkomst is gesloten, die in de polis vermeld zijn of naar welke in de polis wordt verwezen, gelden ook tegenover hem; het recht

(1) Verg. art. 17 al. 4 van de nieuwe voorwaarden der Algemeene: »Indien van een endossement aan de Directie der Mij. kennis is gegeven, wordt daarvan op de polis aanteekening gehouden, en bij wanbetaling der premie aan den geëndosseerde kennis daarvan gegeven.»

van den verzekeringnemer op polisherleiding en polisafkoop. het gevaar van wanbetaling der premie maken zijne rechten onzeker. Dit alles weet hij echter, en daarin behoeft dus voor den wetgever geen aanleiding te liggen om het stellen van de polis aan order of toonder te verbieden, of de endossabiliteit ervan niet aan te nemen (1). Het verkeer bedient zich van beide clauses en heeft de indossabiliteit ingevoerd, niettegenstaande de daaraan verbonden bezwaren, die blijkbaar geringer worden geschat dan de diensten die er door bewezen worden. Bij die opvatting van belanghebbenden mag de wetgever zich neerleggen (2); zoolang niet overwegende gronden daartoe nopen behoort immers de verkeersvrijheid niet belemmerd te worden. In de onzekerheid van het recht van den polis-eigenaar ligt zoodanige grond ook daarom niet, omdat degene die voor een polis waarde geeft, zich vooraf bij den verzekeraar kan vergewissen of zij nog ten volle geldig is, en het geheel van hem afhangt om door kennisgeving van de overdracht aan den verzekeraar te zorgen, dat er niets met de polis gebeurt

(1) De bezwaren door DE COURCY, Précis etc., chap. 7 tegen het aan order stellen en het endosseeren van levensverzekeringpolissen aangevoerd, berusten voor een groot deel op misverstand, en vervallen voor het overige, indien bepaald wordt dat voor eigendomsovergang van de polis endossement en overgaaf van het stuk noodig is, en dat van elken overgang aan den verzekeraar kennis gegeven moet worden.

(2) In Engeland is het endosseeren van polissen van levensverzekering uitdrukkelijk toegestaan bij art. 5 van de wet van 20 Aug. 1867, an act to enable assignees of policies of life assurance to sue thereon in their own names, 30/31 Vict. c. 144. Kennisgeving aan de Mij. is verplicht, art. 3 dier wet. — In Frankrijk is de jurisprudentie in dien zin gevestigd, dat polissen aan order en toonder gesteld kunnen worden, met dit gevolg dat de eigendom daarvan kan worden overgedragen door endossement en overgaaf of enkel door overgaaf. REHFOUS, no. 417 s.; COUTEAU, no. 461 s.; HERBEAULT, no. 212.

buiten zijn weten. Geen houder van de polis behoeft dus in twijfel te verkeerem omtrent zijn recht. Bovendien vergete men niet dat niet in alle contracten het recht op polisherleiding en polisafkoop wordt gegeven, dat de premie in eens betaald kan worden en in dit geval het gevaar van ontbinding ten gevolge van wanbetaling der premie geheel wegvallt, zoodat het recht van den polis-eigenaar niet altijd aan even groote gevaren blootstaat (1). Maar hoe dit ook zij, evenals een effect of een wissel zal de polis, al wordt zij tot de order- en toonderpapieren gebracht, uit den aard der zaak nooit kunnen circuleeren.

Alvorens verder te gaan moeten wij nog wijzen op twee punten van detail. Wij wenschten den verzekeraar, met de overdracht in kennis gesteld, den plicht opgelegd te zien om den polis-eigenaar van het feit der wanbetaling te onderrichten. Deze zal daarin aanleiding kunnen vinden om de premie in plaats van den contractant-verzekeringnemer aan te zuiveren (2). Het recht daartoe zouden wij hem uitdrukkelijk toegekend willen zien (3). Wel zal de verzekering van eigen leven, als de bevoordeelde de premie betaalt of voorschiet, feitelijk worden tot eene verzekering van het leven van den oorspronkelijken verzekeringnemer door den bevoordeelde, maar daarin kan geen bezwaar gelegen zijn, omdat de bevoordeelde zoolang hij niet met onderling goedvinden geheel in de plaats van den contractant gesteld

(1) Ook zij hier herinnerd aan de clause in de Engelsche polissen, boven bl. 153 besproken, die juist dient om de rechten van latere polishouders te waarborgen, om, zooals CRAWLEY het uitdrukt, de polis »marketable» te maken.

(2) Men verg. ook op dit punt de meergemelde clauses der Engelsche polissen.

(3) Hij bezit dit recht ook nu reeds, volgens COUTEAU, no. 488 en REHFOUS, no. 128 vlg.

is, toch nooit betaalt uit eigen hoofde, maar voor een ander op wien de plichten uit het contract blijven rusten, alsook omdat de bevoordeelde, die eigenaar is van de polis, steeds ten gevolge van dit feit ook belanghebbende bij het leven van den verzekerde of liever bij de instandhouding van de verzekering zal zijn.

Het tweede punt is de inpandgeving of beleening van de polis, eene handeling die veel voorkomt, en de polis heeft gemaakt tot een middel om crediet te verkrijgen. Wanneer, zooals door ons wordt voorgeslagen, als regel wordt aangenomen dat door den verzekeraar de verzekerde som c. q. de reserve niet anders wordt uitgekeerd dan tegen overgaaf der polis, alsook dat door hem van elke verandering in de contractueele rechten kennis moet worden gegeven aan den houder van de polis voor zoover deze zich bekend heeft gemaakt, zullen de rechten van den pandhouder voldoende gewaarborgd zijn. Het pandrecht wordt dan gevestigd door overgaaf van de polis aan den daarin als bevoordeelde aangewezen persoon, indien de verzekeringnemer haar in pand geeft, en anders overeenkomstig art. 1198*bis* B. W. door overgaaf en endossement; luidt zij aan toonder door enkele overgave (1).

Wij hebben bij het voorgaande uitsluitend gelet op de belangen en rechten van de beide contractanten en van den bevoordeelde, thans willen wij spreken over de derde belanghebbenden.

In de vrije beschikking over zijn vermogen is men in

(1) De Rb. in den Haag besliste 2 Jan. 1846 (W. no. 674) dat de inpandgeving alleen geschieden kan met inachtneming van art. 1198 (oud) B. W., omdat het hier een inschuld op naam is, die in pand gegeven wordt, wat niet kan geschieden door terhandstelling van de polis.

het belang van verschillende personen beperkt, in het belang zijner naaste bloedverwanten, wien het recht op een wettelijk erfdeel is toegekend, in het belang van zijne erfgenamen en schuldeischers, in zooverre de vrijheid om te schenken is beperkt, van zijne schuldeischers, die men niet mag benadeelen. Conflicten worden daardoor mogelijk tusschen hen die tegen de beschikking kunnen opkomen of het recht hebben het effect der beschikking weer ongedaan te maken en hen te wiens behoefte zij geschied is. Ook de vraag of iets deel van iemands vermogen of nalatenschap uitmaakt kan in ruime mate aanleiding geven tot conflicten tusschen erfgenamen en schuldeischers eenerzijds, en hem, die rechthebbende uit eigen hoofde beweert te zijn, anderzijds. Het levensverzekeringrecht geeft daarvan tal van voorbeelden, ja, met de oplossing dier conflicten heeft de literatuur (1) en jurisprudentie zich voornamelijk bezig gehouden. Van eene wettelijke regeling van de levensverzekering-overeenkomst wordt hunne oplossing dan ook in de eerste plaats verwacht.

Door verschillende schrijvers is op verschillende wijze bevestigd, dat de bevoordeelde dadelijk bij het sluiten der overeenkomst het recht op de uitkeering verwerft (L. S. BOAS, *Themis*, 47, bl. 219; COUTEAU, II, bl. 413; HERBEAULT, n°. 250; ELSTER, praeadvies voor den 16den Duitschen Juristendag, Verhand-

(1) Men verg. behalve de schrijvers hierboven bl. 85 vlg. in de noten aangehaald: Mr. LOD. S. BOAS, in de Verzekeringsbode van 25 April, 9, 16 en 30 Mei 1885, en »de rechthebbende bij levensverzekering», in *Themis*, dl. 47, bl. 216 vlg.; Mr. J. A. MOLSTER, in de Verzekeringsbode van 17 Jan. 1885; Mr. D. SIMONS, in de Verzekeringsbode van 14, 21 en 28 Maart 1885; W. H. DE SAVORNIN LOHMAN, Diss. de rechten van derden bij de overeenkomst van levensverzekering; A. JOUAULT, *théorie pratique des donations par contrat d'assurance en cas de décès*; F. PAULMIER, *étude sur les assurances sur la vie*; M. SCHERER, in *Jahrbücher f. d. Dogmatik d. Privatr.*, dl. 20, S. 149 ff.

lungen 1882, Bd. 1, S. 209 ff.; RÜDIGER, t. a. p., § 49), of wel, wat eigenlijk op hetzelfde neerkomt, eerst door den dood, maar met terugwerking tot den dag van de sluiting van het contract (COUTEAU, II, p. 531; JOUAULT, p. 17 s., REHFOUS, n°. 131, 176). Of eenige bepaling van ons positief recht deze opvatting vordert of rechtvaardigt, blijve hier in het midden gelaten; dit is echter zeker, dat de wetgever haar in geen geval heeft te volgen, omdat zij in elk opzicht in strijd is met de feiten. Deze leeren onwedersprekelijk dat naar de uitgedrukte bedoeling van partijen de bevoordeelde eerst bij den dood van den verzekerde recht zal verkrijgen (1). Gedurende diens leven is de verzekeringnemer de eenige rechthebbende, degene wien het voordeel uit het contract toekomt, die door herleiding, afkoop, beleening daarover vrijelijk mag beschikken, die als bevoordeelde mag aanwijzen, wien hij wil, en die deze aanwijzingen mag veranderen zoo dikwijls hij wil (2). Hij en niemand anders verwerft dadelijk bij het sluiten van het contract het recht op de contrapraestatie van den verzekeraar, het equivalent van zijne verbintenis tot premiebetaling. Zijn recht is, zoo als het Reichsgericht in zijn arrest van 4 Juni 1886 (3)

(1) Het sterkst wordt hierop gedrukt in de polissen der Deutsche Mijen. Zoo luidt § 2 van de Allgemeine Bedingungen der 17 Deutsche Mijen.: »Ist die Versicherung zu Gunsten dritter Personen geschlossen, so tritt dadurch allein die Gesellschaft mit diesen Personen, selbst wenn dieselben im Besitze der Polize sind, bis zum Tode des Versicherten beziehentlich bis zu dem Zeitpunkte, wo die Versicherungssumme fällig wird, in kein Vertragsverhältniss; es bleibt vielmehr, die Polize mag lauten auf wen sie will, bis zu diesem Zeitpunkte der Versicherungsnehmer zur Verfügung über die Versicherung allein berechtigt.“ Men verg. ook a. 9 van de voorwaarden der Kosmos, bl. 158 hierboven. BUFF geeft t. a. p. bl. 72 verschillende voorbeelden aan polissen van Deutsche Mijen. ontleend.

(2) Zie hierboven bl. 157.

(3) Entscheidungen, Bd. 16, n°. 25.

het zoo juist uitdrukt, een (voorwaardelijk, immers van de richtige premiebetaling afhangend) vorderingsrecht met tijdsbepaling, een recht om op den vervaldag de uitkeering te vorderen.

Het door de meeste Mijen. den contractant toegekende afkooprecht staaft dit ten duidlijkste, want de reserve is niet anders dan de contante waarde van het aan een tijdsbepaling gebonden recht op de uitkeering. Dat de contractant de uitkeering zelve nooit in handen krijgt, daar deze eerst met zijn dood opeischbaar wordt, obsteert hier-tegen in het minst niet; in dit opzicht staat de vordering uit de polis volkomen gelijk met elke vordering, die op een tijdstip vervalt, dat de schuldeischer niet kan beleven, bijv. met een obligatie in eene geldleening, die over vijftig jaar aflosbaar is gesteld en waarop ingeschreven wordt door iemand die zestig jaren oud is. Den verzekeringnemer wordt gepraesteerd in zijne erfgenamen, die zijne persoonlijkheid als subject van vermogensrechten voortzetten.

Wanneer de contractant een bevoordeelde aanwijst, verkrijgt deze dus eerst bij den dood van den verzekerde krachtens het contract het recht op de uitkeering, en wel als een zelfstandig eigen recht. Deze opvatting van de rechten des verzekeringnemers en van den bevoordeelde wordt meer en meer gedeeld, zoo door STOBBE, Hdb. des deutschen Privatr. III, § 172, S. 124; KÖNIG, t. a. p., S. 826; BUFF, S. 73 ff, en door het Reichsgericht in het aangehaalde arrest (1); zij behoort het uitgangspunt der wettelijke regeling te worden.

(1) Dat de bevoordeelde eerst bij en door den dood van den verzekeringnemer recht op de uitkeering verkrijgt, werd aangenomen door het Hof te Amsterdam bij arrest van 13 Nov. 1885, vern. het vonnis van de Rb. te Utrecht van 13 Oct. 1884, P. v. J. 1885, no. 52', en door

Tevens moet echter erkend worden dat, wanneer de verzekeringnemer gedurende zijn leven over de polis onherroepelijk beschikt, door deze den bevoordeelde over te geven, zoodat hij zich in de feitelijke onmogelijkheid stelt om ooit een ander in diens plaats aan te wijzen, daardoor de rechten uit de polis, speciaal het eventueele recht op de uitkeering, door den bevoordeelde verkregen worden. Deze zal dan ook bij herleiding, afkoop, ontbinding het recht op de vrije polis of de reserve kunnen doen gelden, zooals dit een en ander boven reeds is uiteengezet. Neemt men dit niet aan dan berooft men niet alleen de overgaaf van de polis van elke beteekenis, maar wordt ook het aan toonder of order stellen en het endosseeren van de polis een onmogelijkheid; daarvan kan toch alleen sprake zijn als de rechten uit het contract aan den eigendom van de polis vastgeknoopt worden.

Onze conclusie de lege ferenda luidt dus: de verzekering-

de Rb. te Arnhem bij beschikking van 14 Febr. 1887, W. no. 5399. Beide beslissingen betreffen gevallen, waarin de polis bij het overlijden in den boedel van den verzekeringnemer, tevens den verzekerde, werd gevonden. In het arrest van 13 Nov. 1885 overweegt het Hof o. a.: „dat uit die overeenkomst (van kapitaalverzekering bij overlijden) de erfgenamen (de polis luidde aan gemachtigden, erven, representanten of rechtverkrijgenden) van M. (den verzekeringnemer, tevens verzekerde) gedurende diens leven hoegenaamd geen recht verkregen en alleen na zijn overlijden tot ontvangst der verzekerde som gerechtigd waren, voor zoover M. daarover bij zijn leven niet had beschikt ten faveure van anderen.” De Rb. te Utrecht huldigt in een vonnis van 31 Mrt. 1886, W. no. 5274, bev. bij arrest van het Hof te Amsterdam van 9 Dec. 1887, P. v. J. 1888, no. 5, eene andere meening. Volgens dit vonnis verkrijgt de bevoordeelde het recht op de uitkeering door zijne (i. c. na het overlijden van den verzekeringnemer aan de Mij. kenbaar geworden) wilsuiting om van het te zijnen behoeve gemaakte beding gebruik te maken.

nemer verwerft door het sluiten der overeenkomst voor zich zelf; de bevoordeelde verkrijgt eerst rechten als hem de polis ter hand gesteld wordt of anders door den dood van den verzekerde. Alleen dan zal men anders moeten beslissen, als de bevoordeelde partij is geweest bij de overeenkomst, deze mede heeft gesloten, en de verzekeraar zich dus direct jegens hem tot uitbetaling heeft verbonden; maar dan kan ook van een recht des verzekeringnemers op de reserve of om herleiding of afkoop te vragen geen sprake zijn.

Wanneer de verzekeringnemer onder levenden de polis aan den bevoordeelde ter hand stelt en daarmee de rechten uit de polis (het eventueele recht op de uitkeering, casu quo op de reserve) aan den bevoordeelde overdraagt, zal hij (en dit geldt evenzeer voor elken lateren endossant) daartoe geleid kunnen worden door de meest verschillende redenen. De overgaaf van de polis (en het endossement) toch is op zich zelf niets anders dan levering. Zij zal gedaan worden hetzij met het oog op eenig equivalent, m. a. w. onder bezwarenden titel, hetzij uit liberaliteit, om niet. In het eerste geval heeft men na te gaan, welke overeenkomst eigenlijk gesloten is, in het tweede geval zal er eene schenking plaats hebben en zullen dus de bepalingen omtrent schenking toepasselijk wezen (1). In elk geval zal er dan eene handeling plaats hebben, die hetzelfde economische karakter en dezelfde economische gevolgen heeft als eene schenking: de wetgever zal daarnaar zijne bepalingen moeten stellen.

(1) Dit wordt door de Fransche schrijvers, in overeenstemming met de Fransche jurisprudentie, nagenoeg zonder uitzondering aangenomen. Men zie o. a. COUTEAU, no. 452 vlg. Evenzoo naar Engelsch recht: »a policy of insurance on the life of the donor will pass by delivery as a donatio mortis causa". CRAWLEY, p. 94.

Houdt de verzekeringnemer de polis onder zich en verkrijgt dus de bevoordeelde eerst recht door den dood des verzekerden, dan heeft er eene handeling plaats, die wel niet te brengen is onder de wettelijke definitie, welke art. 1703 B. W. van schenking geeft, maar die toch in elk geval eene liberaliteit ter zake des doods is (1), en in hare economische gevolgen met eene mortis causa donatio of legaat nagenoeg gelijkstaat. Het recht op de praestatie van den verzekeraar, het equivalent van de verbintenis tot premiebetaling, dat de verzekeringnemer zich bij het sluiten der overeenkomst verwerft, gaat krachtens het contract bij diens dood over op den bevoordeelde. Deze verkrijgt het dus van den verzekeringnemer, aan wiens erfgenamen het zou toekomen indien in de polis geen bevoordeelde ware aangewezen.

CHAUFTON zegt dan ook niet ten onrechte van de verzekeringen in geval van overlijden „leur effet est de créer une sorte d'hérédité sui generis.” Al moet toch worden toegegeven dat de bevoordeelde niet is erfgenaam en evenmin legataris, en dat de verzekerde som niet behoort tot de nalatenschap, het kan niet ontkend worden, tenzij men de feiten geweld aandoet, dat de bedoelde som door den verzekeringnemer op het oogenblik van zijn dood aan den bevoordeelde wordt toegewend; de verzekeringnemer beschikt over het door zijne contrapraestatie verkregen recht op uitkeering ten behoeve van den bevoordeelde, hij verschafft het dezen uit zijn vermogen. In de overeenkomst ten behoeve van een derde vindt hij het eigenaardige

(1) De Rb. te Utrecht achtte bij vonnis van 31 Maart 1886, W. no. 5274 (bev. door het Hof te Amsterdam 9 Dec. 1887), wel eene vrijgevigheid, maar noch eene schenking onder levenden, noch eene schenking ter zake des doods aanwezig.

middel om dit te doen zonder erfstelling of legaat. Bij wettelijke regeling van de levensverzekering behoort dit in het oog gehouden te worden; het behoort er toe te leiden, dat degene, die van den overledene iets verkrijgt door middel van een levensverzekeringovereenkomst, op denzelfden voet wordt behandeld en geplaatst als ieder, aan wien door den overledene op eenige andere wijze iets uit zijn vermogen wordt toegewend. De bepalingen omtrent het wettelijk erfdeel, den inbreng enz. moeten ook op hem toegepast worden.

Al is door velen herhaaldelijk en met nadruk betoogd, dat de bevoordeelde in elk geval een onaantastbaar recht op de uitkeering behoort te hebben, onaantastbaar zoowel tegenover legitimarissen als erfgenamen, tegenover schuldeischers als mede-gerechtigden op de huwelijksgemeenschap, toch mag naar mijne meening, de wetgever aan dien eisch niet toegeven. Zeer zeker, de verzekeringnemer wil niets geven aan zijne erfgenamen, legitimarissen, schuldeischers, hij wil zorgen voor zijne vrouw of iemand anders die hem dierbaar is, diens toekomst verzekeren juist onafhankelijk van de aanspraken die anderen op zijne nalatenschap kunnen doen gelden, de zorg voor na te laten betrekkingen is loffelijk en prijzenswaardig, doch hiertegenover staat dat de wet wil dat men ook zijne schuldeischers niet zal vergeten, dat sommige personen een bepaald gedeelte van het vermogen des overledenen zullen verkrijgen, dat in bepaalde gevallen inbreng zal plaats hebben, dat de huwelijksgemeenschap algemeen zijn en daarvan niet worde afgeveken, dat echtgenooten elkander geen schenkingen doen; en zoolang men nu dit alles billijk, noodzakelijk en rechtvaardig acht, kan van een onaantastbaar recht des bevoordeelden bij een levensverzekeringovereenkomst geen sprake zijn. Want inderdaad de wetgever staat voor dit alternatief: den bevoordeelde een onaantastbaar recht

te geven, maar dan ook door zijne bepalingen omtrent huwelijksgemeenschap, legitieme portie, inbreng, schenking tusschen echtgenooten en pauliana een streep te halen, of wel de beginselen van de bestaande wetgeving omtrent de bedoelde punten te handhaven, maar dan ook den bevoordeelde bedoeld recht te ontzeggen. Wordt toch den bevoordeelde een onaantastbaar recht toegekend, dan zijn de bepalingen der wet over de genoemde onderwerpen alle op de meest eenvoudige wijze te ontduiken.

Dit springt het meest in het oog als men er op let dat de premie in eens of in een paar jaren betaald kan worden. Kapitalen kunnen daardoor aan het vermogen onttrokken worden ten nadeele van hen te wier behoefte de wet juist een ieder in de vrije beschikking over zijn vermogen beperkt heeft. Zoolang men nu aanneemt dat de wet dit terecht doet, en ik zou niet gaarne willen adviseeren om dit te ontkennen, moet de vrijheid, om door middel van een levensverzekeringsovereenkomst over het vermogen te beschikken, aan gelijke banden gelegd en op dezelfde wijze beperkt worden.

Maar zegt men de premiën, die door den verzekeringnemer betaald worden, zijn een uitgave ten behoeve der familie, evenals zoovele andere die voor opvoeding of onderhoud moeten dienen, en de som die uitgekeerd wordt komt toch niet uit den boedel, met het bedrag daarvan wordt deze niet verminderd! Het eerste is, geloof ik, eene vergelijking die mank gaat; de premiën staan niet gelijk met andere uitgaven voor opvoeding en onderhoud, omdat zij niet verteerd worden, maar integendeel opgelegd; de levensverzekering is inderdaad eene geldbelegging, de reserve die de verzekeraar in geval van ontbinding van het contract heeft uit te keeren, is daarvan het tastbare bewijs. Voor zijne verbintenis tot premiebetaling koopt de verzekering-

nemer, zooals de voorwaarden van verschillende Mijnen het uitdrukken, het recht op de uitkeering van de verzekerde som; hij besteedt de premiën ten einde zijn vermogen te vermeerderen met een bepaald kapitaal en beschikt over dit kapitaal ten behoeve van den bevoordeelde.

De tweede tegenwerping is juist, in zooverre feitelijk het uit te keeren kapitaal niet uit den boedel komt; daaruit worden alleen de premiën betaald, die meestal een geringer bedrag zullen vertegenwoordigen, maar, men vergete dit niet, bij langen levensduur ook een hoogere som kunnen uitmaken. Dit is het eigenaardige gevolg daarvan dat de levensverzekering een kanscontract is, waarbij een onzeker voorval beslist over het bedrag van de wederzijdsche praestaties (1), wat, als men de kans buiten rekening laat, een belangrijk verschil in de feitelijke waarde der beide praestaties kan ten gevolge hebben.

De wetgever vindt hier eene omstandigheid, welke hem het middel in de hand geeft, om de overeenkomst van levensverzekering, met eerbiediging van de rechten die derden kunnen doen gelden, zooveel mogelijk aan haar doel te doen beantwoorden. Hij heeft daartoe slechts in aanmerking te nemen, wat telkens als contrapraestatie ter verkrijging van de verzekerde som uit den boedel is betaald, en de aanspraken van derde belanghebbenden op het uit te keeren kapitaal terug te brengen tot het bedrag dier

(1) Ook bij kapitaalverzekering tegen betaling van een premie in eens is het in den tekst gezegde juist. Schijnbaar beslist dan de onzekere gebeurtenis (de dood) alleen over het tijdstip der praestatie des verzekeraars, inderdaad echter ook over de waarde daarvan als contra-praestatie. Immers de premie in eens staat in waarde niet gelijk met het verzekerde kapitaal indien het dadelijk betaald moet worden, daarentegen wel indien dit eerst bijv. 50 jaren later wordt uitgekeerd, ja zij kan dan zelfs eene hoogere waarde vertegenwoordigen.

contrapraestatie. Feitelijk wordt alleen deze aan het vermogen op een door de wet gewraakte wijze onttrokken, of liever de vermindering, die de erflater door zijne handelwijze zijne nalatenschap heeft doen ondergaan, bepaalt zich tot die contrapraestatie.

Al hetgeen hier over de rechten van derden is gezegd geldt evenzeer, als de bevoordeelde mede partij is bij het sluiten der overeenkomst van levensverzekering, en dus direct en onherroepelijk als bevoordeelde wordt aangewezen. Wanneer toch tegenover het kapitaal dat hem aldus door den verzekeringnemer wordt toegewend, zijnerzijds geen contrapraestatie staat, de verzekering niet moet dienen tot schulddelging of iets dergelijks, heeft er weder zonder eenigen twijfel eene liberaliteit van den verzekeringnemer jegens den bevoordeelde plaats, die, aangenomen al dat zij niet valt onder de definitie van schenking naar ons positief recht, door den wetgever toch zeer zeker als een schenking moet worden behandeld (1).

Aan de hand van de hier ontvouwde beginsels zullen wij thans de verschillende gevallen nagaan, die zich kunnen voordoen.

1°. De polis bevat geen aanwijzing van den bevoordeelde, blanco-polis, of is aan order of toonder gesteld.

a. Zoolang de verzekeringnemer de polis onder zich heeft, niet ingevuld of niet-geëndosseerd, is zij zijn eigendom, behoort zij tot zijn boedel. Is hij in algeheele gemeenschap

(1) Ook naar geldend recht acht ik hier schenking aanwezig. De Rb. te Roermond besliste 2 Febr. 1882, W. no. 5443, terecht dat hij die iets verkoopt onder beding, dat de koopprijs aan een derde zal worden uitbetaald, aan dien derde eene schenking doet. Dat bij de levensverzekering de contrapraestatie eerst bij het overlijden van den contractant aan den derde wordt uitbetaald, maakt in den grond der zaak geen verschil.

gehuwd, zij zal eene bate van de gemeenschap uitmaken; is hij in gemeenschap van winst en verlies gehuwd, eene bate van deze gemeenschap, tenzij de premie in eens en niet uit de inkomsten betaald is; komt hij te overlijden, de erfgenamen zullen de uitkeering innen evenals iedere andere inschuld van den erflater; verwerpen zij de erfenis, zij zullen er geen recht hoegenaamd op kunnen doen gelden. In geen geval zijn de erven de rechthebbenden, niet in die hoedanigheid, maar als derden (1). Ik geloof niet, dat de wet hieromtrent iets te bepalen heeft, want de tegenovergestelde meening (2), die de erven als derden (*jure proprio*) het verzekerde kapitaal laat beuren, komt mij voor inderdaad geheel onhoudbaar te zijn. Mocht echter de minste twijfel daaromtrent bestaan dan bepale de wet, dat de rechten, voortvloeiende uit eene levensverzekering, indien de polis geen bevoordeelde aanwijst, tot den boedel van den verzekeringnemer behooren, zoolang deze de polis onder zich heeft. Er pleit geen enkel argument voor, den erfgenamen als derden eenig recht te geven. Uit de handeling van den verzekeringnemer valt niet anders af te leiden, dan dat hij zijn vermogen wenschte na te laten vermeerderd met het uit te keeren kapitaal. Had hij aan dit kapitaal eene speciale bestemming willen geven, hij zou haar ongetwijfeld hebben aangewezen; nu niemand is aangewezen, vervalt elk denkbeeld aan een overeenkomst ten behoeve van een derde.

Wordt de verzekeringnemer gedurende zijn leven of na

(1) Zie in dezen zin COUTEAU, no. 498, 540; HERBEAULT, no. 208; KÖNIG, S. 827; BUFF, S. 26—38; Reichsgericht, arrest van 4 Juni 1886, hierboven aangehaald.

(2) Zij wordt o. a. verdedigd door Mr. M. TH. GOUDSMIT, in de Verzekeringsbode van 7 Mei 1887, waar hij het in de vorige noot aangehaalde arrest van het Reichsgericht bestrijdt.

zijn dood failliet verklaard, de rechten uit de polis behooren tot het actief van den faillieten boedel. In het eerste geval zal de curator de polis te gelde maken, bijv. door afkoop (1), indien de polis dit toelaat, in het tweede geval zal hij de uitkeering beuren.

b. De verzekeringnemer draagt de polis over, door te naamstelling en overgaaf (blanco-polis), door endossement en overgaaf (polis aan order), door enkele overgaaf (polis aan toonder, ook blanco-polis).

a. De overdracht geschiedt onder bezwarenden titel. Dit zal niet vaak voorkomen, omdat, gelijk wij boven zagen, het recht van den bevoordeelde tot aan den dood van den verzekerde aan vele gevaren blootstaat. Toch laat het zich denken als de premie in eens betaald is, of op andere wijze de rechten van den koper der polis gewaarborgd zijn. De Engelsche jurisprudentie wijst althans op tal van voorbeelden van overdracht van een polis onder bezwarenden titel (2). Bijzondere wettelijke bepalingen zijn geheel onnoodig.

β. De polis wordt in pand gegeven. Bijzondere wetsvoorschriften zijn evenmin noodig.

γ. De overdracht heeft plaats om niet, zooals gewoonlijk zal geschieden. In de eerste plaats zal het noodig zijn, ten einde alle misverstand te voorkomen, art. 1724 B. W. toepasselijk te verklaren op de schenking van een polis aan een bepaald daarin aangewezen persoon, alsmede op de polis aan order. Die aan toonder valt thans alleen onder dit artikel. Het zal dan vaststaan dat voor elke schenking van een levensverzekeringpolis de gewone vorm voor schenkingen niet in acht genomen behoeft te worden.

(1) Anders COUTEAU, no. 450 en REHFOUS, no. 136 s.

(2) Men leze CRAWLEY, het 2de Hoofdstuk : assignment of the contract.

Zoo ergens behooren wel hier lastige formaliteiten te worden vermeden.

Alle beperkende bepalingen omtrent schenkingen zullen uit den aard der zaak op de schenking van een levensverzekeringpolis toepasselijk wezen; zij geven echter aanleiding tot eigenaardige moeilijkheden en dreigen het nut van de levensverzekering dermate illusoir te maken, dat de jure constituendo bepaalde voorzieningen noodig zijn.

Om te beginnen met art. 1715 B. W.: schenkingen tusschen echtgenooten, staande huwelijk, zijn verboden (1). De man zal dus niet aan de vrouw, de vrouw niet aan den man, staande huwelijk, een polis van verzekering op het eigen leven kunnen schenken (2), en dat, terwijl van de levensverzekering juist ten behoeve van de vrouw zoo veelvuldig gebruik gemaakt wordt. Wel zullen de echtgenooten van art. 231 vlg. B. W. gebruik kunnen maken en dus bij het aangaan van het huwelijk elkander de rechten uit de polis schenken, doch hiermede zijn zij niet geholpen als de verzekering eerst staande huwelijk wordt gesloten. Ook belet niets dat de vrouw het leven van haren man ten eigen behoeve verzekert en omgekeerd, de premies uit haar eigen vermogen betalende, doch hoe rationeel dit ook moge wezen, het is niet altijd mogelijk aldus te handelen, immers dan niet als zij geen eigen vermogen bezit; terwijl, wanneer de man de jaarlijksche premiën voor haar betaalt, er weder eene verboden schenking zal zijn. Eindelijk kan men aanvoeren dat art. 1715 al. 2 B. W. toch

(1) Zijn de echtgenooten in algeheele gemeenschap gehuwd, dan kan er van een schenking tusschen echtgenooten nooit sprake zijn; wat zij zeggen elkander te schenken valt altijd weer in de algeheele gemeenschap, waarin staande huwelijk door onderlinge overeenkomst geen wijziging gebracht kan worden.

(2) Evenzoo: Reichsgericht 4 Juni 1886, reeds meermalen aangehaald.

in vele gevallen uitkomst geeft, zoodat eigenlijk alleen schenkingen van een levensverzekeringpolis of van premïën van een hoog bedrag getroffen worden; daarmede gaat echter het nadeel van een onzekeren rechtstoestand gepaard, omdat de vraag of de waarde van het geschonkene, in aanmerking van de gegoedheid des schenkers, bovenmatig is, voor zeer verschillende beantwoording en appréciatie vatbaar is.

Om al deze bezwaren, tusschen echtgenooten de schenking van levensverzekeringpolissen en premïën eenvoudig toe te laten, gaat niet aan, omdat daarmede feitelijk het geheele verbod van schenkingen tusschen echtgenooten zou worden opgeheven. De wetgever heeft dus een middelweg te zoeken en deze komt mij voor hierin te bestaan, dat de schenking alleen nietig is voor zooveel betreft de tot aan de ontbinding van het huwelijk betaalde premies, of juisternog de contante waarde der verzekering op het oogenblik der schenking + de later betaalde premies. Sterft dus bijv. de man, dan zal de vrouw de verzekerde som kunnen beuren, doch verplicht zijn de door haren man betaalde premies aan diens boedel terug te geven.

Eene andere moeilijkheid is hierin gelegen dat de schenking van de polis de rechten van de legitimarissen niet mag verkorten, en dat zij onderworpen is aan de bepalingen omtrent den inbreng (1). Ook hier ware wel de meest billijke solutie de vermindering en den inbreng te beperken tot het bedrag der betaalde premies of tot de contante waarde der verzekering op het oogenblik der schenking + de later betaalde premies (2). Dit is dan ook

(1) Evenzoo COUTEAU, no. 543, 551 en 552.

(2) COUTEAU, no. 542, betoogt dit reeds voor 't geldend recht. De jurisprudentie is in Frankrijk daarentegen gevestigd in dien zin, dat ter berekening van het wettelijk erfdeel het geheele verzekerde kapi-

in de Belgische en Italiaansche Handelswetboeken aangenomen; zij kennen beide de verzekerde som aan den bevoordeelde toe „sans préjudice de l'application des règles du droit civil relatives au rapport et à la réduction du chef des versements faits par l'assuré (art. 43 loi belge de 11 Juin 1874); „sauf, en ce qui concerne les versements effectués, l'application des dispositions du Code civil relatives au rapport et à la réduction et à la révocation des actes faits en fraude des créanciers” (art. 453 Ital. Hwbk.).

Dit laatste brengt ons op de rechten der schuldeischers. Alles komt daarbij aan op het tijdstip der vervreemding; werd toen in fraudem creditorum gehandeld, de crediteuren zullen, of in geval van faillissement zal de curator voor hen, de geldigheid der gedane schenking kunnen aanvallen. Beperking hunner vordering tot vergoeding der contante waarde op het oogenblik der schenking + de later door den debiteur nog betaalde premies ware echter ook hier gewenscht. Wanneer de schenking zelf niet in fraudem creditorum geschiedde, en later een faillissement uitbreekt, zal de curator nooit iets anders kunnen vorderen dan restitutie van die premiebetalingen, welke overeenkomstig het bepaalde bij art. 776 W. v. K. hebben plaats gehad, terwijl de verzekeringnemer bekend was met den nadeeligen staat zijns boedels. Is de gefailleerde in algeheele gemeenschap gehuwd en heeft hij de polis aan zijn vrouw ter hand gesteld, dan blijft zij niettemin deel uitmaken van de gemeenschap en zal dus de curator gerechtigd zijn haar te gelde te maken.

taal in aanmerking genomen moet worden en dat ook dit, niet alleen de premies, aan inbreng onderworpen is. Zie COUTEAU, no. 547 vlg. REHFOUS, no. 176—187, verdedigt de bestaande jurisprudentie. Verg. ook HERBEAULT, no. 261 vlg.

2°. In de polis is de bevoordeelde of zijn de bevoordeelden kwalitatief aangewezen; de polis luidt ten behoeve van de „kinderen”, „erfgenamen” of „rechtverkrijgenden”. De strijdvraag, die zich hieraan vastknoopt en in Frankrijk en Duitschland tot groot verschil in de jurisprudentie en onder de schrijvers (1) aanleiding heeft gegeven, is deze of in de woorden „kinderen, erfgenamen of rechtverkrijgenden” eene voldoende aanwijzing van bepaalde personen gelegen is. Is dit het geval dan treden de kinderen of de naaste wettelijke erfgenamen (?) uit eigen hoofde op, zoo niet, dan behoort de verzekerde som tot de nalatenschap.

Wat de uitdrukking kinderen betreft, het komt mij voor dat zij eene aanwijzing is van bepaalde personen, die aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat; dat, wanneer zij gebezigd is, van een vallen van de verzekerde som in de nalatenschap geen sprake kan zijn; de kinderen zullen haar beuren krachtens hun eigen recht uit de overeenkomst, ook al verwerpen zij de erfenis.

De uitdrukking erfgenamen is daarentegen dubbelzinnig, of zij bedoelt de naaste wettelijke erfgenamen of wel de testamentaire, ook al verwerpen zij, dan wel de personen die daadwerkelijk de erfenis aanvaardden en dus feitelijk de erfgenamen worden, blijkt er niet uit; of zij bedoelt de erfgenamen in hunne qualiteit, en dus de erfenis met de uitkeering te vergrooten, dan wel hen persoonlijk, en dus aan hen buiten de erfenis om een voordeel te verschaffen, is eveneens betwist.

De term rechtverkrijgenden eindelijk is geheel

(1) Verg. o. a. COUTEAU, no. 500 s.; REHFOUS, no. 154 s.; HERBEAULT, no. 231—237; 16te Deutsche Juristentag, Verhandlungen, Bd. II, S. 101 ff.; KÖNIG, S. 827 ff.; BUFF, S. 76 ff.; DE SAVORNIN LOHMAN, bl. 18 vlg.; 73 vlg.

onverstaanbaar. Met het oog op het bestaande meeningsverschil en het algemeene gebruik dat er van deze clause gemaakt wordt (1), verdient het daarom aanbeveling in de wet eene interpretatie der woorden „erfgenamen” en „rechtverkrijgenden” op te nemen; aan alle rechtsonzekerheid zou daardoor een einde gemaakt worden.

3°. De bevoordeelde is bij name aangewezen.

a. De verzekeringnemer houdt de polis onder zich; bij zijn dood (wij veronderstellen id quod plerumque fit, dat de verzekeringnemer zijn eigen leven verzekerd heeft) wordt zij gevonden in zijn boedel. De verzekerde som maakt geen deel uit van de nalatenschap; krachtens het contract verkrijgt de aangewezen bevoordeelde bij den dood des verzekerden een zelfstandig recht op de uitkeering; wij hebben te doen met de hérédité sui generis. Juist echter omdat er plaats heeft eene eigenaardige verkrijging bij doode behoort deze, zooals de Belgische en de Italiaansche wetgevers terecht begrepen hebben, aan de vermindering ten behoeve van de legitimarissen als de bevoordeelde mede-erfgenaar is, en aan de bepalingen omtrent den inbreng, onderworpen te zijn. Overeenkomstig het boven betoogde zouden wij dit echter alleen toegepast willen zien op de door den contractant betaalde premies. Is de aangewezen bevoordeelde de echtgenoot, hetzij in algeheele gemeenschap of met uitsluiting daarvan gehuwd, de beslissing zal dezelfde zijn; eene schenking onder levenden heeft niet

(1) Ook door de Nederl. Verz. Mijen., althans subsidiair. Zoo staat in de polisformulieren van Eigen Hulp: »aan den houder dezer polis, indien deze is erfgenaam of een der erfgenamen van den genoemden persoon” (de verzekeringnemer); van de Nat. Lev. Bank: »aan gemachtigden, Erven, Representanten of Rechtverkrijgenden van genoemden verzekerde”; van de Holl. Sociëteit en de Onderlinge: »aan Erven of rechtverkrijgenden.”

plaats; aan de geldigheid der handeling staat evenmin iets in den weg als aan de instelling van den echtgenoot tot erfgenaam of legataris. Men houde echter in het oog dat bij algeheele gemeenschap de echtgenoot alleen bevoordeeld wordt met de helft van de verzekerde som, daar de polis zoolang de huwelijksgemeenschap bestaat, ook een bate van die gemeenschap uitmaakt. In geval inkorting of inbreng noodig is, of afstand van de gemeenschap gedaan wordt, zal hierop gelet moeten worden (1). Wordt de algeheele gemeenschap gedurende het leven der echtgenooten ontbonden dan zal de polis, onverschillig ten name van welke der echtgenooten zij gesteld is, deel uitmaken van het actief der gemeenschap.

Wat eindelijk de rechten van de schuldeischers betreft, bij faillissement gedurende het leven van den contractant, vormt de polis een bate van den faillieten boedel, niet alzoo bij faillissement na diens dood (2).

De groote vraag is nu of toch niet in het laatste geval den crediteuren een recht toegekend moet worden althans op een deel der verzekerde som, bijv. op de contante waarde van de polis op het oogenblik vóór den dood of op een bedrag gelijkstaande met de betaalde premies, welke waarden door de beschikking ten behoeve van den bevoordeelde in elk geval voor den boedel verloren gaan. Vrij algemeen bestaat de neiging om deze vraag ontkennend te beantwoorden, en de aanspraken der schuldeischers terug te wijzen (3). Men betoogt met klem, dat anders het prijzens-

(1) Zie echter het bovenaangehaalde vonnis van de Rb. Utrecht v. 31 Maart 1886, bev. door Hof Amsterdam 9 Dec. 1887.

(2) Verg. de geciteerde beschikking van de Rb. te Arnhem van 14 Febr. 1887.

(3) De 1ste Afd. van den 16den Duitschen Juristendag besliste bij meerderheid: »Es empfiehlt sich bei der Abfassung des Deutschen Civil-

waardige doel van den verzekeringnemer om voor zijne naaste betrekkingen te zorgen gedeeltelijk verijdel wordt, wijst er op dat het volstrekt niet de bedoeling van den verzekeringnemer is voor zijne crediteuren te sparen, en waarschuwt dat de prikkel om te sparen verzwakt wordt, indien de [zekerheid dat het spaarresultaat in handen van den bevoordeelde zal komen, wordt weggenomen. Zonder de betrekkelijke waarde dezer argumenten te loochenen, meen ik toch hiertegenover te mogen stellen dat een nauwgezet man voor de zijnen niet moet zorgen ten koste van de schuldeischers, die hem crediet schonken, van welk crediet hij met zijne familie genoot en dat hem misschien juist in staat stelde de premies der levensverzekering te voldoen. Ook vergete men niet dat de bevoordeelde de echtgenoot of kinderen kan wezen, maar evenzeer ieder ander buiten den kring der familieleden.

Maar er is meer. De redeneering dat de spaarzaamheid bevorderd moet worden, eene zoo zedelijke daad als het zorgen voor de naastbestaanden aanmoediging verdient, en op dien grond de verzekeringssom intact aan den bevoordeelde ten goede moet komen, gaat veel te ver; indien zij juist ware zouden alle spaarpenningen van den failliet, hetzij ze door een spaarbank of door hemzelf in een spaarpot bewaard worden, altijd, ook in geval van faillissement gedurende zijn leven, buiten den boedel gehouden moeten worden. Men kan immers op verschillende wijzen

gesetzbuchs Anordnungen zu treffen, nach welchen bei Lebensversicherungsverträgen, denen zufolge die Versicherungssumme entweder nach der ursprünglichen Vertragsbestimmung oder nach einer späteren gültigen Verfügung nicht auf den Namen des Prämienzahlers, noch zu Gunsten seines Nachlasses, sondern zu Gunsten anderer Personen fällig wird, die Versicherungssumme nicht den Nachlassgläubigern haftet, sondern jenen Personen unberührt von den Nachlassschulden zufällt."

voor zijne na te laten betrekkingen, nemen wij de vrouw, zorgen, o. a. door zelf een bepaald bedrag op te sparen en uit te zetten en dit bij wijze van legaat aan zijne vrouw te bespreken. Zoolang men nu, en ik heb nog nimmer het tegendeel hooren betoogen, het billijk vindt dat de curator bij faillissement op de spaarpenningen van den failliet de hand legt, en dat het bedoelde legaat eerst aan de vrouw wordt uitgekeerd na afbetaling van alle schulden, zoodat de voor de vrouw bestemde, misschien in een spaarbank uitgezette penningen ook in de eerste plaats aan de schuldeischers ten goede komen, zie ik geen reden, waarom dit bij levensverzekering alles anders moet zijn. Ik vraag, waarom moet voor de spaarpenningen een verschillend recht gelden naar gelang zij berusten onder den failliet zelf, een spaarbank of wien anders ook, dan wel onder een levensverzekeraar? waarom moeten de spaarpenningen, welke de man heeft uitgezet en die hij aan zijne vrouw legateert, wèl aansprakelijk zijn voor diens schulden, daarentegen de spaarpenningen die hij bij den levensverzekeraar heeft gestort, en die hij aan zijne vrouw toekent doordat hij haar als bevoordeelde in de polis aanwijst, het niet wezen? Is het sparen in het eene geval minder zedelijk, minder prijzenswaardig dan in het andere? Behoeft het in het eene geval geen aanmoediging, in het andere wel? Is de bedoeling in het eene geval niet dezelfde als in het andere?

Inderdaad, wanneer men zich van dit alles rekenschap geeft en het nog als een verheven zedelijke plicht, tevens als een rechtsplicht, beschouwt, het eens gegeven woord gestand te doen en zijne schulden te betalen, kan men het niet wensche-lijk achten dat de verzekeringsom onverkort door den bevoor-deelde wordt ontvangen, terwijl de schuldeischers mogen toezien en zich vergenoegen met een insolventen boedel.

De spaarpenningen die de levensverzekeraar van den insolvent overleden debiteur onder zich heeft en uit diens boedel zijn gekomen, behoorden tot het onderpand van de schuldeischers gerekend te worden. Neemt men dit aan, dan komt men tot splitsing van de verzekeringssom; de reserve (de contante waarde) bij den verzekeraar in kas tijdens het overlijden van den verzekeringnemer komt aan zijne schuldeischers ten goede, terwijl de bevoordeelde alleen aanspraak kan maken op het resteerende.

Wordt dit door den wetgever beaamt, dan zal in de wet aan de crediteuren een recht op de contante waarde uitdrukkelijk moeten worden toegekend, daar de Pauliana hier niet veel hulp kan verleen. Het is echter niet waarschijnlijk dat dergelijke bepaling spoedig tot wet verheven zal worden; de sympathie is over het algemeen aan de zijde van de bevoordeelden, die meestal de naaste bloedverwanten zijn, en voor de schuldeischers wordt weinig gevoeld. Maar indien men hunne belangen niet te eenemale uit het oog wil verliezen en niet ten offer brengen op het altaar der spaarzaamheid en familiezin, dan dient hun toch in elk geval, en ik wensch hierop met nadruk te wijzen, een rechtsmiddel tot herstel van geleden nadeel toegekend te worden, wanneer blijkt dat de door den verzekeringnemer voor premie uitgegeven sommen buiten verhouding stonden tot zijne inkomsten, en mitsdien het bedrag eener voor hem geoorloofde uitgave overschreden, zoodat door die premiebetalingen zijn vermogen, het onderpand zijner schuldeischers, belangrijk werd verminderd. Het sparen zal dan niet belemmerd, maar evenmin het sparen op kosten der schuldeischers, zooals anders te vreezen is, aanmoediging ondervinden.

Wettelijke regeling van het hier besproken punt ontbreekt nagenoeg geheel, alleen vindt men in Engeland en

Amerika enkele bepalingen spec. over verzekeringen ten behoeve van de echtgenoot of de kinderen. De Engelsche Married Women's property Act van 1882, art. 11, zegt uitdrukkelijk dat de verzekering gesloten door den man op eigen lijf ten behoeve van de vrouw of de kinderen, en die gesloten door de vrouw op haar lijf ten behoeve van den man of de kinderen, uitsluitend aan de bevoordeelden ten goede komt. De verzekerde som maakt geen deel uit van den boedel des verzekeringnemers en de schuldeischers kunnen daarop nimmer enig recht doen gelden, „provided, that if it shall be proved that the policy was effected and the premiums paid with intent to defraud the creditors of the insured, they shall be entitled to receive, out of the moneys payable under the policy, a sum equal to the premiums so paid”. Verder gaande in de zorg voor de schuldeischers schrijven de wetten van verscheidene Staten van de Vereenigde Staten van Nd.-Amerika ten bate van de schuldeischers eene reductie voor van de som, ten behoeve van een derde verzekerd, indien de premie een bepaald bedrag overschrijdt (1).

b. De verzekeringnemer heeft de polis overgegeven aan den bevoordeelde en deze dus reeds bij zijn leven een recht op de verzekerde som, op het voordeel van 't verzekeringscontract toegekend. Al hetgeen hierboven sub I b gezegd is zal toepasselijk zijn.

(1) In Alabama en Californië § 500, in Wisconsin § 300, in Connecticut, Delaware, New-Jersey en West-Virginia § 400, in Rhode-Island, North-Carolina en Missouri § 300. In de laatste Staten vervalt alsdan de geheele verzekerde som aan de schuldeischers. In Illinois, Massachusetts en New-Hampshire worden de betaalde premies ten bate van de schuldeischers afgehouden van de verzekerde som, indien het contract is aangegaan in fraudem creditorum. Zie BUFF, S. 47, die het een en ander ontleend heeft aan G. BLISS, the law of life insurance, New-York, 1872.

4°. De bevoordeelde is partij bij het sluiten der verzekeringsovereenkomst en verkrijgt dus reeds op dat oogenblik recht op de uitkeering. Ook in dit geval zal gelden wat sub I b uiteengezet is. Indien de bevoordeelde aan den verzekeringnemer geen contrapraestatie heeft gegeven en zich evenmin verbindt er eene te zullen geven, ontvangt hij eene liberaliteit, welke, al moge men van oordeel zijn dat de definitie van schenking op haar niet past, toch behandeld moet worden op dezelfde wijze als eene schenking. Economisch heeft zij volkomen hetzelfde karakter en ook de wet beschouwt haar als zoodanig in art. 1815 B. W. (1). Inkorting ten behoeve van de legitimarissen en inbreng van de betaalde premies is dus niet anders dan billijk. Wordt de overeenkomst staande huwelijk door den eenen echtgenoot als verzekeringnemer, en den andere als bevoordeelde gesloten, er zal een verboden schenking plaats hebben, de jure constituendo den bevoordeelden echtgenoot tot restitutie der betaalde premies verplichtend. Zijn de echtgenooten gehuwd in algeheele gemeenschap van goederen, het recht op de uit te keeren som zal tot de gemeenschap behooren, evenals ieder ander recht door een der echtgenooten staande huwelijk verkregen.

Daar de bevoordeelde dadelijk bij het sluiten der overeenkomst recht verkrijgt op de uitkeering, valt de polis bij faillissement van den verzekeringnemer niet in diens boedel, tenzij de bevoordeelde de in gemeenschap gehuwde echtgenoot is. De schuldeischers kunnen alleen rechten doen gelden voor zooverre er premiebetalingen gedaan zijn onder omstandigheden, die het instellen eener pauliana wettigen.

(1) Verg. het reeds geciteerde vonnis van de Rb. te Roermond van 2 Febr. 1882, no. 5443.

Resumeerende is onze conclusie, dat de volgende beginsels in de wet opgenomen moeten worden: dat het recht op het voordeel uit de overeenkomst in de eerste plaats aan den verzekeringnemer toekomt; dat deze het onder levenden door overgaaf van de polis op een ander kan doen overgaan, en dat het anders bij zijn dood uit kracht van het contract door den in de polis aangewezen bevoordeelde wordt verkregen; dat hij, die het recht op de verzekerde som om niet heeft verkregen, deswege onderworpen is aan inkorting ten behoeve van de legitimarissen en c. q. aan inbreng, echter niet verder dan ten beloope van de door den erflater (den verzekeringnemer) betaalde premies of van de contante waarde der verzekering op het oogenblik der schenking + de later betaalde premies; dat als de polis onder levenden door den eenen echtgenoot aan den anderen is geschonken, de nietigheid dier schenking zich bepale tot de tot aan de ontbinding van het huwelijk door den schenker betaalde premies of tot de contante waarde der verzekering op het oogenblik der schenking + de later staande huwelijk betaalde premies; en dat den schuldeischers, behoudens hun recht om met de Pauliana op te komen tegen schenkingen van de polis of van de premie te hunnen nadeele gedaan, in geval de verzekeringnemer insolvent overlijdt, nalatende een polis ten behoeve van een derde, het recht worde verleend afgifte te vorderen van de contante waarde der verzekerde som op het oogenblik van het overlijden van den debiteur.

Er zij hier ook nog op gewezen dat de artt. 951 2de lid, 953, 955, 956 en 958 B. W. mutatis mutandis op de levensverzekeringovereenkomsten toepasselijk verklaard moeten worden, gelijk zij reeds in art. 1718 B. W. op schenkingen, dus ook op schenkingen van levensverzekeringpolissen, toepasselijk verklaard zijn. De genoemde artikelen toch kunnen

door middel van de levensverzekering op de meest eenvoudige wijze ontdoken worden; men heeft daartoe slechts eene levensverzekering te sluiten, liefst tegen een premie in eens, en dengene, die men niet als erfgenaam of legataris mag instellen, als bevoordeelde aan te wijzen (1). Hetzelfde geldt ook voor art. 949 B. W.

Thans is het mogelijk de vraag te beantwoorden, hierboven door ons in 't midden gelaten, of er, met het oog op de rechten van derde belanghebbenden, reden is het aan order en toonder stellen, en in het algemeen de endossabiliteit van de polissen te beperken of te verbieden. Het komt mij voor dat die vraag ontkennend moet worden beantwoord. Alleen zou het wenschelijk zijn, met het oog op de rechten der schuldeischers, te bepalen dat de bevoordeelde, aan wien de polis door den verzekeringnemer ter hand is gesteld, tegenover diens schuldeischers eerst geacht wordt den eigendom van de polis verkregen te hebben op den dag dat van de overgaaf kennis is gegeven aan den verzekeraar. De kennisgeving geeft aan de overgaaf een zekere dagteekening, hier van groot belang omdat het recht der schuldeischers geheel afhangt van het tijdstip, waarop de verzekeringnemer zich van den eigendom heeft ontdaan. Latere bezitters zullen door de voorgestelde bepaling geen schade lijden, omdat de endossabiliteit van de polis medebrengt dat het feit dat men de polis onder zich heeft, als volkomen titel geldt, m. a. w. dat de formeel gelegitimeerde houder geacht wordt daarover te mogen beschikken en dat hij dus den geëndosseerde tot eigenaar kan maken.

In hoeverre het hier over de rechten van derde belang-

(1) HERBEAULT, no. 239, acht niet ten onrechte de overeenkomstige artikelen van den Code Civil reeds de jure *tituto* op levensverzekeringen toepasselijk.

hebbenden in het midden gebrachte, waarbij meer in het bijzonder aan kapitaalverzekeringen werd gedacht, ook toepasselijk is op renteverzekeringen en in het algemeen op overlevingscontracten, verdient opzettelijke en zorgvuldige overweging. De groote omvang, die ons praeadvies reeds heeft verkregen, verbiedt ons te dezer plaatse hierop nader in te gaan. Alleen zij opgemerkt dat de quaestie voor deze contracten eenvoudiger is, omdat de persoon des bevoordeelden wel steeds bij het sluiten der overeenkomst onherroepelijk zal aangewezen worden en de rechten uit de polis dus nimmer geacht kunnen worden tot den boedel van den verzekeringnemer te behooren.

Nog slechts enkele punten blijven thans ter bespreking over; zoo de vraag of de wet iets moet bepalen voor het geval dat de polis verloren is gegaan, wat tot moeilijkheid aanleiding zal geven bij al die polissen, waarin niet reeds bij het opmaken definitief de bevoordeelde wordt aangewezen, zooals bij lijfrente- en overlevingscontracten. Wij vonden daaromtrent bepalingen in de voorwaarden van de Kosmos en van de Dordrecht. De eerste Mij. geeft een duplicaat nadat de verloren polis op wettige wijze ongeldig en krachteloos is verklaard; moeten op de polis nog premiën betaald worden, dan gaat zij daartoe reeds over indien tot aan den vervaltermijn der eerstvolgende premie geene aanspraken op de verzekering door derden zijn ingediend. De Dordrecht geeft altijd een duplicaat, „tenzij de oorspronkelijke polis is afgegeven zonder aanduiding van den op de uitkeering rechthebbende, in welk geval geen duplicaat wordt afgegeven en geen uitkeering plaats heeft dan tegen overlegging der polis.”

De met het oog op de belangen van den verzekeraar, die niet mag blootgesteld worden aan het gevaar tweemaal te

moeten betalen, eenig mogelijke regeling schijnt mij toe deze te zijn, dat de verzekeraar verplicht wordt een duplicaat-polis af te geven aan hem die aannemelijk maakt dat hij de polis heeft verloren of dat zij in zijn bezit zijnde vernietigd is, mits door den aanvrager zekerheid gesteld worde voor alle namaning van de zijde van eventueele derde rechthebbenden. In het duplicaat zou dan uitdrukkelijk verklaard moeten worden, dat het afgegeven wordt in plaats van het oorspronkelijke, op grond van het verlies of vermoedelijk vergaan daarvan. Latere verkrijgers worden door deze vermelding in het stuk voor misleiding omtrent het karakter er van behoed.

Ongetwijfeld kan men aanmerken dat de verplichting om zekerheid te stellen voor den tot de uitkeering gerechtigde een groot bezwaar kan zijn; het ligt echter voor de hand, dat hier het belang van den verzekeraar, die geen fout te zijnen laste heeft, den doorslag moet geven. Bovendien zal deze allicht bereid gevonden worden in aperte gevallen, waarin omtrent de vernietiging van de polis en den eigendom van den aanvrager geen twijfel kan bestaan, van de zekerheidstelling ontheffing te verleenen.

Volledigheidshalve vermeld ik nog dat den polishouders voorrecht op het reservefonds behoort te worden toegekend, alsook dat het overdoen van de portefeuille en de invloed van het faillissement van den verzekeraar op de overeenkomst geregeld behooren te worden.

De eerste vraag werd op de 15de vergadering der Juristen-vereening te Haarlem en later nog in een praeadvies over de vraag: is aanvulling wenschelijk van de wettelijke bepalingen omtrent den voorrang tusschen schuldeischers ten einde mogelijk te maken het toekennen van voor-

rang? (1) door Prof. ASSER besproken. Zijne conclusie is den polishouders geen wettelijk voorrecht op de reserve toe te kennen, maar den verzekeraar toe te staan daarop een conventioneel voorrecht te verleenen. M. e. zou het eerste de voorkeur verdienen, natuurlijk gepaard aan het verbod om van de reserve eenvoudig een boekpost te maken. Van de reserve der loopende risico's is de verzekeraar eigenlijk niet anders dan de bewaarder; wel erken ik dat de uitdrukking, die ik meermalen bij Fransche schrijvers ontmoette, dat de polishouders eigenaars zijn der reserve, in rechtskundigen zin volstrekt niet opgaat, en de verzekeraar naar rechte dus evenmin bewaarder is; maar er bestaat toch economisch een zeer nauwe betrekking tusschen de polishouders of liever tusschen de door hen betaalde premies en de reserve (2), welke de wetgever niet mag ignoreeren, veeleer behoort te erkennen en welke er hem toe moet leiden een voorrecht op de reserve aan de polishouders te verleenen.

In elk geval echter, hoe men ook over het voorrecht op de reserve moge denken, behoort de verplichte zelfstandigheid van het levensverzekeringbedrijf, de verplichting om het gescheiden te houden van andere bedrijven duidelijk uitgesproken te worden. Dit is een eisch, welke moeilijk voor betwisting vatbaar is. Van nadere toelichting meen ik mij te mogen onthouden, nu ik kan verwijzen naar het ontwerp van wet tot regeling van het levensverzekeringbedrijf, door de Staatscommissie van 4 Oct. 1883, n°. 32, „tot voorlichting der Regeering omtrent eene wettelijke

(1) Handelingen der Ned. Juristen-Vereeniging, 1884, dl. 2, bl. 102, 1885, dl. 1, bl. 55.

(2) Rechtlich zwar wird der Versicherer Eigenthümer jener Beiträge, aber wirtschaftlich bleibt der Versicherte Eigenthümer derselben. EHRENBURG, Zft. f. d. ges. Handelsr., S. 98.

regeling betreffende de inrichtingen van levensverzekering” den Koning aangeboden, en in de *Staatscourant* van 1887, no. 262, gepubliceerd, in art. 5 van welk ontwerp dit punt, dat meer eigenaardig thuis behoort in eene wet op het levensverzekeringbedrijf, is geregeld. Evenzoo mag ik naar dit ontwerp verwijzen voor wat betreft de fusie van levensverzekering-Mijen., en de overdracht van de portefeuille en de invloed daarvan op de rechten der polishouders. Art. 12 handelt hierover.

Ook over het faillissement van levensverzekering-Mijen. vinden wij in dit ontwerp eenige voorschriften en wel in de artt. 18—20. Hiervan opent artikel 19 de mogelijkheid om de insolvente onderneming voort te zetten met evenredige vermindering der verzekerde sommen. Het ligt in den aard der zaak dat daarvan geen sprake kan zijn als degene, die eene kapitaal- of renteverzekering als verzekeraar heeft gesloten, het verzekeren niet als bedrijf uitoefent. Dan en ook als de insolvente onderneming niet in stand gehouden maar vereffend wordt, is de eenige juiste weg de contante waarde van alle loopende contracten te berekenen en de eigenaars der polissen daarvoor in het faillissement te doen opkomen en te verifiëren. Dit stelsel is aangenomen in de artt. 130 en 131 van het Ontwerp eener wet op het faillissement en de surséance van betaling, door de Staatscommissie tot herziening van het Wetboek van Koophandel uitgewerkt. In verband hiermede stelt zij in art. 244 de intrekking van art. 1820 B. W. voor. Het zij mij vergund voor nader betoog naar de Memorie van Toelichting op de aangehaalde artikels van het ontwerp te wijzen.

Ten slotte hebben wij nog na te gaan wat er gedaan moet worden met de artikelen voorkomende in het Burg. Wetb. over lijfrente en in het Wetb. v. Kooph. over de

levensverzekering. Art. 1812 B. W. kan vervallen, doch in plaats daarvan zal dan moeten aangewezen worden, welke bepalingen der in de eerste plaats te regelen renteverzekering bij eenen bezwarenden titel, toepasselijk zullen zijn op de lijfrente bij akte van schenking of bij uiterste wilsbeschikking gevestigd. Artt. 1813, 1814, 1816 en 1817 behooren als geheel overtollig ingetrokken te worden. Art. 1815 komt van zelf te vervallen als bepaald zal worden dat in het algemeen het om niet vestigen van eene kapitaal- of renteverzekering ten behoeve van een derde en het om niet geven van een polis niet onderworpen zijn aan de formaliteiten bij schenkingen gevorderd. Artt. 1818 en 1819 vereischen herziening; beide gevallen: het niet bezorgen der bedongen zekerheid en wanbetaling der rente behooren op dezelfde wijze behandeld te worden en wel in dier voege, dat de renteheffer vernietiging der overeenkomst van lijfrente kan vorderen, met dit gevolg dat de schuldenaar boven de achterstallige termijnen moet betalen het bedrag, hetwelk de rente op het oogenblik der ontbinding waard is en waarvoor dus de renteheffer bij een soliede Mij. een gelijke rente kan koopen. De renteheffer zal aldus volledige schadevergoeding ontvangen; daarentegen verrijkt art. 1818 B. W. hem zonder grond, terwijl art. 1819 hem onnoodig op kosten jaagt. Over art. 1820 spraken wij boven reeds; bij eene behoorlijke regeling der verificatie van vorderingen onder opschortende voorwaarde en met tijdsbepaling, en van die welke recht geven op periodieke uitkeeringen moet het komen te vervallen. De artt. 1821—1823 kunnen behouden worden, daarentegen zal art. 1824 overbodig worden naast eene algemeene bepaling, dat ieder rechthebbende op eene uitkeering van kapitaal of rente het feit moet bewijzen, waarvan die uitkeering afhangt.

Van de artt. 302—308 Wetb. van Kooph. kan bij eene

regeling, als in de voorgaande bladzijden is aangegeven, alleen art. 306 overgenomen worden.

Aan het einde van mijn taak gekomen is het mij een aangename plicht openlijk mijnen dank te betuigen aan de Directies der verschillende Maatschappijen van Levensverzekering, die mij, op mijn verzoek, met de meeste welwillendheid de voorwaarden van verzekering en de polisformulieren, bij hunne Mij. in gebruik, toezonden. Uit de vorige bladzijden zal het hun blijken dat ik een ijverig gebruik heb gemaakt van het materiaal dat zij mij ter beschikking stelden. In het bijzonder wensch ik nog mijne erkentelijkheid te betuigen aan de Directie van de Levensverzekering-Mij. „Utrecht” te Utrecht, die hare voortreffelijke en zeer volledige bibliotheek over levensverzekering met de meeste heuschheid voor mij openstelde.

Ten slotte mijne verontschuldiging aan het Bestuur en de leden der Ned. Juristen-Vereeniging voor de wel wat al te groote afmetingen die dit praeadvies, ondanks mij zelven, heeft aangenomen. De omvangrijkheid der stof dwong daartoe.

Utrecht, 4 Februari 1888.

MOLENGRAAFF.

Overgedrukt

UIT DE

Handelingen der Nederlandsche Juristen-Vereeniging.

— 1888. —

